

Sisekaitseakadeemia
Sisejulgeoleku instituut

Katrin Lipp

**KURITEGEVUSE ENNETAMINE KESKKONNA
PLANEERIMISE KAUDU: PROTSESSI
KASUTUSVÕIMALUSED AVALIKUS RUUMIS TALLINNA
NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja:

Shvea Järvet, MA

Kaasjuhendaja:

Harry Lahtein, MA

Tallinn 2015

MAGISTRITÖÖ ANNOTATSIOON

Sisejulgeoleku instituut	06. 2015
Töö pealkiri: Kuritegevuse ennetamine keskkonna planeerimise kaudu: protsessi kasutusvõimalused avalikus ruumis Tallinna näitel Töö pealkiri inglise keeles: <i>Crime Prevention Through Environmental Design: Process use in Tallinn Public Spaces</i>	
Lühikokkuvõte: Antud magistritöö on kirjutatud eesti keeles, eesti- ja inglisekeelse kokkuvõttega. Töö on kirjutatud kokku 101 lehel, milles 84 lehte moodustab põhiosa koos kasutatud kirjandusega. Magistritöö koostamisel kasutas autor kokku 204 erinevat eesti- ja inglisekeelset allikat. Töö sisaldab 7 tabelit, 16 joonist, 6 kaarti, 1 pilti ja 8 lisa.	
Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada kuriteoennetuse võimalused keskkonna planeerimise kaudu Tallinna avalikus ruumis ning esitada ettepanekud turvalisema avaliku ruumi planeerimiseks.	
Magistritöö teoreetilises osas analüüsiti inimeste turvatunnet ja nende hirmu kuritegevuse ees ning CPTEDI teoreetilist käsitlust. Eesmärgi saavutamiseks kasutati nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmekogumise meetodeid. Uurimistöös kasutati juhtumiuuringu uurimismeetodit, kus andmekogumismeetoditeks olid poolstruktureeritud ekspertintervjuud, kuriteostatistika analüüs ja mitteosalev vaatlus. Poolstruktureeritud ekspertintervjuude käigus koguti arvamusi, et välja selgitada ja analüüsida Tallinna avalike ruumide planeerimisega seotud asutuste kogemust, ekspertide seisukohti. Kogutud arvamusi võrreldi omavahel ja kõrvutati teoreetiliste seisukohtadega. Kuriteostatistika analüüsi ja mitteosaleva vaatluse tulemuste põhjal analüüsiti Tallinna Kesklinna ja Piritä linnaosa avaliku ruumi turvalisust.	
Magistritöö põhilise uurimistulemusena leiti, et intervjuueeritavatest pooled eksperdid peavad hetkeolukoda pigem heaks ning suuri muudatusvajadusi ei nähta, kuid teine osa intervjuueeritavatest (eelkõige PPA eksperdid) näevad suuri muudatusvajadusi ning tuuakse välja keskkonna- ja koostööprobleemid. Lisaks hindasid nii intervjuueeritavad kui ka vaatlusprotokolle koostanud eksperdid, et kuriteoennetust keskkonna planeerimise kaudu on vaja edendada ja Tallinna avalikku ruumi on vaja parendada.	
Ekspertintervjuude ja vaatluse vastuste tulemus näitab, et eksperdid tunnevad huvi keskkonna planeerimise võimalustest ennetada kuritegusid ja vähendada inimeste kuriteokartust. Väljatoodud ettepanekute rakendamise tulemusena on võimalik protsessi põhjalikumalt tutvustada ekspertidele ning arendada CPTED protsessi.	
Magistritöö käigus läbi viidud uurimuse tulemusena tehakse Politsei- ja Piirivalveametile, Tallinna Linnavalitsusele, Siseministeeriumile ja Justiitsministeeriumile ettepanekud CPTED protsessi kasutamiseks ja arendamiseks. Ettepanekud on igapäevategevuses rakendatavad.	
Võtmesõnad: Julgeolek, CPTED, turvatunne, hirm kuritegevuse ees, kuriteohirm, turvalisus läbi kujunduse, kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu	
Võõrkeelsed võtmesõnad: CPTED, <i>crime prevention through environmental design, security, fear of crime, security by design</i>	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018; Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011 – 2015; Siseministeeriumi valitsemisala arengukava 2014-2017; Justiitsministeeriumi arengukava 2014-2017; Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011 – 2015; Justiitsministeeriumi arengukava tegevuste ja kulude tabel 2015; Turvalisuspoliitika 2015 eesmärk nr 8.1.; Tallinna arengukava 2014-2020 alleesmärk 4.7. meede nr 3.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Katrin Lipp Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:	
Vastab magistritöö nõuetele Juhendaja: Shvea Järvet	Allkiri:
Vastab magistritöö nõuetele Kaasjuhendaja: Harry Lahtein	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud Instituudi juhataja: Harry Lahtein	Allkiri:

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. CPTEDi TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	9
1.1. Hirm kuritegevuse ees ja inimeste turvatunne	9
1.2. Kuriteoennetus keskkonna kujunduse kaudu - CPTEDi teoreetiline käsitlus	18
1.3. CPTED protsessi kasutamine avalikus ruumis	26
2. AVALIKKE RUUMIDE PLANEERIMISE ANALÜÜS.....	33
2.1. Uurimismetoodika ja valim	33
2.2. Tallinna avaliku ruumi planeerimine ja turvalisus.....	36
2.3. Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavate turvalisus	48
2.4. Järeldused ning ettepanekud CPTEDi protsessi kasutamiseks Tallinna avalikus ruumis	57
KOKKUVÕTE	63
SUMMARY	67
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	71
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	85
LISA 1. EKSPERTINTERVJUUDE KÜSIMUSTIK	87
LISA 2. KODEERIMISJUHEND	88
LISA 3. NVIVO KOODITABEL	90
LISA 4. ALIS PUNKTIKAARDID	92
LISA 5. AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISVORM	94
LISA 6. KESKLINNA LINNAOSA AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISPROTOKOLLI KOKKUVÕTE	96
LISA 7. PIRITA LINNAOSA AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISPROTOKOLLI KOKKUVÕTE	99
LISA 8. AVALIKU RUUMI PLANEERIMISE PILDIMATERJAL.....	101

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

Süütegude ajaloo kuumuskaart (ALIS) on kaart, kus kuvatakse kasutaja poolt valitud süütegude, linna ja perioodide lõikes sündmuste geograafilist tihedust. (Aru & Sari, 2012)

Avalik ruum – Avalik koht on määratlemata isikute ringile kasutamiseks antud või määratlemata isikute ringi kasutuses olev maa-ala, ehitis, ruum või selle osa, samuti ühissõiduk. (Korraldusseadus, 23.02.2011)

Crime prevention through environmental design (CPTED) – Kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu

Ennetus – Sotsiaalsete ja olustikuliste ennetusmeetmete kasutamine turvalisuse tagamiseks aitab vähendada kannatusi ning on odavam ja tulemuslikum kui korrarikkumiste tagajärgedega tegelemine. (Riigiteataja, 2008)

Kuritegu – Karistusseaduses on kuritegu sätestatud süütegu, mille eest on füüsilisele isikule põhikaristusena ette nähtud rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus või sundlõpetamine. (Karistusseadustik, 2001)

Olustikulised ennetusmeetmed – korrarikkumiste ennetamine võimaluste vähendamise ja keskkonna kujundamise kaudu, muutes rikkumise sooritamise vähem tasuvaks, ohtlikumaks ja keerulisemaks. (Riigiteataja, 2008)

Turvameede – on riski kahandav tegevus, protseduur, protsess või mehhanism. (Riigikohus, 2011)

Turvalisus – paljude kaasabil loodav ühiskonna seisund, milles inimene tunneb ennast kaitstult ja tagatud on tegelik ohutu elukeskkond, vähendades tõenäosust sattuda ohuolukorda, suurendades võimekust ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju (Riigiteataja, 2008).

Bermuda kolmnurk - piirkond Tallinna vanalinnas, mis jääb Suur-Karja, Väike-Karja, Mürivahe ja Vana-Posti tänava vahele.

PPA – Politsei- ja Piirivalveamet

TLV – Tallinna Linnavalitsus

EKA – Eesti Kunsti Akadeemia

SISSEJUHATUS

Julgeolek pälvib tänapäeva maailmas aina rohkem tähelepanu. Üha enam sõltuvad inimesed neid ümbritseva keskkonna turvalisusest. Igapäevatoimetuste tegemine ilma kuriteo kartuseta on turvatunde tekitamisel väga oluline. Elus on vaid mõned asjad, mis omavad suuremat mõju meie elukvaliteedile kui kuritegevus ja hirm kuritegevuse ees (Kitchen & Schneider, 2005). See tähendab igapäev, sealhulgas nii avaliku, mittetulundus- ja erasektori kui ka iga üksikisiku, kohustust aidata oma õigusekuuleka ja kohusetundliku käitumisega kaasa turvatunde kui psühholoogilise heaolu ja ohutu elukeskkonna säilitamisele (Siseministeerium, 2015).

Arengukavades peetakse oluliseks aspektiks ohu ja süütegude ennetamist (Justiitsministeerium, 2010; Siseministeerium, 2013; Justiitsministeerium, 2013; Justiitsministeerium, 2014). Kuritegevusega võitlemise kõrval on aga vajalik tegeleda ka selle ennetamisega (Pontrelli, 2001). Turvalisuspoliitika 2014. aasta kokkuvõtte toob esimese põhisuunana välja inimeste turvatunde suurendamise vajaduse ning kirjeldab, et kõige mõistlikum on turvalisuse tagamiseks eelkõige õnnetusi ennetada (Siseministeerium, 2015). Ennetus saab alguse iga inimese teadlikkusest planeerida oma elukorraldust selliselt, et tõenäosus sattuda ohuolukordadesse on viidud miinimumini (Kasemets & Oppi, 2013).

Eestis on registreeritud kuritegude arv kõige suurem Tallinna linnas (Eesti Statistikaamet, 2015) ning Justiitsministeeriumi poolt 2014. aastal läbi viidud väikese ohvriuuringu tulemusena on ka kuriteokartus Tallinna linna (kui ka Ida-Virumaa) elanikel kõige suurem (Justiitsministeerium, 2015). Projekteerimine ja ümbritseva keskkonna efektiivne kasutamine võib kuritegevuse taset ja hirmu kuritegevuse ees vähendada ja seeläbi parandada elukvaliteeti (Crowe, 2000, p. 1). Inimesed tunnevad end mugavalt, kui nad tunnevad end turvaliselt (Sakip, *et al.*, 2015). Mugava keskkonna loomiseks, peab juba projekteerimise faasis tegelema turvalisusküsimustega (Atlas, 2013, pp. 39-40). Kui inimesed ei tunne end turvaliselt avalikel aladel siis nad väldivad nende kasutamist (Foster & Giles-Corti, 2008).

Jeffery (1971, pp. 214-226) tuli 1971. aastal välja mõistega *Crime Prevention Through Environmental Design* (CPTED) näidates sellega, et füüsiline ja sotsiaalne keskkond võib pakkuda võimalusi nii kuritegevuseks kui ka selle vähendamiseks. Füüsilise keskkonna elemente peetakse ka hilisemates uuringutes olulisemaks kui sotsiaalseid, kuna neid on võimalik läbi planeerimise ja arhitektuuri kaudu mõjutada (Sakip & Abdullah, 2012). Draper ja Cadzow (2004) rõhutavad CPTEDi protsessi olulist rolli kuritegevuse vähendamisel ning

inimeste turvatunde suurendamisel. Kujundatav keskkond ja rakendatud turvalisusmeetmed peavad lähtuma analüüsist, riskidest ja ohtudest (Fennelly, 2012, pp. 24-38). CPTED võimaldab neid aspekte läbi mõelda ning pakub lahendusi hoonete ja ümbruskonna turvalisuse tõstmisel, kasutades selleks ümbritsevat keskkonda. Sealjuures on oluline paika panna turvalisuskriteeriumid enne uue keskkonna rajamist või vana keskkonna muutmist. (Atlas, 2013, pp. 29-38)

Analüüsitava teema on **aktuaalne**, kuna riik on järjepidevalt väljendanud soovi suurendada inimeste turvatunnet (Riigiteataja, 2008; Justiitsministeerium, 2010; Siseministeerium, 2014). 2012. aastal kasvas 2011 aastaga võrreldes kehaliste väärkohtlemiste toimepanek avalikus kohas, statistiliste näitajate kohaselt toimus selliseid väärkohtlemisi avalikus kohas 1306 korral. Varavastased süüteod vähenesid 2012 aastal 2011. aastaga võrreldes 7%, kuid vargused sõidukitest suurenesid samal ajavahemikul 3%. Turvalisuspoliitika väitel viitab kuritegude vähenemine selle ümberpaiknemisele teistesse kuriteoliikidesse (Siseministeerium, 2013). Sotsiaalsete ja olustikuliste ennetusmeetmete kasutamine turvalisuse tagamiseks aitab vähendada kannatusi ning on odavam ja tulemuslikum kui korrarikkumiste tagajärgedega tegelemine (Kasemets & Oppi, 2013). Tallinna arengukava sätestab alleesmärgina vajaduse vähendada kuritegevust, kasvatada linnaelanike seadusekuulekust ja turvalist linnaruumi ning selle saavutamise ühe meetmena tuuakse välja linnakeskkonna turvalisuse arendamine planeeringu ja arhitektuursete lahenduste kaudu (Tallinna Linnavolikogu, 2013). Samuti on mitmed siseriiklikud arengukavad välja toonud keskkonna kujunduse kui olulise turvalisuse aspekti (Justiitsministeerium, 2010; Vabariigi Valitsus, 2011). Samas nimetatakse ka vajaduse arendada elanike, riigi- ja kohalike omavalitsuste ning era- ja mittetulundussektori koostööd turvalise elukeskkonna kujundamisel (Siseministeerium, 2013; Siseministeerium, 2014).

2004. – 2005. aastatel osales Eesti rahvusvahelises projektis, et kaardistada CPTEDi kasutamine Euroopa erinevates riikides. Esitatud raportis kirjeldati probleemina, et erinevalt paljudest teisest Euroopa riikidest ei ole Eestil Politsei- ja Piirivalveametis vastutavat spetsialisti CPTEDi alal, kes koordineeriks valdkonda. Raportis mainiti Eesti puhul ka liiga suurt lõhe planeerimise ja praktilise rakenduse vahel (BRE Environment, 2005) Justiitsministeeriumi sõnul oli antud projekti eesmärgiks anda sisend projekti ning põgusalt tutvustada Eesti ametnikele antud valdkonda. Nagu raportist selgus, ei olnud Eestis valdkonna eestvedajaid, ning teema vaibus (Justiitsministeeriumi 06.05.2015; Tallinna Linnavolikogu Kantselei 07.05.2015 vastus päringule). 2014. - 2015. aastal viiakse Politsei- ja Piirivalveametis läbi politseiametnike täiendkoolituse programm „Süütegude ennetusmeetodite arendamine ning

uute kasutuselevõtt läbi turvalise elukeskkonna, sh teede ja tänavate kujundamise ja planeerimise“ (Sisekaitseakadeemia, 2015). EKAs kuriteoennetust baasainena ei õpetata, kuid linnaplaneerimine on osa teistest põhiainetest (EKA 07.05.2015 vastus päringule). Seega on Eestis läbitud projekte ja koolitusi kuriteoennetus teemal keskkonna planeerimise kaudu, kuid oluline on valdkonda arendada ja paika panna jätkusuutlik koolitusprotsess.

Turvalist ühiskondlikult kasutatavat ala saab luua vaid projekteerija, ehitaja, turvalisusspetsialisti ja kohaliku elanikkonna koostööl, tehes selleks põhjalikku eeltööd ning kasutades keskkonna planeerimist ja kujunduslikke elemente (Atlas, 2013, pp. 39-46, 697-721). Los Angeleses läbi viidud uurimus näitas, et kollektiivselt läbimõeldud muudatused rohke kuritegevusega pargis vähendasid kuritegevust ja suurendasid inimeste turvatunnet pargis viibides (Sousa & Kelling, 2009). Eestis jõuti 2010. aasta Politsei- ja Piirivalveameti analüütikute teabepäeval järeldusele, et linnaplaneerimisel võiks rohkem politseiga koostööd teha, sest teatud keskkond soodustab kuritegevust (Sepp & Klein, 2010). Tallinnas on seatud eesmärgiks vähendada kuritegevust ja kujundada turvalisemat linnaruumi (Tallinna Linnavolikogu, 2013). Seega on oluline leida vastus **uurimisprobleemile**, kuidas kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu võimaldab luua turvalisemat avalikku ruumi?

Uurimisprobleemile lahenduse leidmiseks, püstitas töö autor neli **uurimisküsimust**:

1. Kes vastutab Tallinna avaliku ruumi turvalisuse eest?
2. Millised on turvalisele linnaruumile iseloomulikud näitajad ja edukad näited tegevusest turvalisuse tagamisel ja turvatunde suurendamisel?
3. Millised on probleemid Tallinna avaliku ruumi turvalisuse tagamisel?
4. Kuidas kasutada CPTEDI protsessi, et tagada turvalisus Tallinna avalikus ruumis ja millised on koostöövõimalused?

Magistritöö **eesmärgiks** on välja selgitada kuriteoennetuse võimalused keskkonna planeerimise kaudu Tallinna avalikus ruumis ning esitada ettepanekud turvalisema avaliku ruumi planeerimiseks. Autor on eesmärgi saavutamiseks püstitanud järgmised **uurimisülesanded**:

- analüüsida inimeste hirmu kuritegevuse ees, CPTEDI teoreetilist käsitlust;
- analüüsida Tallinna avaliku ruumi planeerimisega seotud asutuste kogemust, ekspertide seisukohti ning Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavate turvalisust;
- teoreetiliste lähtekohtade, ekspertide seisukohtade ja vaatlustulemuste põhjal välja selgitada CPTEDI kasutusvõimalused Tallinna avalikus ruumis ja välja töötada ettepanekud Tallinna linna avaliku ruumi turvalisust tagavatele ametiasutustele.

Magistritöös on tegemist **empiirilise uuringuga**, mis võimaldab leida lahendusi praktikas esinevatele probleemidele ning arendada avalikku ruumi turvalisust (Teddlie & Yu, 2007). Magistritöö koostamisel kasutatakse juhtumiuuringu strateegiat. Juhtumiuuring annab hea võimaluse analüüsida ühe kindla juhtumi (nt isiku, institutsiooni, programmi, protsessi, süsteemi) iseärasusi (Simons, 2009, pp. 1-3).

Andmete kogumiseks kasutatakse kvalitatiivset andmete kogumise meetodit, poolstruktureeritud ekspertintervjuusid (Flick, 2011, pp. 112-113), statistika analüüsi (Tooding, 2007) ja mitteosalevat vaatlust (Flick, 2011, pp. 222-223). Ekspertintervjuude puhul on kasutatud eesmärgistatud valimit (Teddlie & Yu, 2007). Intervjuud viiakse läbi avaliku ruumi turvalisust tagavates ametiasutuses, et selgitada ekspertide seisukohad turvalisuse ja koostöö suhtes. Valimi moodustavad inimesed Politsei- ja Piirivalveametist, Tallinna Linnavalitsusest, Tallinna Munitsipaalpolitsei ametist, Tallinna Kommunaalametist, Tallinna Päästeametist ja Riigiprokuratuurist, kes on kõige pädevamad sel teemal rääkima. Andmeanalüüsi meetodina kasutas autor käesolevas töös **kvalitatiivset sisuanalüüsi ja kvantitatiivset uuringut** (Flick, 2011, pp. 112-113).

Magistritöö jaguneb kaheks peatükiks. Teoreetilises osas analüüsib autor hirmu kuritegevuse ees, CPTEDi teooriat ja selle erinevaid kasutusvõimalusi, lähtudes erinevate autorite teoreetilistest seisukohtadest. Magistritöö teises peatükis kirjeldatakse uuringu metoodikat ja esitletakse ekspertintervjuude ja Tallinnas Pirita ja Kesklinna avalike alade kuritegevuse statistika analüüsi tulemused. Intervjuude analüüsi põhjal vaadeldakse hetkeolukorda kuritegevuse ennetamisel keskkonna kujunduse kaudu, kaardistatakse senine praktika ning esitatakse osapoolte hinnangud. Statistika analüüsis hinnatakse Kesklinna ja Pirita linnaosa avaliku ruumi turvalisust ning seda võrreldakse kvalitatiivse analüüsina mitteosalevast vaatlusest saadud hinnangutega.

Autorile teadaolevalt ei ole Eestis tehtud uurimust kuritegevuse ennetamisest keskkonna kujunduse kaudu Tallinna avaliku ruumi näitel. Varem on kuriteoennetusest läbi keskkonna kujunduse kaudu Eestis põhjalikult kirjeldanud Jim Hilborn Justiitsministeeriumi välja antud dokumendis „Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest“ (Hilborn, 2007).

Magistritöö autor tänab oma juhendajaid, kursusekaaslast ja kõiki töö valmimisele kaasaaidanud. Suur tänu uuringus osalenud ekspertidele!

1. CPTEDI TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Hirm kuritegevuse ees ja inimeste turvatunne

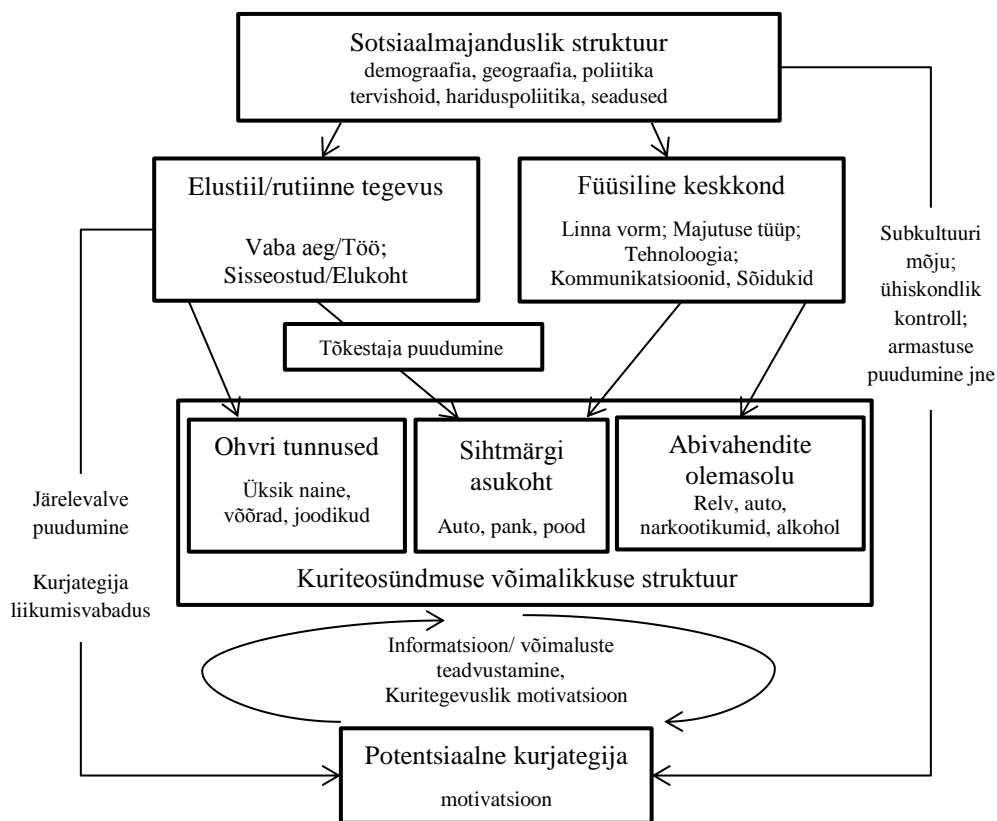
Tänapäeval on kuritegevus paratamatult osa meie igapäevaelust (Brantingham & Brantingham, 1993) ning hirm kuritegevuse ees mõjutab inimeste elusid palju rohkem kui kuritegevus ise (Bannister & Fyfe, 2001), mida näitab ka asjaolu, et seda peetakse märkimisväärseks linnaelustressiallikaks (Nasar & Jones, 1997). Seetõttu on kuritegevus ja hirm selle ees üha olulisemad küsimused ka ühiskonnas tervikuna ning ühiskonna juhtimise eest vastutavate seas (Cozens, *et al.*, 2003). Autor tahab siinkohal rõhutada seisukohta, et hirm kuritegevuse ees on rohkem levinud kui tegelik kuritegevus (Stiles, *et al.*, 2003), mistõttu tuleb selle probleemiga tegeleda kuritegevusest eraldi.

Kuritegu on käegakatsutav sündmus (Kitchen & Schneider, 2005), hirm kuritegevuse ees on aga emotsionaalne reaktsioon, mis väljendub ärevusena kuritegevuse või sellega seonduvate sümbolite ees (Ferraro, 1996; Foster, *et al.*, 2013) ning seda hirmu võivad ajendada väga paljud kuritegevusega seotud olukorrad (Hale, 1996).

Üldjuhul on hirm kuritegevuse ees ebaproportsionaalne tegeliku kuritegevuse tasemega (Farrall, *et al.*, 1997; Taylor & Hale, 1986) ning seda on keerulisem defineerida ja mõõta (Pain, 2000). Uurijad toovad välja, et hirm kuritegevuse ees on üldine arusaam, mis hõlmab nii kognitiivset dimensiooni (tajutav ohvriks langemise risk) kui afektiivset mõõdet (emotsionaalne reageering kuriteole või kuritegu sümboliseeriv element) (Lorenc, *et al.*, 2012). Sellest tulenevalt on detailplaneeringute puhul on väga oluline välja töötada jätkusuutlik projekt, mis arvestab nii füüsilise- kui ka sotsiaalse keskkonnaga, et mõjutada kuritegevust ja hirmu kuritegevuse ees (Jorgensen, *et al.*, 2013).

Rutiinse tegevuse teooria (*routine activity theory*) viitab sellele, et kuritegevuse toimumiseks on vajalikud kolm elementi: (1) teo toimepanija; (2) sihtmärk ja (3) tõkestaja puudumine (Cohen & Felson, 1979; Clarke & Felson, 1993, pp. 2-3). See teooria toetab ideed, et naabruskonnas, kus jalutatakse, on kuritegevus piiratud, kuna see tagab võimalike tõkestajate olemasolu (teised jalutajad). Tõkestaja efektiivsus kuriteo ära hoidmiseks sõltub aga kuriteo tüübist ja ümbritsevast keskkonnast. Võimekad tõkestajad võivad ära hoida raske õigusrikkumise (nt kehalise väärkohtlemise), suur hulk inimesi võib aga hoopis varjata kergemaid kuritegusid (nt taskuvargust, narkootikumi müüki) (Loukaitou-Sideris, 1999).

Rutiinse tegevuse teooria on välja arenenud ratsionaalse valiku teooriast, mille järgi tegevuse tegija otsib ihaldatud eesmärgi saavutamiseks kõige kuluefektiivsema võimaluse samas sihtmärgi väärtust kaotamata. (Smith & Brooks, 2013, p. 106) Selle teooria järgi mõõdetakse konkreetse tegevuse positiivseid ja negatiivseid aspekte. Kui tulemusena leitakse, et on põhjust tegevuse sooritamiseks hoolimata tõkestavatest turvameetmetest, siis see tegevus tõenäoliselt ka sooritatakse. (Fennelly, 2012, p. 110) Samas McNeeley (2015) poolt esitletud eluviisi teooria järgi tekitab ohver ise situatsiooni, kus tal on kõrgendatud risk sattuda kuriteoohvriks. See risk on oluliselt suurem, kui vaba aega veedetakse väljaspool kodu. Näiteks viibimine öisel ajal avalikes kohtades, suhtlemine kurjategijatega või kuritegevuse harrastamine tekitab kõrgendatud riski olukorra, kus isik võib ise ohvriks sattuda. Kui lisada loodavasse keskkonda piisavas koguses tõkestavaid meetmeid siis on tõenäosus potentsiaalset kuritegu ära hoida suurem ning ennetavad meetmed on seega rakendatud, et ära hoida ratsionaalse valiku teooriast lähtuvalt planeeritud kuritegevus.

Joonis 1. Kuriteosündmuse võimalikkuse struktuuri mudel (Clarke, 1995).

Neid erinevaid teooriaid integreeris omavahel Clarke (1997) kui kirjeldas kuritegevuse võimalikkuse struktuuri mudelit (vt Joonis 1). Selle struktuuri järgi peab olema kolm põhielement, mille järgi kurjategija otsustab kas tegu viia täide või mitte: (1) ohvri tunnused;

(2) sihtmärgi asukoht ja (3) abivahendite olemasolu. Sobiva sihtmärgi määravad füüsiline keskkond (nt linnakujundus, elamurajooni tüüp, transpordivõimalused) ja inimeste elustiil (nt vaba aja tegevused, töö, sisseostude tegemisvõimalused).

Kuriteotõkestajate olemasolu või nende puudumine tuleneb keskkonnas elavate inimeste elustiilist ja nende rutiinsetest tegevustest. Kuriteo läbiviimist abistavate vahendite olemasolu määrab füüsiline keskkond, samas kui elustiil ja rutiinne tegevus tagavad võimalike ohvrite olemasolu. Füüsiline keskkond ning elustiil ja rutiinne tegevus sõltuvad omakorda sotsiaalmajanduslikust struktuurist. Potentsiaalset kurjategijat ja tema motiive mõjutab samuti sotsiaalmajanduslik struktuur ja osaliselt ka elustiil. (Clarke, 1997)

Kuriteo mõistmiseks tuleb arvesse võtta mitmeid tegureid, nagu näiteks kurjategija ja kannatanu profiili, asukohta, vastava olukorra seaduseid ning tehnilisi ja mehaanilisi kuriteo nõudeid (Brantingham & Brantingham, 1993). Nii kvalitatiivsed (Schweitzer, *et al.*, 1999; Haigh, 2006) kui ka kvantitatiivsed (Anderson, *et al.*, 2013; Johar & Zulkarnain, 2013; Foster, *et al.*, 2013) uuringud näitavad, et aladel, kus elamurajooni osakaal väheneb, kuritegevus ja hirm kuritegevuse ees suureneb. Samas aga Brisbanes läbi viidud uurimuses leiti, et vahemaa kõige lähema kaubandus- või tööstusettevõteteni ei mõjuta hirmu kuritegevuse ees (McCrea, *et al.*, 2005). Varavastased kuriteod toimuvad üldiselt sihtkohtade lähedal, kus liiguvad nii kohalikud elanikud kui ka külastajaid (ostu- ja puhkekeskused, transpordisõlmed, vaba aja veetmise võimalused) (Beavon, *et al.*, 1994; Brantingham & Brantingham, 1993; Brown, 1982; Bowes, 2007). Isikuvastased süüteod leiavad aga aset kas kodus, baaride läheduses või on üldiselt seostatud alkoholimüügiga (Peterson, *et al.*, 2000; Han & Gorman, 2013; Gorman, *et al.*, 2001; Popova, *et al.*, 2009). Uuringud näitavad ka, et mõned mitteiluruumide jaoks planeeritud maakasutusviisid võivad kaitsta kuritegevuse eest. Peterson leidis, et näiteks vaba aja keskuseid, mis pakuvad kohalikele võimalust positiivseks omavaheliseks suhtlemiseks, seostati vaesemas naabruskonnas vähem vägivaldse kuritegevusega (Peterson, *et al.*, 2000), samas kui teised maakasutusviisid, näiteks väikeettevõtted ja kirikud, võivad suurendada õigustatud kasutajate hulka (Kurtz, *et al.*, 1998). Linnaplaneerijad ei ole tihti peale teadlikud mitmete eri eesmärgiga kasutatavate maaalade kujunduse ja kuritegevuse vahelisest seosest (Cozens, 2008).

Austraalia politsei poolt koostatud kuriteo statistika keskendub enamjaolt kuriteoohvriks langenutele ning ignoreerib täielikult inimeste hirmu kuritegevuse ees (Cozens, 2008). On tehtud uurimustöid, mis uurivad maakasutusviiside ja tajutava ohutuse vahelisi otseseid efekte.

Näiteks kriminoloogid väidavad, et kõige ohutumad naabruskonnad on tavapärased äärelinnad (lookleva tänavapaigutuse ja umbtänavatega) ning sealsed elamurajoonid ja kohalikud poed-ärid suunavad inimesi sellesse naabruskonda (Wood, et al., 2008; Brantingham & Brantingham, 1993; Cozens, 2008; Kitchen & Schneider, 2005).

Wood (2008) tõstas oma uurimuses hüpoteesi, et jalutamist soodustavad äärelinnad julgustavad naabritevahelist suhtlust ja on positiivselt seotud sotsiaalse kapitali ja turvatundega. Ta tugineb eeldusele, et hoone projekteerimine, mis soodustab naabrivalvet, ja avalikud kohad, mis hõlbustavad sotsiaalset suhtlust, muudavad naabruskonna ohutumaks ja kutsuvad jalakäijaid tänavale. Kuid vastupidiselt ootustele leidis Wood, et elanikud tavapärases äärelinnas tundsid end turvalisemalt kui need, kes elasid hübriid- (st võre ja umbtänavate segu) või traditsiooniliselt planeeritud (st võre skeem) äärelinnas.

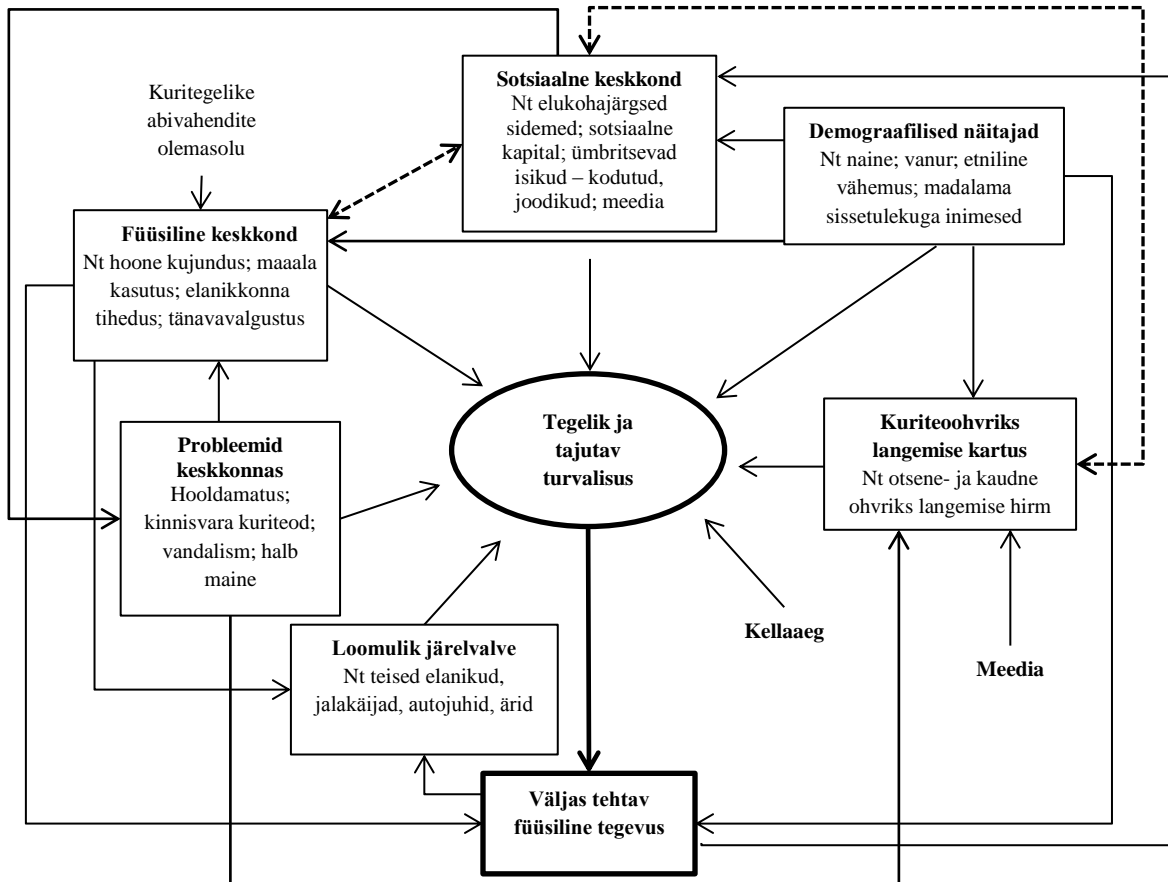
Erinevatest uurimustest tuleb välja viis põhilist ohutuse ja kuriteohirmu tajumise aspekti: (1) **füüsiline keskkond** (Nasar & Fisher, 1993; Austin, *et al.*, 2002; Foster, *et al.*, 2013), (2) **sotsiaalne keskkond** (Jacobs, 1961; Lorenc, *et al.*, 2012) (3) **probleemid naabruskonnas** (Gibson, *et al.*, 2002; Foster, *et al.*, 2010), (4) **ohvriks langemise kogemus** (Crank, *et al.*, 2003; Evans & Fletcher, 2000) ja (5) **demograafilised näitajad** (Scarborough, *et al.*, 2010; Foster, *et al.*, 2010; Schweitzer, *et al.*, 1999). Peamised hirmu mõjutavad tegurid on kajastatud alloleval joonisel (vt Joonis 2). Füüsiline keskkond avalikus ruumis on inimesi ümbritsev keskkond, mis koosneb erinevatest planeeringuelementidest (nt pargipingid, linnatänavad, skulptuurid, valgustuspostid) (Nasar & Fisher, 1993). Nende mittesihotstarbeline kasutus, liiklushuligaanid, vandaalitsemine, vedelev prügi, grafiti, mahajäetud majade rüüstamine ja hooletus näitab, et antud naabruskonnas on probleeme, millega ei ole tegeletud (Evans & Fletcher, 2000). Füüsiline keskkond võib kas suurendada või vähendada võimalusi kuritegevuseks (Newman, 1972; Shu, 1999; Taylor, 2002; Brown, *et al.*, 2004). Naabruskonna kujunduselemendid, mis vähendavad kuritegevust, ei pruugi alati olla samad, mis vähendavad elanike hirmu kuritegevuse ees (Foster, *et al.*, 2010). Inimeste hirmu kuritegevuse ees vähendab keskkonna kujundamine, mis sisaldab kolme elementi: **turvalisust, avalike kohtade küllastamise julgustamist** (Foster & Giles-Corti, 2008) ning **hirmu tekitavate elementide eemaldamist** (Jorgensen, *et al.*, 2013). Hirmu tekitavateks elementideks peetakse üldjuhul hämarat valgustust (Nasar & Fisher, 1993), füüsilist ebaviisakust (nt prügi, grafiti) (Robinson, *et al.*, 2003) ja võimalikke kurjategijate peidupaiku (Herzog & Miller, 1998).

Julgustamaks inimesi avalikke kohti külastama ja suurendamaks elanike turvatunnet, tuleb rajada naabruskond, kus neil on võimalik väljas aega veeta (Foster & Giles-Corti, 2008; Foster, *et al.*, 2010; Foster, *et al.*, 2013). Turvatunnet suurendab seegi, kui keegi kas jalakäijatest või sõidukijuhtidest kas auto- või koduakendest avalikku ala jälgib. See peletab eemale ka potentsiaalsed kurjategijad. (Angel, 1968; Jacobs, 1961; Newman, 1972) Piirkondades, kus on vähem vaba maad, rohkem elamuala ning suurem elanikkonna tihedus, on ka rohkem potentsiaalseid jalakäijaid. Kui lisada nendesse linnaosadesse parke ja kaubandusettevõtteid, meelitab see elanikke rohkem avalikus ruumis liiklema. Samas kui keskkonnas on tänavad jalutamise hõlbustamiseks, siis veedab tõenäoliselt suurem hulk elanikke aega tänavatel kui vastupidisel juhul. Väikeseid majade vahesid seostatakse uuringus suurenenud tõenäosusega, et sellises naabruskonnas inimesed kardavad kuritegevust rohkem. (Foster, *et al.*, 2013) Vrij ja Winkeli uurimuse järgi on ohtlikud vaiksed ja mahajäetud kohad ning need on üldiselt ka halvasti valgustatud (Vrij & Winkel, 1991). Sellest järeldub, et naabruskonna arhitektuur võib aidata leevendada hirmu kuritegevuse ees, sest elanikud tunnevad end turvalisemalt, kui rohkem inimesi on liikumas.

Teise kuriteohirmu tajumise aspektina on märgitud sotsiaalse keskkonna hälbeid, mille puhul on tegemist inimeste halva käitumisega nagu näiteks häirivad seltskonnad parkides, avalik sõltuvust tekitavate ainete tarbimine, probleemsed noorukid ja kodutud inimesed (Renauer, 2007). Neid kuritegelikke kalduvusi võib nimetada kui naabruskonna korralageduse näitajaid, mis tekitavad elanikes suuremat hirmu kuritegevuse ees kui kuritegevus ise (Hunter, 1978; Worrall, 2006; Franklin & Franklin, 2009). Samuti on esile toodud, et sotsiaalse keskkonna tegurid avaldavad suuremat mõju hirmule kuritegevuse ees kui füüsiline keskkond (Evans & Fletcher, 2000; LaGrange, 1992).

Kolmanda kuriteohirmu tajumise aspektina naabruskonna probleemide puhul toob Foster koos kaasautoritega (Foster, *et al.*, 2010) oma uurimustöös välja kolm kõige olulisemat punkti: (1) naabruskonna kehv hooldamine; (2) sotsiaalne ebaviisakus ja (3) kinnisvaravastane kuritegu. Sotsiaalne ebaviisakus (nt vandalism) ja puudulik kinnisvara korrashoid (Brown, *et al.*, 2004) võivad võimendada inimestes ebakindlust (Austin, *et al.*, 2002; Wood, *et al.*, 2008) ja takistada elanikke, kes võiksid potentsiaalselt avalikus ruumis füüsilise tegevusega tegeleda (Ellaway, *et al.*, 2005; Mendes de Leon, *et al.*, 2009; Miles, 2008; Shenassa, *et al.*, 2006; Nagel, *et al.*, 2008; Sugiyama & Ward-Thompson, 2008). Avalikus ruumis viitavad grafitid, tühjendamata prügikonteinerid, katkised ja parandamata valgustid sellele, et ala on kontrolli alt väljas (Sousa & Kelling, 2009). Vahel kardavad ja seetõttu ka väldivad üksikisikud „halba“ naabruskonda või

parki ka siis, kui lihtsalt kuulevad selle kohta negatiivset teistelt isikutelt või meediast (Nasar & Jones, 1997).

Joonis 2. Magistritöö autori edasiarendus Foster & Giles-Corti (2008) kuriteohirmu mõjutavate faktorite teoreetilisest mudelist. (Foster & Giles-Corti, 2008; autori edasiarendus)

Ohvriks langemise kartust võib esitada neljanda kuriteohirmu aspektina. Keskonna probleemidest kuulmine ja kellegi teadmine, kes on ohvriks langenud, suurendab hirmu kuriteo ees (Skogan & Maxfield, 1981; Taylor & Hale, 1986; Ferraro, 1996). Vastavalt Nasarile ja Fisherile (1993), on olemas kaht tüüpi ohvriks langemist: otsene ja kaudne. Otsese ohvriks langemise puhul on tegemist isikuga, kes on isiklikult olnud kuriteoohver. Samas kaudse ohvriks langemise korral on tegemist isikuga, kes tunnetab hirmu kuritegevuse ees, kuna on kuulnud uudiseid kuritegudest või rääkinud isikutega, kes on langenud kuriteoohvriks (Banks, 2005). Inimesel, kes ei ole kunagi olnud kuriteoohver, võib samuti esineda ohvriks langemise hirm (Reid, 2000). Farrall ja Gadd (2004) on oma uurimuses välja toonud, et kaudse ohvriks langemise puhul võib inimene kogeda isegi suuremat kuriteohirmu kui reaalne kuriteoohver. Teises uuringus esitab Foster kaasautoritega (2013), et tõenäosus kuriteokartuseks on suurem nende uuringus osalejate puhul, kes on varem olnud kuriteoohvid.

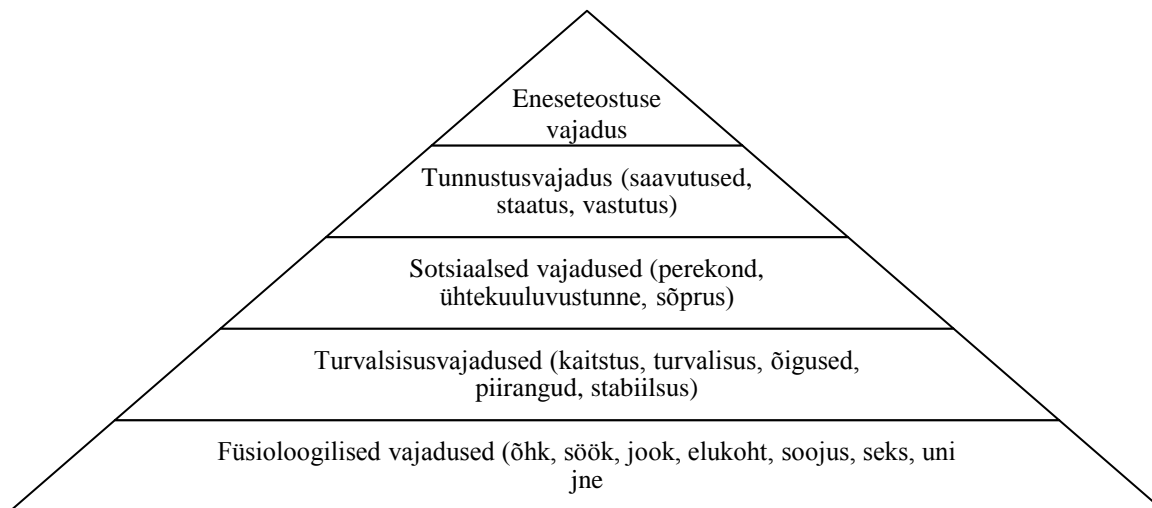
Viiendaks kuriteohirmu tajumise aspektiks peetakse demograafilisi näitajad nagu vanus, sugu, sissetuleku suurus (Foster, *et al.*, 2010; Hale, 1988). Teadlased on kindlaks teinud erinevaid käitumuslikke tagajärgi, mille põhjustab hirm kuritegevuse ees, näiteks hoidumine sellistest kohtadest, mida peetakse ohtlikuks (Stiles, *et al.*, 2003), pimedas mitte välja minemine (Wattis, *et al.*, 2011) ja mitte teatud kohtades üksi reisimine. Need käitumismallid on eriti laialt levinud just naiste hulgas (Skogan & Maxfield, 1981, p. 75). Samuti kinnitavad Fosteri uuringutulemused, et eksisteerivad mõned väljakujunenud seosed demograafiliste tunnuste ja kuritegevuse hirmu vahel. Naised ja eakad inimesed tunnetavad märgatavalt suuremat hirmu kuritegevuse ees kui uuringus osalejad, kellel on ülikooliharidus või kõrgem leibkonna sissetulek (Foster, *et al.*, 2013). Naiste avaliku ruumi hirm piirab nende vabadust, avaliku elu nautimist ning võimaluste ja hüvede kasutamist (Day, *et al.*, 2003; Loukaitou-Sideris, 1999). Kuna naised teavitavad rohkem oma hirmust avalikus ruumis kui mehed (Stanko, 1995; Warr & Stafford, 1983), on uuringud sageli keskendunud naistele, jättes meeste kogemused kõrvale. Day' uurimuse kohaselt avaldab aga hirm mõju ka meestele, kes seetõttu väldivad võimalusel avalikku ruumi (Day, *et al.*, 2003), kuid meeste hirmu, selle ajendite ning nende turvatunde suurendamise kohta teatakse vähe (Yavuz & Welch, 2010). Kuritegevuse kartuses väldivad mõlemad soogrupid avalikke ruume, eriti öösel või üksi olles. On võimalik, et selliseid enesepiiranguid tajutakse ka kui spontaansuse, vabaduse, valikute ja vaba aja kaotamisena.

Yavuz ja Welch (2010) toovad uuringus välja, et enne turvalisuse meetmete rakendamist on oluline tuvastada faktorid, mis panevad inimesi end avalikus ruumis kaitsetuna tundma. Naiste tajutav kaitsetus kipub suurenema, kui nad on üksi ja tunnevad, et keegi ei paku kuritegevuse ega sotsiaalselt ebaviisakate inimeste eest kaitset. Mehed kipuvad end kaitsetuna tundma, kui neil on vähem kontrolli oma keskkonna üle või kui nad on avalikus ruumis ümbritsetud võõraste inimestega (Yavuz & Welch, 2010). Londonis tehtud ühistranspordi kasutuse uuringu tulemusena ei usalda naised, vastupidiselt meestele videovalvet ning eelistavad turvatöötajate olemasolu (Loukaitou-Sideris & Fink, 2009). Madala kuritegevuse tasemega piirkondades kardavad naissoost ja eakad inimesed üldiselt kuritegevust rohkem ja tõenäoliselt väldivad nad avaliku ruumi kasutamist. Samas kui kõrge kuritegevuse ja vägivalla tasemega piirkondades kartsid mehed ja naised võrdselt. (Roman & Chalfin, 2008)

Nagu eespool on välja toodud, mõjutavad inimeste hirmu kuritegevuse ees väga mitmed faktorid: füüsiline ja sotsiaalne keskkond, probleemid naabruskonnas, kuriteoohvriks langemise kogemus ja demograafilised näitajad. Lisaks mainitud liigitusele mõjutab uuringute kohaselt hirmu ka informatsiooni edastamine ja viis, kuidas seda tehakse (Evans & Fletcher, 2000).

Teooriate kaardistus toob välja, et sotsiaal- ja massimeedia mõjutab inimeste suhtumist ja seda, kuidas inimesed tajuvad nii kuritegevuse taset kui ka sotsiaalset keskkonda (Lorenc, *et al.*, 2012). Meedia võib inimestes suurendada kaudset ohvriks langemise hirmu (Banks, 2005; Crank, *et al.*, 2003).

Et oma hirmu leevendada muudavad inimesed on käitumist kahel erineval viisil: (1) **piiratud käitumine** - kokkupuude potentsiaalselt ohtlike olukordadega on viidud miinimumini, vältides teatud kohti ning muutes oma käitumist ja (2) **kaitsev käitumine** – täiendatakse turvameetmeid (Skogan & Maxfield, 1981, pp. 258-267). Esimese punkti puhul võib mure ohutuse pärast esile kutsuda olukorra, kus vanemad piiravad oma laste (Carver, *et al.*, 2010) või iseenda (Foster & Giles-Corti, 2008) füüsilist liikumist. Samuti on tõendeid selle kohta, et eksisteerib otsene seos kuritegevuse hirmu ja füüsilise tervise vahel. Sagedane füsioloogilise stressi mehhanismide stimuleerimine võib põhjustada talitlushäireid, mille tagajärjeks on mitmesugused haigused (McEwen & Gianaros, 2010). Samuti on Lynch, Atkins ja Walsh oma uurimustes jõudnud järeldusele, et just hirm kuritegevuse ees on üheks suurimaks põhjuseks, miks inimesed väldivad ühistranspordi kasutamist (Lynch & Atkins, 1988; Walsh, 1999). Seega võib turvalisem tunne naabruskonna suhtes tuua kasu nii vaimsele kui füüsilisele tervisele ning samas vähendab hirmu kuritegevuse ees.

Joonis 3. Maslow inimvajaduste hierarhia (Maslow, 1954)

Klassikaline Maslow` inimvajaduste hierarhia soovib, et jätkusuutlik keskkond peaks keskenduma bioloogilistele ja füsioloogilistele vajadustele (nt söök, jook, elukoht), ohutusele (nt turvalisus, seadused), kuuluvustundele, austusele ja eneseteostuse vajadusele ning just selles järjekorras (vt Joonis 3) (Maslow, 1954, p. 2). Kui põhivajadused, sh turvalisusvajadused, ei ole rahuldatud, on inimene pidevalt mures ning tunneb rahutust, mis mõjutab oluliselt tema

vaimset ja tervislikku seisundit (Maslow, 1954, pp. 39-43). Seetõttu seostatakse turvatunde puudumist ja hirmu kuritegevuse ees sotsiaalse võõrandumisega ning halvema vaimse ja füüsilise tervisega (M. Stafford, 2007; Marni White, 1987; Ross, 1993). Praeguseks pole teostatud piisavalt uuringuid, et tõendada, kuidas kuritegevusega seotud ohutus mõjutab füüsilist aktiivsust. Sellegipoolest viitavad uurimuse tulemused sellele, et turvatunde puudumine võib piirata füüsilist aktiivsust, seda eriti naiste ja vanurite puhul (Foster & Giles-Corti, 2008). Mitmed uurijad toovad välja, et keskkond, mida iseloomustab kõrge elamurajooni tihedus, tänavate ühendatavus ja mitmekesine maakasutusviis, võib edendada inimeste jalutamist (Durand, *et al.*, 2011; Giles-Cortia, *et al.*, 2013; Ogilvie, *et al.*, 2011; Owen, *et al.*, 2004; Alfonzo, *et al.*, 2008). Naabruskond, kus on võimalik jalutamas käia, võib aga suurendada kuritegevuse esinemissagedust (Cozens & Hillier, 2008; Cozens, 2008). Isegi kui elanikud mõistavad, et rohkearvulises naabruskonnas võib esinda ka rohkem kuritegevust, lohutab neid siiski rahva kohalolek (Foster, *et al.*, 2013). Mida rohkem on pealtnägijaid, seda turvalisemalt inimesed end tunnevad (Jacobs, 1961, p. 35), seega teiste kohalolek tekitab pigem heaolutunnet kui lisab ohutunnetust (Hillier, 2004; Vrij & Winkel, 1991).

Teise võimaliku käitumisviisina hirmu leevendamiseks võtavad inimesed kasutusele täiendavaid turvameetmeid (nt lukustatud ukсед ja väravad, turvakaamerate paigaldamine), mis annavad neile ümbritseva keskkonna üle rohkem kontrolli ning seeläbi pakuvad kergendust ohvriks sattumise hirmu vastu (Hollway & Jefferson, 1997). Samuti võib lisameetmeks nimetada naabrivalve loomist kogukonnas, mis võib vähendada kuritegelikke juhtumeid, muutes seeläbi naabruskonda turvalisemaks ja vähendades inimeste ohutunnet (Pitner, *et al.*, 2012).

Keskkonna turvameetmed ja kogukonna ühised pingutused kuritegevuse ennetamiseks muudavad avalikud ruumid atraktiivsemaks ja seetõttu kasutatakse neid rohkem (Appleyard & Lintell, 1986). Hirmu, kuritegevust ja korralagedust saab vältida, kui politsei ja kodanikud tegelevad ennetavalt probleemidega (sh väiksemad rikkumised), püüavad keskkonna kujundusega kuritegevuse vastu võidelda ja edendada ühise omandi tunnet inimeste vahel, kes kasutavad avalikku ala (Schweitzer, *et al.*, 1999). Sousa ja Kellingu (2009) poolt läbi viidud kuritegelike tunnustega MacArthuri pargi ümberkujunduse edukuse uuringu tulemus näitas, et varem röövimiste, kallaletungide ja narkootikumidega seonduvad pargis kahanes kuritegude arv nädalas üle 20%. Pargi ümberkujunduse projekti algatas politsei, kes suhtles kohalike elanikega, et selgitada probleemi olemus ja võimalikud lahendused. Pargis parandati politsei tegevust, hooldustöid ja valgustust ning paigaldati videovalve ja peaaegu 60 märki pargi

reeglitega. Eelnevalt parki peljanud inimesed ei kartnud enam seda kasutada või sealt läbi jalutada. Nad uskusid, et turvalisus oli oluliselt paranenud. (Sousa & Kelling, 2009) Märgid ja teeviidad määravad kõigile kasutatava ala reeglid ning vähendavad sellega inimestes hirmu kuritegevuse ees (Atlas, 2013, p. 819).

Uuringud on näidanud, et kodanikud on ka väga mures ebaviisakuste, väiksemate rikkumiste ja korrastamata inimeste pärast (Wilson & Kelling, 1982; Skogan & Maxfield, 1981; LaGrange, 1992). Politsei nähtavus võib vähendada hirmu ja parandada kodanike elukvaliteeti avalikus kohas, käsitledes väiksemaid õigusrikkumisi (Sousa & Kelling, 2009). Evans ja Fletcher tõid oma uurimistulemusena välja, et muudatused keskkonnas muudavad ka inimeste suhtumist sellesse. Negatiivsete muudatustega tõusis ka hirm kuritegevuse ees. Seda hirmu vähendab naabrivalve, liikluspatrull- ja videovalve elamurajoonis, linnaosadele kindlate konstaablite määramine ning kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamise meetmete linna- või vallavalituse-poolne finantseerimine. (Evans & Fletcher, 2000) Samas on mitmekesine naabruskonna kasutus ühtlasi nii turvaline (turvatunde seisukohalt) kui ka ebaturvaline (arvestades tajutavat kuritegevuse riski) (Foster, *et al.*, 2013).

Turvatunne ja hirm kuritegevuse ees mõjutavad inimest väga suurel määral. Inimese hirmu kuritegevuse ees võivad mõjutada nii füüsilise kui ka sotsiaalse keskkonna näitajad, probleemid naabruskonnas, ohvriks langemise kogemus ja ka demograafilised näitajad. Turvatunde puudumine takistab inimese enda ja tema perekonna füüsilist aktiivsust, mis omakorda mõjutab isikute tervislikku seisundit. Turvaline keskkond tekitab inimestes tahte väljas ringi liikuda, suheldes nii teiste kohalikega. Omavaheline suhtlus omakorda võib tekitada naabruses toimiva kogukonna ja tuua rohkem inimesi tänavale aega veetma. Inimeste hirmu kuritegevuse eest vähendab keskkonna kujundamine, mis sisaldab turvalisust, avalike kohtade külastamise julgustamist ning hirmu tekitavate elementide (nt halb valgustus, prügi, grafiti, pimedad nurgad) eemaldamist.

1.2. Kuriteoennetus keskkonna kujunduse kaudu - CPTEDi teoreetiline käsitlus

Füüsiline keskkond võib soodustada või pärssida kuritegevuse võimalusi oma disaini ja korrastatusega (Cozens, *et al.*, 2003). Turvalisuse meetmete rakendamine eduka keskkonna kujundamise kaudu parandab ruumi kasutuseefektiivsust ning samal ajal ennetab kuritegevust.

Kuriteoennetuse puhul keskkonna kujunduse kaudu (CPTED) langeb rõhk kujundamisele ning läbimõeldud ruumi kasutusele. Traditsioonilised kuritegevuse ennetamise meetodid keskenduvad enamjaolt juurdepääsu piiramisele füüsiliste ja kunstlike tõketega nagu lukud, turvasüsteemid, aiad ja väravad, samas jätavad need meetodid tähelepanuta loomuliku juurdepääsu kontrolli ja järelevalve nagu strateegiliselt paigutatud sisenemised ja väljumised, tõketeta vaateväli ning patrullid probleemsetes kohtades. (Atlas, 2013, pp. 25-72) Arhitektuur, tänavate paigutus, avalikud hooned ja teised väliruumid võivad mõjutada kuritegevuse taset ja inimeste turvatunnet. Keskkonna kujundus annab võimaluse muuta kasutatavad alad ohutumaks ja vähem vastuvõtlikuks kuritegevusele, muutes sellega inimestele avalikul alal olemise mugavaks. (Marzbali, *et al.*, 2012)

1920ndatel uurisid Chicago ülikooli teadlased kuritegevuse paiknemist, keskendudes eelkõige sotsioloogilise keskkonna kuritegevuse mõjule (Atlas, 2013, p. 60; Crowe & Fennelly, 2013, pp. 239-240). Alates 1960ndatest on arhitektid, kriminoloogid ja sotsioloogid käsitlenud kuriteoennetuse tõhusust keskkonna planeerimise kaudu (vt Joonis 4). 1961 aastal kirjutas linnaarengu aktivist Jane Jacobs raamatu „Ameerika suurlinnade elu ja surm“, milles räägiti esmakordselt turvalise linna planeerimisest ja ümberkujundamisest. Jacobs kirjutas, et muutes planeerimispõhimõtteid, suureneb võimekus edendada linna sotsiaalset ja majanduslikku elujõudu. Ta rõhutab ka, et esmaselt tagatakse linna avalik rahu, tuginedes inimeste vahel kokku lepitud sotsiaalsetele normidele. (Jacobs, 1961, pp. 3-41) Nii nagu Jacobs tähtsustab tänavate positiivset kasutamist (Jacobs, 1961, pp. 35-41), nii leiab ka Rudofsky, et tänavad peaksid olema kohad, kus saab jalutada, peatuda, puhata ja rääkida. Need peaksid olema kohad, kuhu kiirustatakse, mitte kust läbi kiirustatakse (Rudofsky, 1969). Nii Jacobs (Jacobs, 1961, pp. 35-41) kui ka Rudofsky (Rudofsky, 1969) idealiseerisid elavat ja hea nähtavusega turvalist tänavaelu. Jacobs toob välja mõiste „eyes on street“, mida rohkem inimesi on näha teatavas keskkonnas, seda vähem on seal kuritegevust (Jacobs, 1961, pp. 35-41). Kui ala jälgib rohkem inimesi, on kuritegevus ja hirm kuritegevuse ees vähem tõenäoline (Jorgensen, *et al.*, 2013). Teised uurijad toovad vastukaaluks välja, et kui tänaval on rohkem inimesi, siis on seal ka rohkem kas seaduserikkujaid (Mawby, 1977) või jäätmeid ja mustust, mis tõmbab ligi kuritegevust (Skogan & Maxfield, 1981).

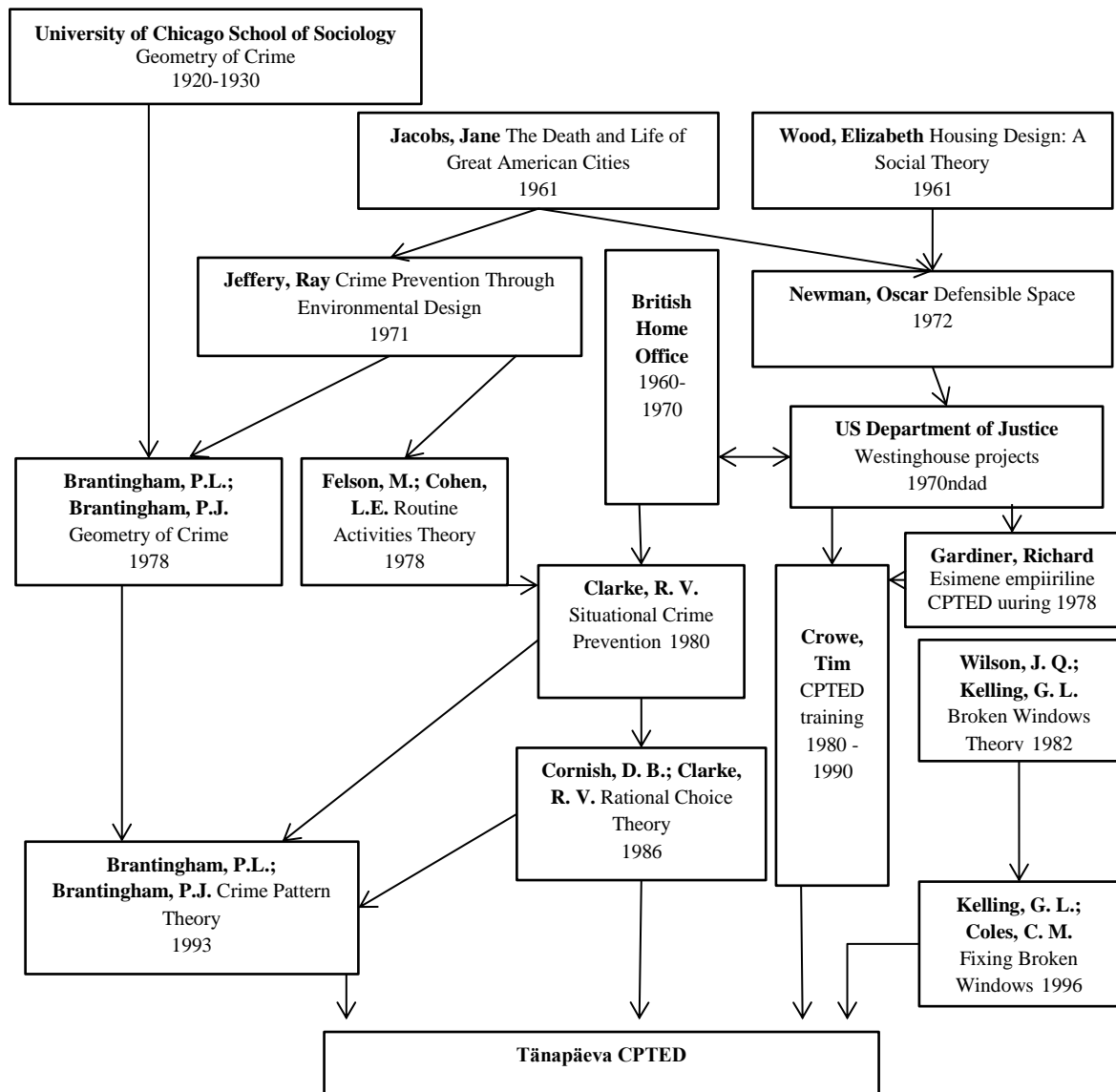
Jacobs tõi lisaks tänavate arhitektuuri olulisusele välja ka keskkonna kujundamise mõju kuritegevuse tasemele, väites, et kuriteo vähendamiseks on oluline selgelt eristatav era- ja avaliku ruumi piir, mitmekesine maakasutus ning inimesi tuleks julgustada ümbrust jälgima,

mis ühtlasi loob elujõulisema linnakeskkonna (Jacobs, 1961, pp. 35-36). Samal ajal tuli Wood (1961, pp. 5-27) välja korterelamute projekteerimise sotsiaalteooriaga, kus arvestatakse nii elanike vajaduste kui ka käitumisega ning 1968 tegi Angel (pp. 7-15) ettepaneku kasutada keskkonna arhitektuuri kuritegevuse vähendamiseks. Angel väitis, et füüsilise keskkonnaga manipuleerimine võib vähendada kuritegevuse võimalusi (Angel, 1968, pp. 7-15). Seega räägiti seosest kuritegevuse ja sotsiaalse ning füüsilise keskkonna vahel juba 1920ndatest aastatest alates.

1960ndate aastate töödest innustatuna andis kriminoloog Ray Jeffery 1971. aastal välja raamatu, milles kasutati esmakordselt väljendit kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu (*Crime Prevention Through Environmental Design*), väites, et kriminoloogid on jätnud kuritegevuse bioloogilised ja füüsilised tegurid tähelepanuta (Jeffery, 1971, pp. 18-34). Väljaannet võeti ühelt poolt vastu ükskõikselt, kuid Clarke'i arvates olid kriminoloogid selle suhtes väga vaenulikud (Clarke, 1995). Kriitika põhjuseks võib pidada seda, et käsitluses oli vähe ettekirjutusi, mida kuritegevuse vähendamiseks tegema peaks. Aasta hiljem ilmus arhitekti Oscar Newmani raamat *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*, mis kajastas kuriteoennetust rohkem arhitektuurilisest vaatenurgast ning tõi välja erinevaid ennetusmeetmeid.

Peale Jeffery` (1971) käsitlust pöörati ka arhitektide poolt tähelepanu asjaolule, et Ameerika ühendriikide sotsiaalrajade kõrge kuritegevuse tase oli tingitud nii projekti kriminogeenset tegevust julgustavast disainist kui ka elanike olemusest. Ühe näitena tõi autor välja suurte korterimajade puhul ainsa välisukse kasutuse, mis ei võimalda elanikel oma ümbruskonda kontrollida, kuna rohkearvuliste kasutajate puhul heakorra vastutus hajub (Newman, 1972; Newman, 1996). Arhitekti käsitlus sai aga suurt kriitikat nii sotsiaalteadlastelt (Cozens, *et al.*, 2001; Smith, 1987) kui ka kriminoloogidelt (Repetto, 1976; Clarke, 1995). Kriminoloog Clarke pidas probleemiks liiga suuri üldistusi ning inimeste samastamist loomadega (Clarke, 1995). Sellegi poolest oli Newmani tööil tohutu mõju ning palju järgijaid, siamaani viidatakse teadustöös nii tema kui ka Jeffery` raamatule.

Veidi hiljem kui Jeffery (1971) ja Newman (1972) töid ka Gardiner (1978), Greenberg, Rohe ja Williams (1982) välja seose füüsilise keskkonna ja kuritegevuse vahel. Maastikuarhitekt ja arendaja Richard Gardiner nimetas füüsilise keskkonna ümberkujundamist kui tähtsat, aga tähelepanuta jäetud kuriteoennetuse vahendit, mis vähendab kuritegevust ning suurendab inimeste turvatunnet (Gardiner, 1978, pp. 1-4).

Joonis 4. CPTED teooria areng. Magistritöö autori edasiarendus Kitcheni ja Schneideri joonisest (Kitchen & Schneider, 2002, p. 115; autori edasiarendus)

Gardiner (1978, pp. 1-4) palgati USA justiitsministeeriumi poolt, et läbi viia esimene CPTEDI empiiriline uuring Hartfordi elamurajoonis, mis kinnitas tugevat seost kuritegevuse ja naabruskonna struktuuri vahel, tõestades sellega, et keskkonnakujundus võib aidata vähendada võimalusi kuritegevuseks (Cozens, *et al.*, 2005), mis omakorda aitab oluliselt vähendada kuritegevust ja parandada elukvaliteeti (Crowe & Fennelly, 2013, p. 10). Greenberg omakorda koos kaasautoritega tõi välja, et teatud eeslinnad suudavad säilitada madalat kuritegevuse taset, samas teised seda jällegi ei suuda (Greenberg, *et al.*, 1982).

Kui Jeffery ja Newman olid Ameerika Ühendriikides oma keskkonnakujundamise strateegiad avaldanud, töötas Suurbritannia valitsuse kriminalistika osakond 1970ndate keskel välja „kaitstava ruumi“ (*Defencible space*) strateegia. Erinevalt CPTEDist, ei keskendu see

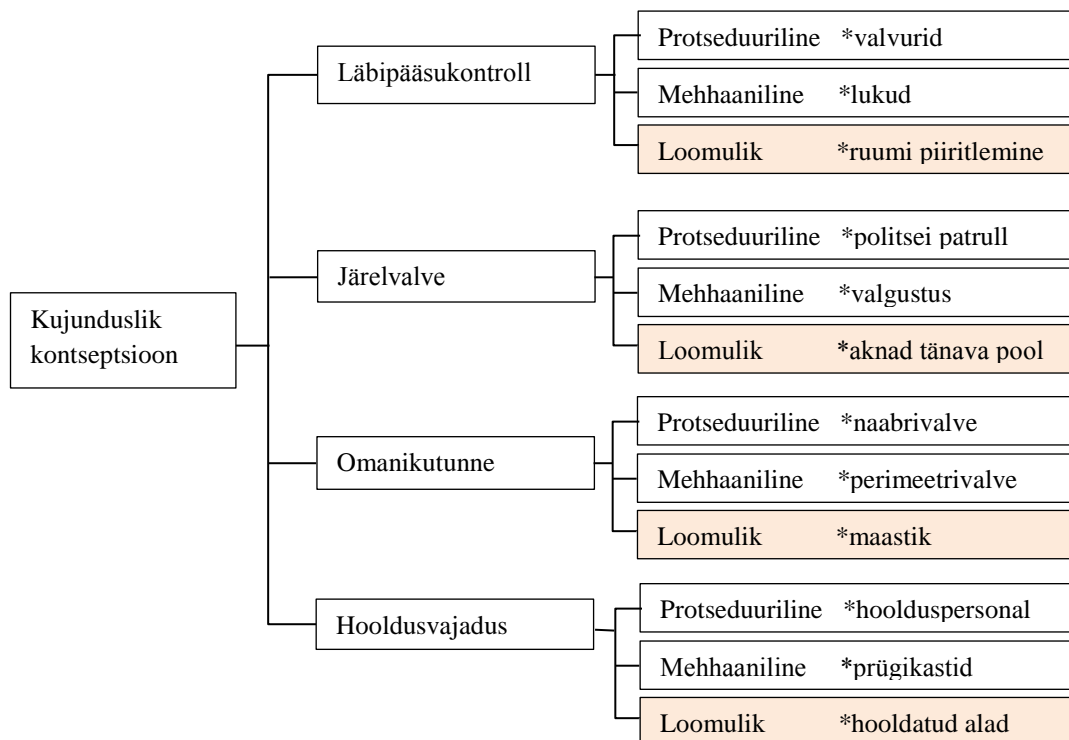
peamisena arhitektuurilisele disainile ega ehituslikule keskkonnale ning fookus ei ole vargustel ega sissemurdmistel. Pigem kirjeldab see üldist lähenemist, vähendamaks igat tüüpi kuritegevuse toimepanemise tõenäosust asukohast hoolimata (Patricia Mayhew, 1976) ning tähtsustab kontrolli keskkonna üle elurajoonides, kasutades selleks füüsilisi meetmeid (Crowe & Fennelly, 2013). 1970ndatel uurisid Paul ja Patricia Brantingham (1978) kuritegevuse ruumilist paiknemist ning arendasid välja sotsiaalgeograafilise kuriteomudeli teooria, kus kurjategu viiakse toime õigusrikkuja tavapärasel liikumiskeskkonnas.

1980ndatel andsid CPTEDi protsessile lisa Wilson ja Kelling, kirjutades „katkise akna“ teooriast, mis pakub välja, et kuritegevus õitseb piirkondades, kus ebakorrektsed käitumised ei takistata (Wilson & Kelling, 1982; Skogan, 1990, pp. 46-50; Ramos & Torgler, 2013). Purunenud aken on esimene märk naabruskonna korra rikkumisest ja hooletusest, mis võib lõpuks viia tõsisema kuritegevuseni (Wilson & Kelling, 1982; Skogan, 1990, p. 49; Bratton & Knobler, 1998; Engel, *et al.*, 2014) ja suurendab inimeste hirmu kuritegevuse ees (Hinkle & Weisburd, 2008; Skogan, 1990). Samas on ka teadlasi, kes arvavad, et katkise akna teooria rakendamine ei anna oodatud tulemusi (Harcourt, 2001, pp. 6-10; Raudenbush, *et al.*, 1999; Jang, *et al.*, 2008). Sellele vastukaaluks tõdesid uurijad 2010. aastal uuringus, et just naabruskonna sotsiaalne ja füüsiline korratus mõjutab hirmu kuritegevuse ees kõige rohkem. (Scarborough, *et al.*, 2010). Hoolimata osalisest vastasseisust, tõdevad kõik uurijad, et hooletus ja korrarikkumine häirib üldist kogukonda ja seda tuleb pidada tabuks.

Erinevate turvameetmete rakendamine, kasutades selleks ümbritsevat keskkonda, ei ole iseenesest uus nähtus, kuid enne Jeffery` käsitlust ei olnud seda akadeemiliselt esitatud. Siiski on teoreetilise ja praktilise poole arendamine saanud alguse Newmani tööst (Cozens, *et al.*, 2001). Varem välja toodud sotsiaalse seose puuduse Newmani keskkonnadisaini uurimustöös parandas Moffat, kirjutades, et CPTEDi põhimõtete kasutamine kogukonna ümberkujundamisel võimaldab suuremat sotsialiseerimist, mis omakorda vähendab kuritegevuse võimalikkust, kuna inimesed hoolivad üksteisest ja oma varast (Moffat, 1983).

Newman täiendas oma uurimistööd pärast ebaedukat, kuid vägagi õpetlikku St Louise kortermaja projekti ning kirjutas, et 2740 elamuga sotsiaalkorterite projekt osutus katastroofiks, kuna suures anonüümses avalikus ruumis ei suudetud elanikke sissetungijatest eristada, kuritegevus oli kõrgel tasemel ning hirm kuritegevuse ees suur (Newman, 1996, p. 11). Newman vaatles kaht kommunaalmaja projekti, millest üks oli edukas, vähese kuritegevuse ja hoolitsetud välimusega ning teises lokkas vandalism ning elanikud olid pidevalt hirmul.

Vaatlustulemusena esitas Newman suurte elamuprojektide planeerimiseks neli lähtepunkti, milleks olid **loomulik juurdepääsukontroll**, **järelevalve**, **omanikutunne** ning **hooldusvajadus**. Need neli aspekti peaksid olema turvalise keskkonna aluseks ning kui neid kõiki arvestada, siis on tõenäoline saavutada edukas tulemus. (Newman, 1996, pp. 9-30) CPTED kasutab protseduurilisi, mehhaanilisi ja loomulikke meetmeid füüsilises keskkonnas ligipääsukontrolli, järelevalve ja omanikutunde puhul (vt Joonis 5), et vähendada võimalusi kuritegude läbiviimiseks ning seeläbi ka vähendada hirmu kuritegevuse ees (Ralph & Harrell, 1996; Sakip, et al., 2012; Marzbali, et al., 2012; Crowe & Fennelly, 2013, pp. 27-32).

Joonis 5. Protseduuriliste, mehhaaniliste ja loomulike meetmete klassifikatsioon (Crowe & Fennelly, 2013) täiendatud autori poolt Atlase ja Newmani informatsiooniga (Autori täiendatud; Crowe & Fennelly, 2013; Atlas, 2013, pp. 33-34; Newman, 1996)

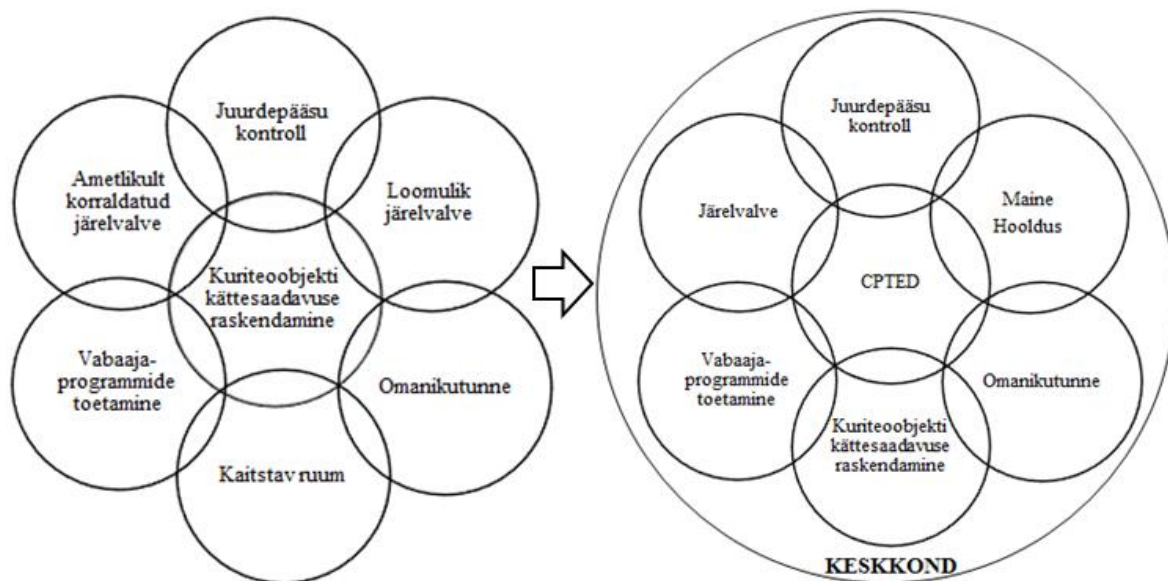
Crowe (2013, pp. 29-30) seab esmaseks meetmeks loomuliku kujundusliku kontseptsiooni meetme ning teisejärguliseks protseduurilised ja mehhaanilised meetmeid. Loomulikud meetmed võimaldavad kuritegusid ennetada, julgustades kasutajate käitumist selliselt, et kuritegevus oleks loomupäraselt välditud (Atlas, 2013, pp. 1-7,13).

Selleks, et CPTED toimiks, peab protsess tavakasutajale olema arusaadav ja praktiline. Avaliku ruumi kujundav arhitekt, linnaplaneerija või spetsialist ei peaks üksi võtma kogu vastutust loodava ala turvalisuse eest. Ala kasutavad inimesed teavad täpsemalt, mis probleemid

keskkonnas on ning neil endil peab olema soov, et loodav keskkond toimiks parimal võimalikul viisil. Selleks tuleb neid inimesi ka projekti kaasata. 3-D meetod (*designation, definition, design*) võimaldab keskkonda hinnata nii, et see arvestab loodava ala kasutusotstarvet. 3-D mõiste põhineb kolmel dimensioonil: (1) kõikidel avalikel aladel on määratud kindel otstarve, (2) kõikidel avalikel aladel on sotsiaalse, kultuurilised, õiguslikud ja füüsilised defineeringud, mis sätestavad soovitud ning aktsepteeritud käitumisreeglid, (3) kõik avalikud alad on kavandatud tagama ning toetuvad soovitud käitumisreeglid (Crowe & Fennelly, 2013, pp. 30-31; Atlas, 2013, p. 13).

Moffat (1983, p. 23) jagab keskkonna kujunduse protsessi Newmani nelja aspekti asemel seitsmeks omavahel seotud valdkonnaks, paigutades ringi keskele kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamise (vt Joonis 6 vasakul). Ta leiab, et kui kõik kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamise ümber paikevad meetmed on täidetud, siis on ka see saavutatud. Joonisel on esitatud valdkonnad, mis on jagatud seitsmeks erinevaks omavahel seotud alaks. Kaitstav ruum, kus naabruskond kaitseb ennast ise, rakendades keskkonna üle maksimaalse kontrolli (Newman, 1972, p. 8). Vabaaja programmide näol on tegemist päevakeskustega või organiseeritud mänguplatsidega. Samuti kuulub selle valdkonna alla kuriteoennetuse teadvustamisprogrammid, kogukonna kaasamine ja sotsiaalsed teenused. Ametlikult korraldatud järelevalve on organiseeritud kaamerate ja monitoridega ning hõlmab naabrivalvet või ühistupatrulli. Juurdepääsukontrolli valdkonnaga limiteeritakse ligipääs, paigaldatakse sümbolised või psühholoogilised takistused soovimatu isiku sisenemise ärahoidmiseks (Atlas, 2013, pp. 68-79). Loomulik järelevalve on tavapärase ja rutiinse tegevuse kõrvalprodukt, mis võimaldab elanikel üksteist jälgida ja märgata ning ohu korral sekkuda. Omanikutunne on ümbruskonna kujundamine selliselt, et see tekitaks elanikul tugevama sideme ümbritseva keskkonnaga, mille läbi hoiab ta keskkonda rohkem. (Moffat, 1983, p. 23)

Teadlased on aga Moffati joonise ümber kujundanud (Cozens, *et al.*, 2001) või kasutanud osaliselt ümberkujundatud joonist (Smith & Brooks, 2013, p. 114). Näiteks täiendati Moffati joonist (vt Joonis 6 paremal) paigutades keskmesse CPTEDi. Nii on ümbritsevad meetmed selle osad ning joonis moodustab ühtse terviku. Cozens lisab sinna hea ja positiivse maine ning hooldusvajaduse ning liidab ametlikult korraldatud järelevalve loomuliku järelevalvega. Kõik valdkonnad on omakorda osa ümbritsevast keskkonnast (Cozens, *et al.*, 2001).

Joonis 6. Cozensi edasiarendus Moffati keskkonnakujundamise protsessi meetmetest (Cozens, et al., 2001; Moffat, 1983)

CPTED otseselt ei kirjelda, kuidas üheselt projekteerida turvalisust pakkuvat hoonet või rajatist. Selle eesmärk on pigem luua töökeskkond, mis aitab planeerida ja projekteerida inimeste jaoks ohutu ja kaitstav keskkond ning aitab leida vastused eelnevalt tähelepanuta jäetud probleemidele. (Smith & Brooks, 2013) CPTED keskendub kuritegevuse ruumilistele mõõtmetele ja sisaldab mitmeid erinevaid strateegiaid, mille eesmärk on muuta ja mõjutada kriminaalset käitumist. CPTED aitab analüüsida kuritegevuslikke alasid ja keskendub tehnikatele, mis seal kuritegevust vähendavad. (Taylor & Harrell, 1996)

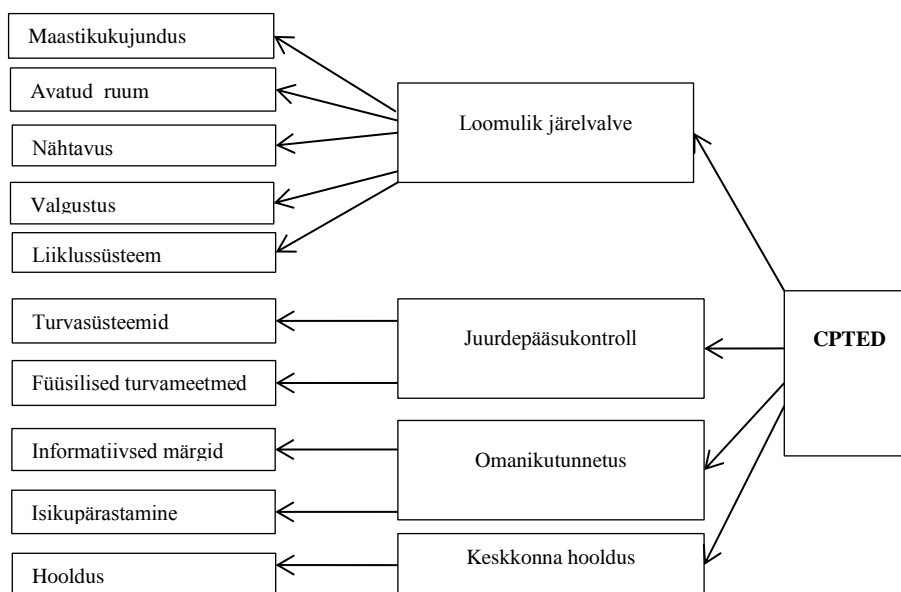
Kõik eelnevalt mainitud uurimistööde autorid on andnud CPTED teooria rajamisele panuse, mida arendas treeningprogrammina edasi Crowe (Crowe & Fennelly, 2013, pp. 3-4). Kuriteoennetus keskkonnakujunduse kaudu põhineb ühel lihtsal ideel – kuritegevus tuleneb osaliselt füüsilise keskkonna poolt pakutud võimalustest. Kui see on nii, siis peaks olema võimalik füüsilist keskkonda muuta selliselt, et kuritegevus on vähem tõenäoline. (Clarke, 2002)

CPTED toob ühes protsessis kokku erinevad turvalisust tagavad meetmed, mille ühine eesmärk on planeerida keskkond selliselt, et see vähendab või välistab mittesoovitud käitumise. Põhirõhk antud protsessi puhul on analüüsimisel, planeerimisel ja ennetustegevusel. Kui keskkonda planeerida selliselt, et inimesed soovivad avalikus ruumis jalutada ja üksteisega suhelda, on keskkonna sotsiaalne järelevalve tagatud ning inimesed tunnevad ennast turvalisemalt. Teiste inimeste ümbritsevas keskkonnas nägemine tekitab turvatunde, seetõttu on

oluline vaatevälja mitte kinni katta haljastuse või kujunduselementidega. Mitmekesine maakasutus ning selgelt piiritletud keskkond võimaldavad samuti kutsuda inimesi keskkonda kasutama. CPTED 7 valdkonda rakendades on võimalik saavutada turvaline ning kasutatav avalik ruum. Järelevalve, juurdepääsukontroll, keskkonna hooldus, omanikutunde tekitamine, kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamine, vabaajaprogrammide toetamine ja CPTED protsess omavad kõik erinevaid strateegiaid, mille rakendamine võimaldab planeerida turvalisemat ja kasutajasõbralikumat keskkonda.

1.3. CPTED protsessi kasutamine avalikus ruumis

Inimeste ohutuse taju avalikus ruumis mõjutavad põhiliselt Newmani esitatud omavahel tihedalt seotud lähtepunktid: loomulik järelevalve, juurdepääsukontroll, omanikutunnetus ja hooldusvajadus (Newman, 1996), mida täiendasid uurimistöö jaoks Marzbali ja kaasautorid (2012) mõõdetavate elementidega (vt Joonis 7).

Joonis 7. CPTEDi põhidimensioonid avalikus ruumis (Marzbali, *et al.*, 2012).

Loomulik järelevalve hõlmab maastikukujundust, avatud ruumi tunnetust, nähtavust, valgustust ja ohutut liiklussüsteemi. Inimeste turvatunnet mõjutavad keskkonna elemendid nagu füüsilised ebaviisakused (prügi, vandalism, grafiti, katkised hooned jms), keskkonna valgustus (Fisher & Nasar, 1992) ja naabruskonna korrashoid (Hale, 1996). Uuringud kuritegevuse ennetamise ja turvatunde suurendamise kohta pakuvad näiteid, kuidas vähendada kuritegevust, manipuleerides vastavate kohtade keskkondlike omadustega, näiteks parandades

tänavavalgustust ja korrastades põõsaid, ning teisi meetodeid, mille eesmärk on vähendada avalikes kohtades piiratud vaateväljaga alasid (Clarke, 1995; Painter & Farrington, 1999; Casteel & Peek-Asa, 2000; Herbert & Davison, 1995). Paremat valgustust on seostatud väiksema kuritegevuse tasemega ja suurenenud jalakäijate tegevusega pimedas – suurendades seega loomulikku järelevalvet (Painter & Farrington, 1999; Painter, 1996).

Parem arusaam keskkonna mõjust elanike turvalisusele on vajalik, et kavandada ohutut, aktiivset ja tervislikku keskkonda. See tõlgendus on suures osas kooskõlas kriminoloogiliste tõenditega, mis viitavad mitmekesiste maakasutusviisidega naabruskondadele, kus esineb kuritegevust ka sagemini. Kuid tulemused toovad esile väga tähtsa paradoksi: linnaosade omadused, mis tõstavad esile ühe tulemuse (kõndimine), võivad negatiivselt mõjutada teist (kuritegevuse riski taju). Võimalikud sekkumised, mida on Foster kaasautoritega on oma uuringus rõhutatud, sisaldavad füüsilise ebaviisakuse kiiret eemaldamist ja parandamist, liikluse ohtude vähendamist, valgustuse uuendamist ja naabruspoliitika esteetika edendamist ning kogukonna tunde parandamise programmide arendamist, mis suurendavad sotsiaalset ühtekuuluvust. (Foster, *et al.*, 2013)

Hea keskkonnadisain võib soodustada elanike omavahelist suhtlust ja suurendab omanikutunnetust (Hale, 1996; Brennan & Zelinka, 2001). Kõnniteede ja parkide kasutamist julgustav linnaplaneerimine aitab vähendada hirmu, kuritegevust ja korralagedust ning võimaldab inimestes arendada vastutustunnet ühisomandi eest (Sousa & Kelling, 2009; Parker, 2000). Sotsiaalse suhtluse paranedes on suur võimalus, et naabruskonnas tekivad organiseeritud grupeeringud parandamiseks ümbritsevat keskkonda ja selle turvalisust (Pitner, *et al.*, 2012). Kogukondliku tegevusena võib naabrivalve olla üheks abinõuks kuritegevuse ennetamisel, mis toetab keskkonna parandamist ja suurendab võimalust, et kurjategijad avastatakse kodanike endi poolt (Jeffery, 1971; Clarke, 1997, p. 21; Clarke & Eck, 2005).

Kogukonna ehitamise põhimõte rõhutab arhitektuuri, mis lihtsustab kergelt ning kahepoolset suhtlust. Näiteks mõnes naabruskonna planeeringus on majad paigutatud üksteisest üle tee ning kogukonna keskele on rajatud parke, innustamaks inimesi üksteisega tutvuma ning sidemed arendama (Katyal, 2003). Appleyard ja Lintell (1986) kirjeldasid, et tiheda liiklusega tänavate elanikud piiravad oma kokkupuudet jalakäijate ja sõidukitega, piirates oma tänavapoolse aia kasutamist ja vähendades kontakti naabritega. Elanike käitumisharjumuste võrdlus erinevate liikluskiiruspiirangutega tänavatel näitas, et kui elatakse väiksema piirkiirusega tänavate

lähedal (20 km/h), on tõenäosus suurem, et veedetakse rohkem aega tänavatel ja seeläbi tuntakse oma naabreid paremini. (Foster, *et al.*, 2010)

Parkide külastajad tunnevad suuremat hirmu teiste inimeste puudumisel kui nende olemasolul. Inimesed soovivad näha teisi inimesi ümbritsevas keskkonnas ning see võib vähendada isiku hirmu kuritegevuse ees (Kaplan, *et al.*, 1998; Jorgensen, *et al.*, 2013; Vrij & Winkel, 1991), samas loob rohke külastajate arv pargis mitteametliku järelevalve (Atlas, 2013, p. 70). Parke saab kujundada ja hooldada selliselt, et teised inimesed oleksid pidevalt üksteise vaateväljas. Selleks on võimalik sulgeda osa teeradu siis, kui on vähem inimesi liiklemas (näiteks öösel), ning suunata inimesed radadele, mida sel ajal rohkem kasutatakse. (Jorgensen, *et al.*, 2013; Atlas, 2013, pp. 70-72)

Paljud inimesed lähevad parki lõõgastuma ja aega veetma (Atlas, 2013, p. 28) või loodust nautima, kuid kuna puid ja põõsaid peetakse kurjategijate peidukohtadeks, siis võivad parkide atraktiivsed füüsilised elemendid hirmuga seostamisel muutuda negatiivseks (Herzog & Miller, 1998; Nasar & Jones, 1997). Taimestik võib varjata kurjategijad, kui nad ohvrit valivad, süütegu toime panevad või kuriteopaigast põgenevad (Nasar & Fisher, 1993). Blokeeritud vaateväli on üks osa Appletoni (1975) peidupaiga teooriast. Teooria postuleerib, et kui inimesed näevad ümberringi toimuvat, aga samal ajal teised neid ei näe (võimalused peidupaigaks), siis suudab inimene keskkonna ohte ette aimata ning seega on suurem võimalus neist hoiduda. Samas toob teine uurimus välja, et inimestele ei meeldi võimalikud peidupaigad avalikus ruumis ning nad pigem kardavad neid, kuna need pakuvad varjupaika võimalikule ründajale (Stamps, 2004; Jorgensen, *et al.*, 2013; Nasar, *et al.*, 1993). Samas kardavad inimesed vähem kuritegevust ning tunnevad end turvalisemalt hooldatud taimestikuga, nähtavust soodustavate kõrgete puudega ja korralikult läbimõeldud haljasalal (Kuo, *et al.*, 1998; Maas, *et al.*, 2009; Kuo & Sullivan, 2001).

Mitmed pargid annavad tegevust laiale kasutajaskonnale, pakkudes seega kultuuririkkust tervele kogukonnale (Atlas, 2013, p. 28) ja aitavad vähendada linnaelust tekkinud stressi, võimaldades eraldatud ala nendele, kes soovivad eemalduda stressikeskkonnast (Cranz, 1982). Turvalisi ja mitmekesiselt kasutatavaid parke ning ka teisi avalikke ruume on võimalik luua, disainides neid läbimõeldult ja arvestades sellega, kes, miks, kus, millal ja kuidas avalikku ruumi kasutama hakkavad, millised on võimalused kuritegevuseks ja kes on oodatud kasutajad. Samuti tuleb selgitada, millisesse keskkonda planeeritav ruum parasjagu rajatakse, et arvestada

kohalike ohtudega ja sellega välistada või vähendada võimalikke väärkasutusi. (Atlas, 2013, pp. 697-721)

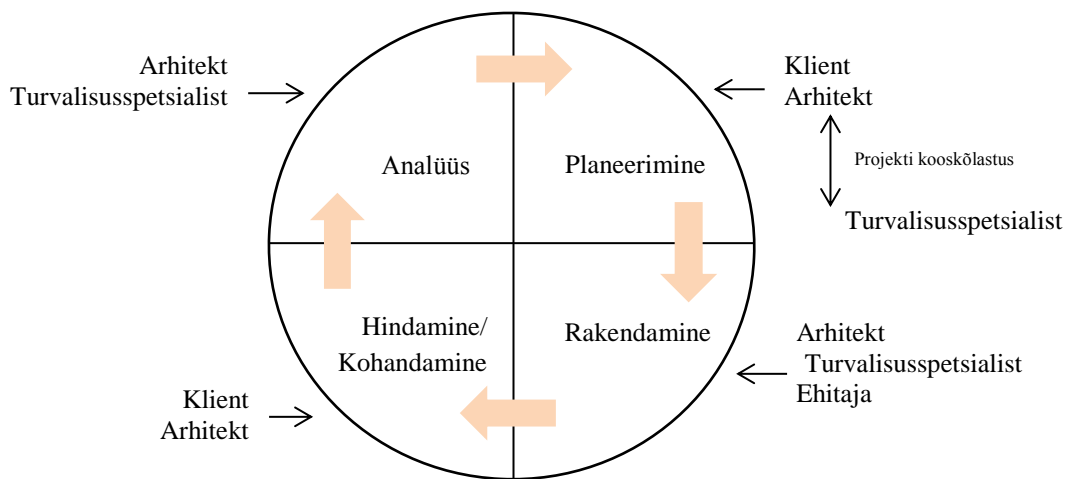
Hoolimata ajaloost ja uurimustöödest, ehitatakse hooneid ning arendatakse tänavaid, pöörates vähe või üldse mitte tähelepanu kuritegevuse ennetamisele. Arhitektid ei pea kuriteoennetust oma vastutuseks või suhtuvad sellesse kui probleemi, mitte kui hea planeeringu põhimõttesse (Olasky, 2004; Bursik & Grasmic, 1993; Marzbali, *et al.*, 2011). Ühe hoone arhitektuur või terve linna planeering võib hästi läbimõeldud projekteerimise puhul piirata või halvasti tehtuna suurendada kuriteo toimepanemise riski (Katyal, 2003). Näiteks efektiivse ühis- ja eratranspordi liiklemiseks peavad linnaplaneerijad koostööd tegema nii hoone- kui ka maastikuarhitektide ning nii linna- kui ka maantee inseneridega (Roberts, 2009).

Poliitikud üldiselt keskenduvad teistele kuriteoennetuse vahenditele, näiteks õiguskaitseasutuste suurendamisele või vaesuse vähendamisele. Advokaadid süüdistavad probleemide ilmnemisel õiguskorda ignoreerides seadustega reguleerivat füüsilist ruumi. (Olasky, 2004) Samas tuleb rõhutada, et seadusandlus üksinda ei suuda kuritegevust vähendada, kuna politseinikel ei ole võimalik igale poole jõuda (Katyal, 2003). Kriminoloogid otsivad kuriteo põhjuseid eelkõige sotsiaalsest käitumisest, mitte keskkonnamõjudest (Jeffery, 1969). Selleks, et erinevad osapooled saaksid üheselt aru keskkonna planeerimise kaudu kuritegevuse ennetuse vajadustest ja arendusest, on vaja paika panna standardid ja välja arendada treeningprogramm. Euroopas korraldatakse selliseid õppeprogramme Inglismaal, Poolas, Hollandis ja Prantsusmaal, kuid enamikus Euroopa riikides puuduvad eksperdid sellel alal ning linnaplaneerimise ja linnakujunduse kaudu kuriteoennetuse standardit CEN/TR 14383-2 üldjuhul ignoreeritakse. (Stummvoll, 2012) Eesti keelde on tõlgitud ja vastu võetud „Kuritegevuse ennetamine linnaplaneerimise ja arhitektuuri kaudu“ esimene osa ehk linnaplaneerimise standard EVS 809-1:2002 ja „Kuritegude ennetamine linnaplaneerimise ja ehitiste projekteerimise kaudu“ esimene osa ehk spetsiifiliste terminite määratluste standard EVS-EN 14383-1:2006. Tallinna planeeringute registris viitavad üheksast Kesklinna ja Pirita linnaosa avalikust detailplaneeringust kuus osaliselt EVS 809-1:2002 standardile (Linnavalitsus, 2015).

Ameerika osariikides peavad riigiasutused ja erasektori arendajad enne uue arenduse alustamist esitama keskkonnamõjude hinnangu aruande, milles on kajastatud ka kuritegevuse mõjude hinnang, see julgustab nii kohalikke omavalitsusi kui ka erasektori ehitajaid kaaluma nende hoone planeeringu mõju kuritegevusele (Sterk, 1992; Olasky, 2004). Hollandis on CPTEDi

protsessi edukaltrakendanud ehitistel/keskkondadel politsei poolt väljastatud „turvatud eluaseme“ märgis (BRE Environment, 2005). Kohaliku omavalitsuse ja ehitusloa taotluse protsessi osatähtsust rõhutavad ka Bursik ja Grasmick (Bursik & Grasmic, 1993) ning juba 1970ndate alguses selgitas Newman, et vaja on tõsta üldsuse teadlikkust kuriteoennetuse, planeeritava ja olemasoleva keskkonna seoste vahel (Newman, 1972). Kuigi kohalikud riigiametid, politseijaoskond, ehitusametnikud, elanikud ja ettevõtted saavad linna CPTEDi saavutustes aidata, võivad tulemused kogukonniti erineda, seetõttu ongi vajalik kaasata kõik osapooled, et leida sobivad meetmed antud keskkonnas kuritegevuse vähendamiseks (Ziegler, 2007). Üldiselt võetakse üha rohkem CPTEDi kasutusele nii linnakujundajate, -halduse kui ka linnaplaneerijate poolt (Marzbali, *et al.*, 2012). Kui planeerimise eesmärk on avalike ruumide paremaks muutmine, siis peab keskenduma nendele elementidele, mis muudavad kohad inimeste jaoks problemaatiliseks. Kuritegevus ja hirm kuritegevuse ees on selles nimekirjas kõrgel kohal (Kitchen & Schneider, 2002, pp. 5-8). Naabruskonna planeerimise elemendid võivad kas suurendada või vähendada elanike hinnangut ohutuse kohta (Foster, *et al.*, 2013).

Turvalisusega peaks arvestama juba planeeritava ehitise asukoha valikul ja CPTEDi peab olema rakendatud kõige varajasemas planeerimise ja kujundamise protsessis. Enne ükskõik millises keskkonnas muudatuste tegemist peab Atlase (2013, pp. 35-41) sõnul läbi viima turvalisust hindava uuringu, mis analüüsib nii võimalikke riske, ohte kui ka haavatavust. Analüüs on esmane tegevus enne planeerimist, rakendamist ja hindamist (vt Joonis 8). Kui hindamise tulemusena on vaja uut analüüsi, siis alustatakse protsessiga uuesti. Enamikul juhtudel ei kaasa arhitektid ja insenerid ehitusdokumentide vormistamisesse turvalisusspetsialisti, kuid antud joonisel on näha, et turvalisusspetsialist peaks olema kaasatud juba analüüsi protsessis. Arhitektuur on läinud aga üha keerulisemaks ja loomingulisemaks ning pärast projekti valmimist ei ole enam võimalik või on liiga ressursirohke mugavalt kasutatavaid turvalisuselemente paigaldada. Turvasüsteemide integreerimisel on võimalik probleemid juba ette kuluefektiivselt ära lahendada.

Joonis 8. Kuritegevuse ennetuse kvaliteedi haldusprotsess (Soomeren, 2013) täiendatud autori poolt Demkini (2003) keskkonna turvalisuse integreerimise protsessiga (autori koostatud)

Enne uue rajatise loomist peab Atlase (2013, pp. 883-890) sõnul läbi viima asukoha CPTEDI andmete hindamise protsessi, mis on tavaline CPTEDI uuringu meetodika. See hõlmab ümbruskonna kuritegevuse analüüsi, demograafiliste ja maakasutuse andmete kogumist, ehituspaiga ülevaatus läbiviimist, kasutaja käitumiste jälgimist ja üles märkimist ja turvalisusaruande koostamist. Turvalisuse ja CPTEDI uuringu tagamiseks tuleb lähtuda sellest, et enne probleemi lahendamist tuleb see tuvastada. CPTED põhineb selgel mõistusel, võimalikult sihtotstarbelisel ruumikasutusel ja ebaseadusliku ruumikasutuse teadlikkusel (Atlas, 2013, p. 60).

Tabel 1. Planeeringuprotsessis esitatavad küsimused (Crowe & Fennelly, 2013).

Määratlus	Mis on konkreetse ala määratud otstarve?
	Milline oli ala algne planeeritud otstarve?
	Kui hästi toetab praegune ala selle kasutusotstarvet? Kui hästi toetab planeeritud otstarvet?
	Kas olemasoleva ja planeeritu vahel on konflikt?
Definitsioon	Kuidas on ala defineeritud?
	Kas ala definitsioon on selge, kellele see kuulub?
	Kuidas on füüsiliselt piiritletud?
	Kas kultuurilised tõekspidamised või sotsiaalne kuuluvus mõjutavad, kuidas seda ala kasutatakse?
	Kas õiguslikud ja administratiivsed reeglid on selgelt välja toodud?
	Kas on paigutatud asjakohaseid märke selgitamaks ala kasutusreegleid?
	Kas esineb konflikt või selgusetus ala määratud kasutusviisi ja selle definitsiooni vahel?
Kujundus	Kui hästi toetab füüsiline planeering ala algset otstarvet?
	Kui hästi toetab füüsiline planeering algselt defineeritud soovitud ning aktsepteeritud käitumismalle?
	Kas füüsiline planeering segab ala kasutamist algselt planeeritud funktsionaalsuses?
	Kas esineb selgusetust või konflikti, kuidas füüsiline planeering peaks suunama kasutajate käitumismalle?

Rakendatud meetmed ei toimi juhul kui ei ole probleemi piisavalt hästi hinnatud, ei ole läbi mõeldud kasutatava ala vajadused ja võimalused või on kasutatud lahendusi, mis ei sobi antud probleemi likvideerimiseks (Crowe & Fennelly, 2013, p. 186). Selleks, et läbi mõelda kõikvõimalikud probleemid, on paika pandud 3-D mudel koos küsimustega, mida arhitekt, projekteerija või turvalisusspetsialist küsima peaks (vt Tabel 1). Küsimuste abil mõeldakse läbi kasutatava ruumi määratlus, definitsioon ja seda toetav kujundus (Atlas, 2013, p. 13).

Eduka projekti puhul on väga oluline koolitus ja koostöö. CPTEDI koolitus muudab osalenute füüsilise keskkonna taju, mis võimaldab neil aru saada otsesest seosest inimese käitumist mõjutava keskkonna ja kuritegevuse vahel. Probleemid planeeringu faasis tulevadki just sellest, kui midagi jääb tegemata koostöö või planeeringu puudulikkuse tõttu. Koolitus aitab seda vältida. (Crowe & Fennelly, 2013, pp. 185-199)

Turvalisi avalikke alasid on võimalik rajada koolituse, koostöö ja läbimõeldud planeerimisprotsessi abil. Arvestades CPTEDI protsessi elementidega on võimalik analüüsida ohte, riske ja haavatavaid kohti ning neid ennetada. Eelkõige annabki CPTEDI protsess selgitusi, kuidas planeerimisprotsess peaks välja nägema ning mida peaks tegema, et leida vastuseid küsimustele, mida on odavam küsida pigem enne kui pärast projekteerimist. Autori arvates on oluline igasuguse keskkonna planeerimise etapis erinevate spetsialistidega koostööd teha, et saavutada mitmekesisem aga samas turvalisem tulemus. Eriti aga peab arvestama teiste spetsialistide arvamusega avaliku ruumi kasutusest, sest seal liiguvad väga erinevad seltskonnad samaaegselt ning kõiki ohte vaid planeerijal ei ole informatsiooni puuduse tõttu võimalik tuvastada. Lihtsate muudatustega on võimalik juba planeeringu faasis lahendada tulevikus kerkivad probleemid.

2. AVALIKKE RUUMIDE PLANEERIMISE ANALÜÜS

2.1. Uurimismetoodika ja valim

Magistritöö uurimisstrateegiaks on **juhtumiuuring**. Juhtumiuuringut kasutatakse arendamiseks teadmisi konkreetse isiku, grupi, organisatsiooni, sotsiaalse- või poliitilise fenomeni kohta. Seda uuringutüüpi kasutatakse tavapäraselt psühholoogiliste, sotsioloogiliste, poliitiliste, sotsiaaltöö, äritegevuse ja ühiskondlike planeeringute uurimiseks. Juhtumiuuringu vorm tekkis vajadusest aru saada keerulistest sotsiaalsetest fenomenidest. (Yin, 2003, pp. 1-3) Samuti võib juhtumiuuringu meetodit kasutada analüüsivaks naabruskonna kuritegevuse trendide muutusi või kuriteoennetuslikke hinnanguid (Yin, 2014, pp. 47, 236). Kuigi kohati peetakse juhtumiuuringut liiga subjektiivseks, on see siiski hea võimalus analüüsida ühe kindla juhtumi iseärasusi (Simons, 2009, pp. 1-3, 162). Käesoleva uurimistöö raames on juhtumiks Tallinna avalike ruumide turvalisus.

Andmekogumismeetodiks on **poolstruktureeritud ekspertintervjuud, statistika analüüs ja mitteosalev vaatlus**. Uurimistöö käigus koguti andmeid kahes etapis. Esimeses etapis koguti andmeid ekspertintervjuudega. Intervjuude läbiviimise eesmärgiks oli CPTEDi teadlikkuse analüüs vastavalt intervjuueeritavate isiklikest teadmistest ja isiklikest seisukohtadest (Flick, 2011, p. 112), mida on siis võimalik võrrelda esimeses peatükis välja toodud teoreetiliste käsitlustega ning teha ettepanekuid rakendada CPTEDi protsessi Tallinna avalike ruumide kuritegevuse vähendamiseks ning turvatunde tõstmiseks. Uurimisküsimustele vastuste saamiseks valitud ekspertintervjuude läbiviimise eesmärk oli kaardistada valdkonna spetsialistide ja juhtivametnike teadmised CPTEDi valdkonnas ja leida probleemsed kohad ning võimalused protsessi rakendamises.

Poolstruktureeritud ekspertintervjuude valimi moodustamiseks on kasutatud Teddlie` ja Yu` (2007) käsitlusena **eesmärgistatud valimit**. Uuringu valimisse on kutsutud inimesed riigiametist, kes on kõige pädevamad antud teemal rääkima ning tegutsevad otseselt või kaudselt kuriteoennetuse valdkonnas. Valimi moodustasid isikud Tallinna avaliku ruumi turvalisust tagavast ametiasutusest, et selgitada ekspertide seisukohad turvalisuse ja selleteemalise koostöö suhtes. Valmisse kuuluvad ametnikud Politsei- ja Piirivalveametist, Päästeametist, Siseministeriumist, Riigi Prokuratuurist ja Tallinna Linnavalitsuse juhtkonnast

ning selle erinevatest struktuuridest nagu Munitsipaalpolitseist, Linnaplaneerimise ametist ja Kommunaalametist.

Intervjuude andmeanalüüsi meetodiks on **kvalitatiivne sisuanalüüs** (Flick, 2011, pp. 112-113). Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse enamasti sotsiaalsete praktikate uurimiseks (Flick, 2011, p. 11), uuringu meetodika sobib, kuna kuritegevuse ennetus keskkonna kujunduse kaudu on sotsiaalne praktika. Ekspertintervjuude analüüsimisel kasutatakse avatud kodeerimist (Saldana, 2009, p. 4), mille käigus selguvad koodid intervjuude lugemisel, oluliste terminite märgistamisel ning on seotud teooriaga.

Intervjuude transkriptsioonidele on autor andnud unikaalsed tunnused, mida kasutatakse läbivalt seisukohtade seostamisel. Tunnus koosneb intervjuueeritava ametiasutuse lühendist. Näiteks Politsei- ja Piirivalveamet on PPA ja Tallinna Linnavalitsus ning selle erinevad struktuurüksused on märgitud tunnusega TLV. Tunnuse järele on märgitud järjekorra number. Tunnused koos intervjuueeritava nime, organisatsiooni ja struktuurüksusega on välja toodud allolevas tabelis (vt Tabel 2).

Tabel 2. Läbi viidud ekspertintervjuu ekspertide andmed (autori koostatud).

Töös kasutatav lühend	Struktuurüksus või organisatsioon	Intervjuueeritav
PPA01	Politsei- ja piirivalveamet, Põhja prefektuuri prefekt	Kristian Jaani
PPA02	Põhja prefektuuri Kesklinna politseijaoskonna ennetus- ja menetlustalituse piirkonnavanem	Uudo Sepa
PPA03	Põhja prefektuuri Ida-Harju politseijaoskonna ennetus- ja menetlustalituse Ida-Tallinna konstaablijaoskonna piirkonnavanem	Veiko Vettik
PPA04	Politsei- ja Piirivalveamet, arendusosakond, juhtimisarvestuse ja planeerimise büroo analüüsiteenistus	Merli Klein
PPA05	Põhja prefektuuri Lääne-Harju politseijaoskonna ennetus- ja menetlustalituse Lääne-Tallinna konstaablijaoskonna piirkonnavanem	Kairi Ränk
TLV01	Tallinna Linnavalitsus abilinnapea	Kalle Klandorf
TLV02	Tallinna Munitsipaalpolitsei ameti juhataja	Raik Saart
TLV03	Tallinna Linnaplaneerimise amet, linna peaarhitekt	Endrik Mänd
TLV04	Tallinna Kommunaalameti juhataja ja Tallinna Kommunaalameti hooldusosakonna spetsialist	Ain Valdmann Tarmo Antson
RP01	Riigiprokuratuur, peaprokurör	Lavly Perling
SMIT01	Siseministeeriumi korrakaitse- ja migratsioonipoliitika asekanstler	Raivo Kütit
PÄA01	Päästeameti peadirektor	Kuno Tammearu

Tabelis esitatavad intervjuueeritavad olid nõus oma nime kasutamisega magistritöös. Tegemist on eksperdi teabega ja nende töövaldkonna info edastamisega. Intervjuud salvestati ekspertide nõusolekul. Intervjuude küsimused asuvad käesoleva töö lisas nr 1. Pärast intervjuu läbiviimist see transkribeeriti ning nii heli- kui ka transkriptsioonifailid ei ole käesoleva magistritöö osa. Failid on uurimistöö autori valduses. Keskmine intervjuu pikkus oli 35 minutit. Kvalitatiivset andmeanalüüsi viidi läbi programmis NVivo10. Ekspertintervjuude analüüsiks kodeeriti

tulemused, millest moodustus viis kategooriat koodide ja alamkoodidega. Intervjuude analüüsimisel koostati kodeerimistabelites toodud koodid, mis iseloomustavad intervjuueeritavate poolt rõhutatud teemasid või tulenevad uurimistöös käsitletud teoreetilistest lähenemistest. Intervjuude tsitaadid on toodud *kaldkirjas* ning täiendatud intervjuueeritava tunnusega.

Ühe vestluse puhul (TLV04) oli ekspertintervjuu juures viis inimest, kellest kaks osalesid selles aktiivselt. Kuna aga suuremaid erisusi intervjuueeritavate vastustes linnaruumi iseloomustuslike näitajate, Tallinna avalike ruumide probleemide ja parimate lahenduste ning Tallinna avalike ruumide CPTEDi kasutusvõimaluste osas ei olnud, siis märgiti vastajad ühe tunnuse alla. Koostöövõimaluste analüüsis ja vastutuse jagamises analüüsiti vastuseid vastaja põhiselt, seega on selles kategoorias analüüsitud 13 eksperdi vastuseid. Enne ekspertintervjuu läbiviimist selgitas uurimistöö autor intervjuueeritavatele avaliku ruumi, kuriteo ja turvatunde mõiste ning andis lühidalt ülevaate uurimistöö fookusest.

Empiirilise juhtumiuuringu teises etapis teostati **kvantitatiivne uuring** (Flick, 2011, pp. 112-113) koguti statistilisi andmeid Politsei- ja Piirivalveametist (*edaspidi PPA*) Tallinna tänavakuritegevuse kohta aastatel 2010 – 2014. Statistiliste näitajate tulemusena kõige suurema ja kõige väiksema kuritegude arvuga linnaosade kuritegusid analüüsitakse PPA kuriteostatistika alusel põhjalikumalt ning kaasatakse uurimusse süütegude ajaloo kuumuskaardid (*edaspidi ALIS*). Statistiliselt on nendeks linnaosadeks Kesklinn kui kuritegude arvu poolest kõige halvemate näitajatega linnaosa ning Pirita kui kõige paremate näitajatega. Vastavalt saadud analüüsile teostatakse linnaosades mitteosalev vaatlus.

Mitteosalev vaatlus on sündmuste, objektide või uuritavate nähtuste jälgimine loomulikus keskkonnas selliselt, et ei olda ise nendes osaline, s.t vaadeldavate käitumine on selline, nagu see oleks ka vaatleja kohaloluta (Laherand, 2008, p. 227). Mitteosalev vaatlus viidi läbi usaldusväärsemate tulemuste saamiseks Kesklinna ja Pirita linnaosades nii päeval kui ka õhtul koos PPA ametnikega (vt Tabel 3), kes on kursis linnaosa probleemide ja eripäradega. PPA ametnike poolt hinnati statistiliselt suurte ja väikeste näitajatega kohti ning tänavaid. Vaadeldi ka kohti, mis on PPA ametnike poolt hinnatud ebaturvaliseks. Nii päeval kui ka õhtusel vaatlusel hinnati samasid kohti.

Tabel 3. Läbi viidud vaatlusel osalenud ekspertide andmed (autori koostatud).

Lühend	Vaatluse linnaosa ja aeg	Vaatluses osalev Politsei- ja Piirivalveameti ametikoht	Vaatluses osalev PPA ametnik	Kuupäev	Aeg	Kestvus
KL01	Kesklinna linnaosa päevane vaatlus	Kesklinna politseijaoskonna ennetus- ja menetlustalituse piirkonnavanem	Uudo Sepa	06.05	11:00-13:30	2,5h
KL02	Kesklinna linnaosa õhtune vaatlus	Kesklinna politseijaoskond, ennetus- ja menetlustalitus piirkonnapolitseinik	Janno Mõisaää Triin Poolen	30.04	22:00-02:30	5,5h
PL01	Pirita linnaosa päevane vaatlus	Ida-Harju politseijaoskonna ennetus- ja menetlustalituse Ida-Tallinna konstaablijaoskonna piirkonnavanem	Veiko Vettik	05.05	11:30-13:30	2h
PL02	Pirita linnaosa õhtune vaatlus	Ida-Harju politseijaoskonna, ennetus- ja menetlustalitus, Ida-Tallinna konstaablijaoskonna piirkonnapolitseinik	Ivan Novikov	06.05	22:00-23:30	1,5h

Mitteosaleva vaatluse hindamistulemused kanti Carmona (2007) viietasemelisele keskkonna kvaliteedi hindamise mudelile, mida uurimistöo autor täiendas Cozensi (2001) keskkonnakujundamise protsessi meetmetega (vt Lisa 4), mida on antud töös kasutatud ka ekspertintervjuude kodeerimisel (vt Lisa 2). Mitteosaleva vaatluse ajal salvestati vaatlejate kõne diktofoniga. Salvestusi ei transkribeeritud vaid kasutati vajadusel hilisemal analüüsil vaatlusprotokollide tulemuste täpsustamiseks. Pirita linnaosa vaatlustulemused on esitatud vaatlusprotokollides PVP01-PVP09 (vt Lisa 7) ja Kesklinna linnaosa tulemused KVP01-KVP12 (vt Lisa 6).

Antud töös esitatakse vaatlusprotokollide tulemused päevase (kollase joonena) kui õhtuse (sinise joonena) vaatluse kohta keskkonna kvaliteedi mudelile. Kõige sisemine sektor näitab, et hinnatava valdkonna tase on „väga halb“ ning kõige välimine sektor tähendab „väga head“ hinnangut. Seega tähendab keskkonna kvaliteedi hindamise mudelil suurem ring keskkonnas paremat hinnatavat tulemust ning väiksem halvemat. Samuti tuleb arvestada, et vaatlused on läbi viidud kevadisel ajal kui haljastus ei ole veel lehtes ning seeläbi on nähtavus näiteks suvisest ajast parem.

2.2. Tallinna avaliku ruumi planeerimine ja turvalisus

Tallinna avalik ruum on üldkasutatav ala ning selle elemendid mõjutavad oluliselt seda, kuidas inimesed avalikus ruumis viibivad ning kuidas see on seotud nende turvatundega. Seetõttu on turvalisust uuritud seda ruumi mõjutavate erinevate asutuste kogemuste ja arvamuste kaudu. Intervjuudes käsitletakse turvalise linnaruumi iseloomulikke näitajaid, Tallinna avalike ruumide probleeme ja parimaid lahendusi, CPTEDI kasutusvõimalusi Tallinna avalikus ruumis ning analüüsitakse koostöö võimalusi ning vastutuse jagamist. Uurimisküsimustele vastuse

saamiseks viidi läbi poolstruktureeritud ekspertintervjuud. Intervjuude läbiviimise eesmärgiks oli selgitada Tallinna turvalise avaliku ruumi planeerimisega seotud asutuste ekspertide arvamused.

Esimesele uurimisküsimusele „**Kes vastutab Tallinna avaliku ruumi turvalisuse eest?**“ vastuseks selgus üks kategooria: (1) turvalise linnaruumi eest vastutav koos koodidega.

Peamise vastutajana töid kõik erinevate asutuste esindajad välja Tallinna Linnavalitsuse kui avaliku ruumi omaniku. Kõigist ekspertidest kaks TLV esindajat arvasid, et turvalise linnaruumi eest vastutav peaks eelkõige olema Politsei- ja Piirivalveamet, nendest üks pidas vastutavaks ka Päästeametit. Teised nägid Politsei- ja Piirivalveametit pigem reageeriva üksusena, kes tuleb appi siis, kui kuritegu on juba toime pandud. Rõhutatakse ka PPA olulist rolli ennetustöös. Viis eksperti arvasid, et linnaruumi turvalisuse eest vastutab igaüks (vt Tabel 4). Teoreetikud on seisukohal, et avaliku ruumi kujundav arhitekt, linnaplaneerija või spetsialist ei pea üksi kogu vastutust loodava ala turvalisuse eest endale võtma. Ala kasutama hakkavad inimesed peavad olema kaasatud. Selleks aga tuleb neid kaasata. (käesolev töö lk 23)

Tabel 4. Tallinna avaliku linnaruumi eest vastutav (autori koostatud).

Asutus \ Vastus	TLV	PPA	PÄA	RP	SMIT	KOKKU
Igaüks	2	2	1	0	0	5
PPA	2	0	0	0	0	2
TLV	3	2	1	1	1	8

„Avaliku korra eest vastutavad, nagu korrakaitseeadus ütleb, need inimesed, kes justkui korda võiksid rikkuda.“ (TLV02, 2015)

„/.../ avaliku ruumi eest vastutab selle ruumi omanik /.../ tema kehtestab seal neid reegleid, hoolitseb selle eest, ja teised annavad oma ekspertteadmist ja vastavalt oma ülesannetele keskenduvad, mis seda avalikku ruumi heaolu häirib /.../“ (SMIT01, 2015)

Teisele uurimisküsimusele „**Millised on turvalisele linnaruumile iseloomulikud näitajad ja edukad näited tegevusest turvalisuse tagamisel ja turvatunde suurendamisel?**“ vastustest selgus kaks kategooriat: (1) turvalisele linnaruumile iseloomulikud näitajad ja (2) edukad kuriteoennetuslikud ja turvatunnet suurendavad meetmed Tallinna avalikus ruumis.

Kategooria **turvalist linnaruumi iseloomustavad näitajad** alamkoodid said määratud vastavalt keskkonnakujunduse protsessi meetmete teooriale (käesolev töö lk 5) ja CPTEDI põhidimensioonidele (käesoleva töö lk 6). Cozens jagab keskkonnakujunduse protsessis

meetmed seitsmeks erinevaks ja omavahel seotud komponendiks, millest moodustuvad kategooria koodid: (1) järelevalve, (2) juurdepääsukontroll, (3) omanikutunnetus, (4) hooldus, (5) vabaajaprogrammide edendamine, (6) kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamine ja (7) kuriteoennetus läbi keskkonna kujundamise. Iga koodi all on alamkoodid (vt Lisa 2).

Üldiselt rääkisid kõik intervjueeritavad järelevalve ja keskkonnanahooluse vajadusest, teisena toodi välja CPTEDI elemente, kolmandana räägiti vabaajaprogrammide edendamisest, juurdepääsukontrollist ja kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamisest ning kõige vähem märgiti ära omanikutunnetust. Allpool toob uurimistöö autor välja täpsemalt alamkoodide lõikes rõhutatud teemad.

Intervjueeritavad tõid üksmeelse arvamusena välja **järelevalve** vajaduse nii valgustuse kui ka liiklustravalisuse valdkonnas, kuna need on peamised turvalisust tõstvad elemendid. Valgustus toodi välja tänapäeval üsnagi populaarse teemana. Kõik eksperdid olid ühel arvamusel, et valgustus on tähtis ja seda peab arendama. Ka teooria märgib valgustust kui olulist turvatunnet tekitavat elementi. TLV ametnikud selgitavad, et vastavalt võimalikule ressursile seda ka tehakse. Intervjueeritavad näevad vajadust vähendada inimestes kartust tekitavad pimedaid nurki ning PPA ametnike hinnangul annavad need võimalusi kurjategijatel anonüümselt tegutseda. 2008 aasta riigi säästuprogrammi korral lülitati linnavalgustus osaliselt välja. Positiivsena märgitakse, et koostöös PPAGA osades piirkondades (linnakaamerate ümbruses ja aedpiirkondades) jäeti valgustus alles. Negatiivse aspektina nimetatakse, et 2008 aastal läbiviidud säästuprogrammi puhul ei tehtud uuringut, kui palju see mõjutas linna kuritegevust või inimeste turvatunnet. Osad eksperdid on arvamusel, et valgustuse puhul võib tekkida inimestes võltsturvatunne, mis tekib kui ollakse kohtvalgustuse all ning keskkond on ümber pime. Sel juhul on võimalik, et ohver on hästi nähtav, kuid potentsiaalne kurjategija ei ole.

„Mida pimedam seda anonüümsed oled kui sa ringi käid ja seda lihtsam on sul tekkima mõte, et mingi jama korda saata.“ (PPA01, 2015)

„Kas sa käid läbi pimedaga või valgustatud tänava ääres, siis valdav enamus inimestest kaldub ikka sinna tänava äärde jalutama.“ (TLV04, 2015)

Teisena osundasid kõik eksperdid liiklustravalisusele kui sama olulisele elemendile. Liiklustravalisuse loomine tänaval on tähtis ja suurendab inimeste turvatunnet, kuid oluline on läbi mõelda, kuidas teeolustikke parandada, kus uuendusi või parandusi läbi viia ja enne ehitust tuleb kindlasti inimeste käitumist analüüsida. PPA01 ja PPA02 erinevaid meetmeid kasutades

on võimalik liiklustravalisust tõsta näiteks eritasandiliste ristmikuga, ristmikekaameratega (Kristiine ristmiku näitel).

„Liiklustravalisuse poolelt üle vaadata ülekäigurajad, kas nad on mõttekas kohas, kas inimesed on harjunud sealt üle käima või mujalt. Äkki oleks vaja kuhugi nihutada kui harjumuspäraselt minnakse kuskilt otse. Kui eemal olevat ülekäigurada ei kasutata.“ (PPA02, 2015)

„Kui harjumuspärased läbikäigud või liikumissuunad on läbi lõigatud, linnaruum ei toimi enam nii hästi.“ (TLV03, 2015)

TLV02, TLV01, PPA05 hinnangul on liiklusega seotud ka parkimisprobleemid, mida lahendades on võimalik tõsta inimeste turvatunnet. PPA03, PPA05 ja PÄA01 kirjeldavad parkimisprobleeme magalates, kuhu on planeeritud oluliselt vähem parklakohti kui elanikel vaja läheb. Seejärel pargitakse kõikvõimalikud kohad kinni ning hädaolukorra puhul ei ole võimalik ei päästeautodel ega ka kiirabil sündmuskohale sõita.

Enamus vastanud töid turvalisema linnaruumi tagamiseks välja politsei nähtavuse vajalikkuse kui ennetava meetme. PPA ja Päästeameti ametnikud rõhutavad, et eelkõige on vajalik kiire abi olemasolu. Toodi välja ka asjaolu, et kui on liiga palju politseipatrulle mõjub see hoopis vastupidiselt. Sousa ja Kelling (käesolev töö lk 13) kirjeldasid, et politseipatrullide nähtavuse tõstmine võib olla üks meede, kuidas parandada keskkonna turvalisust.

„Kui patrull sealt Bermuda kolmnurgast käib kümneid kordi läbi, siis ta tõenäoliselt vähendab nende menethuste hulka, mis sealt välja kasvaks, kui nad seal üldse politseid ei näe.“ (RP01, 2015)

Nähtavust ja taimestiku hooldust peetakse võrdselt oluliseks, nii **nähtavuse parandamist** pimedate nurkade eemaldamisega kui ka taimestiku hooldusega, mis on omavahel väga seotud. Nähtavust saab avalikul alal parandada ka sobivate **maastikuarhitektuuri** elementidega. Teoreetilised seisukohad toetavad seost turvatunde taimestiku hoolduse (käesolev töö lk 28) ja maastikuarhitektuuri (käesolev töö lk 20) vahel.

„Kui sa jalutad, siis sa näed, mis sul seal on. Kui on pimedad nurgatagused, siis see tekitab kohe sellise kartuse, et mis seal on, ma ei näe. Tekitab kohe turvatunde puudumise.“ (PPA03, 2015)

Nähtavuse teemal vastavalt Jacobsi teooriale (käesolev töö lk 19), kus turvatunnet suurendab avalikul alal inimeste üksteise nägemine, mainis vaid TLV03.

„Kui see ruum on aktiivne on inimeste kohalolu suureneb seal piirkonnas ja läbi kohaolu tekib sotsiaalne kontroll. See pärsib üldist kuritegevust ja tõstab turvatunnet.“ (TLV03, 2015)

Kõik intervjuueeritavad tõid välja **keskkonnanahoolduse**. Eelkõige peeti oluliseks eelnevalt kirjeldatud **taimestiku hooldust**, kuid mitmed eksperdid tõid välja, et puhtas ja korrastatud keskkonnas käituvad ka inimesed korralikult ning on ka kuritegevust vähem. Samuti tuleb vaeva näha keskkonna, rajooni või konkreetse ruumi mainega, eemaldades või korda tehes vanu lagununud maju või meelitades keskkonda kasutama teist tüüpi sihtgruppe. Kõik eksperdid on seisukohal, et inimesed soovivad kasutada puhtaid ja korrastatud piirkondi. Teoreetiline seisukoht rõhutab hooldustööde tähtsust ning selle tegemata jätmisel tunnetavad keskkonda kasutavad inimesed, et ala on kontrolli alt väljas ja nad ei soovi seal viibida (käesolev töö lk 13). Osa eksperte viitab ka katkise akna teooriale, kus hooldamata keskkond meelitab ligi ebakorrektselt käitumist (käesolev töö lk 22).

„Kui üks aken on katki või maja on soditud siis varsti on järgmine. Selle võrra suureneb sodimisfaktor. Samamoodi on parkidega. Kui on selline hall, must, räämas park, viletsasti valgustatud.“ (PPA02, 2015)

„Laokile jäetud ruum võib õhutada inimesi õigusevastaselt käituma või anda seda sõnumit, et linn kui ei hooli, milline linn välja näeb ja siis ta eriti ei hooli, mis siin toimub.“ (TLV03, 2015)

Veidi vähem toodi turvalisuse meetmetena välja **juurdepääsukontrolli** ja **kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamist**. Juurdepääsukontrolli kõige olulisema elemendina tõid eksperdid välja kaameravalve. Tallinnas on ligi 40 kaamerat, mis avalikku korda jälgivad. Vanalinna kaamerasüsteemi hooldatakse ja täiendatakse regulaarselt. Kõik TLV eksperdid tõid turvalisusmeetmena välja ajalise piirangu ja füüsiliste turvameetmete rakendamisest rääkisid enamus TLVst ja PPA01. Evansi ja Fletcheri (käesolev töö lk 18) hinnangul aitab videovalve ja kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamismeetmete rakendamine inimeste hirmu leevendada.

„Probleem on selles, et meil on kuritegevust tunnelites, meil on pigem asotsiaalide ööbimine, selleks me paneme tunneli kinni teatud aegadel.“ (TLV01, 2015)

Erinevate grupeeringute kogunemise kohad on olulised ja vajalikud. **Vabaajaprogrammide edendamist** tuleb toetada ja arendada. Teha juurde laste mänguväljakuid, korrastada parke ja täiendada kergliiklusteid. TLV toetab inimeste soovi liikuda tasuta ühistranspordi ja erinevate kogukonna projektidega. Kõik intervjueeritavad peale PPA ametnike rääkisid vabaajaprogrammide edendamist. Ka teooria võtab vabaajaprogrammide toetamist kui üht keskkonnakujundusprotsessi meedet ja füüsilist aktiivsust toetavat tegurit (käesolev töö lk 17).

„Tegelikult ju need kõik mõjutavad. Kas lapsel on kuhugi minna peale kooli või ongi ainult võimalik minna majade vahele mingit jama tegema või ma ei tea kuhu kohta. Et või tal on võimalik minna huviringi, erinevatesse kohtadesse sporti tegema, kõike muud. See kõik on omavahel nii tihedalt seotud, et uskumatu.“ (PÄA01, 2015)

Omanikutunnetuse tekitamisest rääkisid väga vähesed eksperdid. Teooriast välja tulnud informatiivsete märkide paigaldamist (käesolev töö lk 17) ega keskkonna isikupärastamist (käesolev töö lk 26) ei maininud keegi. Kogukonna tunnetuse puhul muudavad aga ühised pingutused kuritegevuse ennetamisel ruumid atraktiivsemaks ja neid kasutatakse rohkem (käesolev töö lk 17). Kogukonnatunde vajadusest rääkisid intervjueeritavatest vaid SMIT01, PÄA01, TLV03 ning viimane neist märkis ka naabrivalvet kui süsteemi, mis töötab aktiivselt vandaalitsejate ja sissemurdmiste vastu.

„/.../ sotsiaalne sidusus ehk selline kogukonna „meie“ tunde tekitamise mehhanismid ja viisid, kus siseturvalisuse arengukava kogukonna turvalisuse programmid on kogukonna keskse mudeli välja töötamine /.../“ (SMIT01, 2015)

Keskkonna planeerimise (CPTEDi) meetme puhul rõhutati planeerimise ja juba paigas oleva keskkonna probleemide puhul korrigeerimise ning kompromisside tegemise vajadust. PPA ametnikud nägid keskkonna analüüsi ja erinevate asutuste vahelise koostöö vajadust. Teooria toetab, et turvalise linnaruumi planeerimine sisaldab läbimõeldud tegevusplaani ohutu ja turvalise keskkonna rajamiseks (käesolev töö lk 23).

„Ütleme avalikku ruumi, keskkonda, siis tuleks läbi mõelda, et kus, mis, kas on julge või kellelgi ei ole julge sealt läbi minna.“ (PPA02, 2015)

„Kuskilt peab tegema mingid kompromissid, riskikohad, analüüsid, mille pinnalt otsused sünnivad.“ (RP01, 2015)

Kategooria **edukad kuriteoennetuslikud ja turvatunnet suurendavad meetmed Tallinna avalikus ruumis** toodi välja nii Vabaduse väljaku ümberkujundust parkimisplatsist

ühiskasutatavaks väljakuks, Harju mäe ja Toompead, kuhu inimesed lähevad positiivsete emotsioonidega. Kadrioru park koos Luigetiigiga on korda tehtud, mis kutsub inimesi seal jalutama. Tähtis on laste mänguväljakute parandamine ja juurde ehitamine, koerte mänguväljakute lisamine parkidesse, samuti Tallinna-sisesed looduskaitsealad nahkhiirtele ja ööbikutele Ööbikuorus Lasnamäel. Positiivsete näidetena märgiti ära ka bussiradade tegemise ning parklate ja parkimismajade ehitamise.

Väga hea koostöönäitena kirjeldati kaamerasüsteemi vanalinnas. Antud juhul paigaldas Tallinna Linnavalitus kaamerad, mida jälgib Häirekeskus ning millele reageerib PPA. Kavandatud on erinevate liikluslinnakute rajamist lastele rattasõidu õppimiseks ja liikluskoolituste tegemiseks. Heaks näiteks on samuti Sipilga ja Kalamaja rajooni korda tegemine nii kogukondlikult kui ka liiklussüsteemi muutes ja Kultuurikilomeetri rajamine Kalamajja, kuhu ehitati valgustatud liikumistee ja korrastati mereäärt.

„Vabaduse väljak. /.../ Ennem ei olnud üldse nii mõnus selle koha peal.“ (TLV04, 2015)
„/.../ mereäärt enne seda loeti suhteliselt ebaturvaliseks alaks või tunnetati, et oli räämas koristamata, peale seda, kui kultuurikilomeeter ja arendajad oma krundid heakorrastasid, siis see muutus see suhteliselt populaarseks kasutuskohaks, inimesed tunnevad seda pigem väärtusena oma kogukonnas /.../“ (TLV03, 2015)

Heade näidetena toodi väga vähe välja koostööd erinevate asutuste või organisatsioonide vahel. Vastavalt Atlase (käesolev töö lk 6) poolt esitatud teooriale saab turvalist ühiskondlikult kasutatavat ala luua vaid projekteerija, ehitaja, turvalisusspetsialisti ja kohaliku elanikkonna koostööl. Sellise koostöö kui eduka ja positiivse lahenduse Tallinna avalike ruumide turvalisuse tagamisel ja turvatunde suurendamisel tõi näiteks vaid PPA02, kirjeldades Kalamaja Soo tänava ümberehitust (vt Lisa 8).

„See oli koostöös kogukonna ja linnaga, kes projekteerisid ja ehtasid ja eest vedasid seda. See on selline positiivne näide.“ (PPA02, 2015)

Intervjuu küsimuseks oli *„Millised on edukad ja positiivsed lahendused Tallinna avalike ruumide turvalisuse tagamisel ja turvatunde suurendamisel?“* ning kõik intervjuueeritavad ühe erandiga jõudsid heade näidete väljatoomisel vastusega alati negatiivsete aspektideni. Kolm eksperti tõid välja suurema koostöövajaduse, kahel juhul jõuti ennetustöö vähesuseni ja kahel juhul asotsiaalide probleemini. Räägiti ka ressursipuudusest, linnas olevast grafitist ja jõukude kogunemiskohtadest. Ühel juhul ei osatud küsimusele vastata.

Ekspertide jaoks toimib osa positiivseid meetmeid hoopis **konfliktsete meetmetena**. Sellisteks näideteks on üleliigne- või punktvalgustus, liikluses õhtutundideks tunnelite lukustamine ning sellega jalakäijate ja autode ühte ruumi paigutamine, teede parandusest tulenev autode sõidukiiruse tõus, munitsipaalmaajade liiga tihe kontsentratsioon ja Peetri kiriku noorteprogramm, mis kutsub Tallinna probleemsed noored ühte kohta kokku. Kõigi näidete puhul ei tule intervjuudest välja, et oleks alustatud probleemilahendust erinevate asutuste koostööl, seega ei ole kasutatud CPTEDI protsessi (käesolev töö lk 23).

Vastuseks kolmandale uurimisküsimusele „**Millised on probleemid Tallinna avaliku ruumi turvalisuse tagamisel?**“ selgus ekspertintervjuude vastuste põhjal üks kategooria, mis koosneb neljast koodist: (1) füüsilise keskkonna probleemid, (2) sotsiaalse keskkonna probleemid, (3) vähene ressurss ja (4) vähene ennetustöö.

Veidi rohkem kui sotsiaalsetest probleemidest räägiti **füüsilise keskkonna probleemidest**. Üldiselt lõhutakse linna paigaldatud disainielemente või kasutatakse neid mittesihotstarbeliselt. Probleemiks on parkimine ning korterelamute ümber olevate tänavate autodega ummistamine. Probleem tuleneb eelkõige sellest, et inimesed soovivad oma pargitud autot koduaknast näha. Ei julgeta autot kaugemale või parkimismajja panna, kuna inimesed kardavad oma vara pärast. Mahajäetud ja hooleta elamuid ja vanu koolihooneid peetakse ekspertide poolt asotsiaalide ning noorte kampade kogunemiskohaks ning seetõttu on võimalus tulekahjuks suurem. Sellised hooned tekitavad kõrvalmaja elanikes hirmu ja suurendavad inimestes kuriteohvriks langemise kartust. Füüsilise keskkonna probleeme peetakse olulisemaks kui sotsiaalse keskkonna omi, kuna neid on võimalik planeerimise ja arhitektuuri kaudu mõjutada. Siiski mõlema keskkonna halvenedes on inimeste kuriteohvriks langemise kartus suurem (käesolev töö lk 14). Füüsilist keskkonda muutes on võimalik vähendada kuritegevuse võimalusi ja parandada inimeste turvatunnet (käesolev töö lk 5, 21).

„/.../ kui Lasnamäel pannakse jälle uude kohta see klaasist bussipaviljon ülesse, siis kindel on see, et neli korda lõhutakse. Viiendal korral juba peaaegu jääb pidama.“ (TLV04, 2015)

„/.../ mahajäetud majad, on ju need kuhu jällegi mingisugune imelik kontingent tahab koguneda. See kontingent ei tee seal võibolla mitte midagi seal, aga tavakodaniku turvatundele mõjub see niivõrd kehvasti /.../ Ta ei ole ühegi süüteo ohvriks langenud, aga ta ütleb vaid selle pärast, et tal on maha jäetud maja kõrval, kus on bomsid. Emotsionaalne turvatunne on täiesti null.“ (PPA01, 2015)

Sotsiaalsete keskkonna probleemina toovad eksperdid välja asotsiaalid, joodikud, narkomaanid ja lärmavad noorukid. Negatiivse keskkonnana näitena räägitakse Bermuda kolmnurgast, mida peavad eksperdid kõige halvemaks kohaks. Sealne probleem on tingitud tihedast baaride ja klubide kontsentratsioonist ja baaride pikast lahtiolekuajast. Siseruumides suitsetamise keelu tõttu viibivad külastajad palju avalikus ruumis ning alkohoolijoobes inimeste vahel tekib palju arusaamatusi, mida hiljem lahendab politsei. Sotsiaalse keskkonna probleemi peetakse suureks kuriteohirmu tajumise aspektiks, teiste inimeste halb käitumine, sõltuvust tekitavate ainete avalik tarbimine ja lärmamine võib tekitada inimeses suuremat hirmu kui kuritegevus ise (käesolev töö lk 13).

„Tallinna puhul me räägime ju nii öelda Bermuda kolmnurgast nagu nad mustalt nimetavad seda seal. Et aga mis see nagu on, et kas see on see, et kõrtsid ühes kohas koos.“ (RP01, 2015)

Probleemiks peetakse ka **rahalise ja inimressursi puudust**. Ehituslike meetmete puhul ei ole võimalik kõike korraga ära teha ning politseil ei ole võimalik igale poole jõuda. Tuleb paika panna prioriteedid, kuid üldiselt ei jõua tegeleda tekkinud probleemide ja ennetustööga samal ajal. Seetõttu tuuakse probleemina välja ka **ennetustöö vähesus**, mis on omakorda jällegi ressursi puudusega seotud. Eksperdid on aga seisukohal, et mida rohkem panustada ennetustööle seda vähem on vaja tegeleda reageeriva osaga. Vabaajaprogrammide edendamise valdkonna üheks osaks on kuriteoennetuse teadvustamisprogrammid, kogukonna kaasamine ja sotsiaalsed teenused (käesolev töö lk 24).

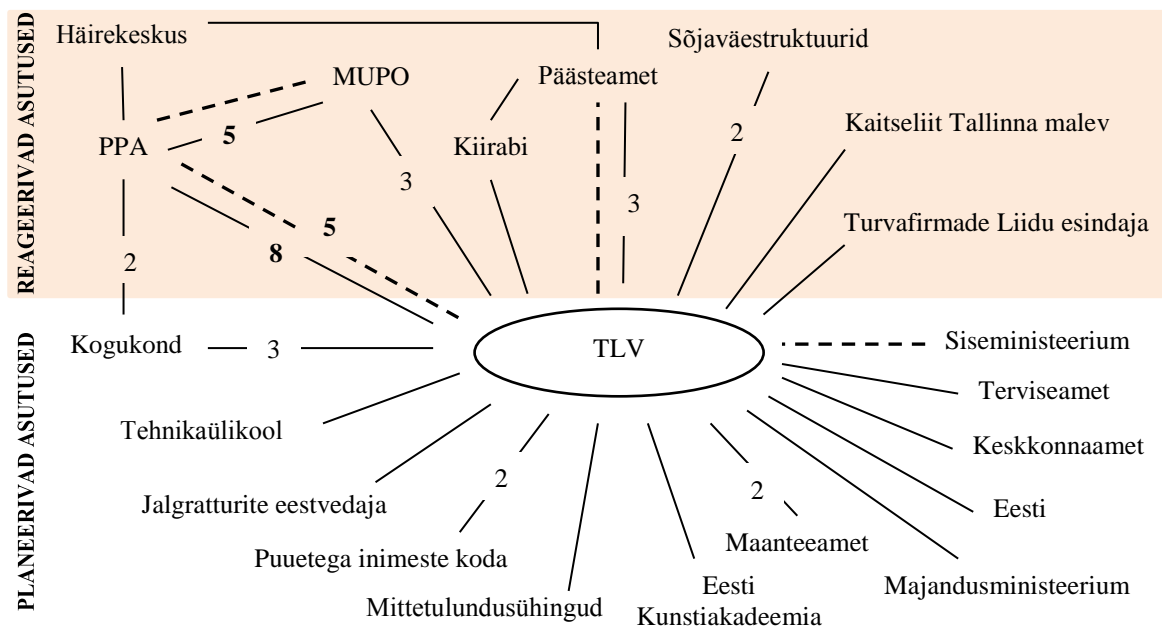
„/.../ reageeriva poole ja ennetava poole vahel tuleb luua tasakaal. Samas inimeste hoiakud eeldavad, et eelarvepool peaks panustama, aga eelarve ja majanduslik demograafiline situatsioon ei võimalda seda niimoodi paigutada /.../“ (SMIT01, 2015)

Vastuseks neljandale uurimisküsimusele „**Kuidas kasutada CPTEDi protsessi, et tagada turvalisus Tallinna avalikus ruumis ja millised on koostöövõimalused?**“ selgus ekspertintervjuude vastuste põhjal neli kategooriat: (1) kuritegevuse ennetamine ja turvatunde suurendamine, (2) avaliku ruumi planeerimine, (3) seadused ning normid ja (4) arusaam kuriteoennetusest keskkonna kujunduse kaudu.

Kuritegevuse ennetamine ja turvatunde suurendamine sisaldab alamkoodidena eelkõige erinevate asutuste vahelist koostööd, läbiviidavaid programme ja teostatud või teostatavaid uuringuid. Olemasoleva koostööna nimetatakse eelkõige Politsei- ja Piirivalveameti koostööd

Tallinna Linnavalitsuse ja Munitsipaalpolitseiga. TLV nimetab väga hea koostööpartnerina Kaitseliidu Tallinna malevat, Majandusministeeriumit, Maanteeametit, Puuetega Inimeste Koda ja Eesti Raudteed. Positiivse koostöö tulemiks peetakse korrakaitse-, süüteoennetus- ja liikluskomisjoni, abipolitseinike, EKA grafitiga võitluse projekti, kainestusmaja ja kaameravalvet, mis kõik toimivad ja on saavutatud ühise pingutuse tulemusena. PPA juhtkonna tasemel on koostöö Politsei- ja Piirivalveameti ning Tallinna Linnavalitsuse ja Munitsipaalpolitsei vahel väga hea, kuid ametnike tasemel on probleemseid kohti palju. Üldiselt väljendatakse arvamust, et probleeme veel on.

Koostööde kaardistamisel vastavalt ekspertintervjuudele on kesksel kohal Tallinna Linnavalitus (vt Joonis 9), mille alla on koondatud intervjuudes nimetatud Tallinna erinevad ametid: kohalikud omavalitused, Ettevõtlusamet, Transpordiamet, Kommunaalamet ja Linnaplaneerimise amet. Joonisel on intervjuudes kajastatud asutuste vaheline koostöö märgitud tervikjoontega ja puudujäägid punktiirjoontega. Viitamise sagedus on tähistatud joone peal oleva numbriga. Joonisel on eraldatud reageerivad ja planeerivad asutused.

Joonis 9. Magistritöö autori koostatud joonis olemasolevate ja probleemsete koostööde kaardistus vastavalt ekspertintervjuudele (autori koostatud)

Nii TLV kui ka PPA esindajad väljendasid vajadust tõhusamaks koostööks Tallinna Linnavalitsuse ja PPA vahel. TLV04 mittejuhtiva eksperdi poolt toodi välja vajadus tihedamaks koostööks ning viidati kuritegevuse statistika puudujäägile. Probleemiks peetakse ka teostatud turvalisuse- ja keskkonnamõju uuringute puudulikkust. PPA eksperdid ühe erandiga arvasid, et

politseid ei kaasata linnaplaneerimisse ega planeeritavatesse ehitistesse piisavalt. Päästeamet soovib Tallinna Linnavalitsuse poolelt rohkem aktiivsust vanade ja lagunenud majade ohutuks tegemisel. Siseministeeriumilt oodatakse rohkem munitsipaalpolitseinike koolitamist. Nähti võimalust jagada munitsipaalpolitseile lisäülesandeid säästes sellega PPA ressursse. Koostöö on üks olulisemaid aspekte turvalise linnaruumi kujundamisel ja selle mittetoimimise tulemusena jäävad projektid tegemata, probleemid lahendatakse ebaefektiivselt või poolikult (käesolev töö lk 30, 32).

„Aga noh reeglina on see, et siamaani on suhteliselt vähe kaasatud politseid sellesse.“

(PPA02, 2015)

„/.../ tõhusam võiks olla omavalitsuste ja politsei koostöö.“ (TLV03, 2015)

Koostööpiirangutena tajutakse üle- või alareguleeritud **seaduseid** ja aegunud **norme**, mis ei võimalda inimesi aidata ega koostööd tõhustada. Samas märgitakse, et kõike ei peaks seadusandlusega reguleerima. Esmalt peab olema tahe midagi teha, mitte kohustus, ja siis leitakse ka võimalus selle tegemiseks. Detailplaneeringute puhul märgitakse, et need saadetakse Päästeametile kinnitamiseks, kuna seadus seda nõuab. Avaliku ruumi detailplaneeringute koostamist soovivad ka politseiametnikud, sest siis on võimalik tegeleda ennetustööga ning vähendada reageerivat faktorit. Seaduse probleemina nimetatakse ka Linnavalitsuse suutmatust seada kellaajalisi piiranguid baaridele ja klubidele.

„Esmalt peab olema tahe midagi teha, mitte kohustus ja siis leitakse ka võimalus selle tegemiseks“ (RP01, 2015)

„/.../ teede ehituse, projekteerimiste juures, et on projekteerijad ja linna-arhitektid näevad ühtmoodi, aga praktiline elu on hoopis teistmoodi.“ (TLV01, 2015)

Avaliku ruumi planeerimine sisaldab endas alamkoodidena infomaterjale ja koolitusvajadust. Eelkõige vajaksid detailplaneeringud laiemat kooskõlastusringi. PPA eksperdid toovad näiteid TLVga kooskõlastatud hoonetest, mille puhul ei ole läbi mõeldud liikluspiirangud, parkimiskohad, Päästeameti või teenindavate kaubikute ligipääs ning tee-ehitused. Leitakse, et kui arendada PPA võimekust detailplaneeringuid lugeda, on võimalik minimaalsete kulutustega teha projektis muudatusi, et tulemus oleks hiljem efektiivne, kasutajasõbralik ja turvaline. CPTEDI protsessi rõhutab ühe põhilise elemendina planeeringu koostamisel suhtlust turvalisusspetsialistiga juba algfaasis (käesolev töö lk 30-32). Linnaplaneerijad ei pruugi olla teadlikud kasutatava kujunduse ja kuritegevuse vahelisest seosest (käesolev töö lk 11).

Turvalise linnaruumi rajamiseks on vaja läbida **koolitusi** ning pöörata tähelepanu turvalisuse vallas toimuvatele arengutele. Ekspertid arvavad, et CPTEDi teemalisi koolitusi võiks kõigile planeerimisega seotud ametkondadele. Rõhutatakse ka vajadust saada keskkonna kujundusega seonduvaid koolitusi detailplaneeringute lugemisest ja üldisest ennetustööst. Vajalikud on ka erinevad juhendid nii PPAs kui ka TLVs, et kiirendada otsustusprotsessi ning pakkuda esialgset infot uuele töötajale. Crowe hindab koolitust tähtsaks kuna see võimaldab aru saada otsesest seosest inimese käitumist mõjutava keskkonna ja kuritegevuse vahel (käesolev töö lk 25).

„/.../ need, kes hakkavad otsustama elaksid ühes inforuumis ja teaksid samu baastõdesid /.../“ (RP01, 2015)

„/.../ täna on see koolitusvajadus laiem ja suurem. Politseil on kõik võimalused koolitada ja tegelikult see koolitus peakski ühtlustama politsei ja munitsipaalpolitsei vahel ja teiste korrakaitseüksuste vahel. Alates seaduse tundmisest, üheselt arusaamisest lõpetades kasvõi käsitsi võitluse või ükskõik millega, see võiks olla nagu ühesugune.“ (TLV01, 2015)

Ekspertid kirjeldavad **kuritegevuse ennetamist keskkonna kujunduse kaudu** kui linnaruumi olustikulist ennetustegevust läbi analüüsi ja kujunduse, mis vähendab ohte, subjekti tahet halba teha ja/või isikul võimalust õnnetusse sattuda. TLV03 kirjeldab kuritegevuse ennetamisest läbi keskkonna planeerimise kui keskkonda, kus ei soovita kuritegu korda saata. Ükski ekspertidest ei kirjelda seda kui protsessi, mis aitab koostöös teiste asutustega ja ruumi kasutatavate isikute planeerida ja projekteerida ohutut ja kaitsvat keskkonda, mis seeläbi aitab vähendada inimeste hirmu kuritegevuse ees (käesolev töö lk 26). Kõige sisukamalt kirjeldab protsessi PÄA01, kes räägib antud punktis ka detailplaneeringute avalikustamise vajadusest.

„Selleks, et saada aru, mida on vaja teha, ja et see tegu oleks konkreetne, selleks on vaja väga korrektset ja täpselt analüüsi.“ (TLV02, 2015)

„/.../ alati tuleb vaadata, milleks miski asi hea on.“ (TLV01, 2015)

Kokkuvõtvalt võib välja tuua, et ekspertid on teadlikud esmastest keskkonnakujunduslikest kuriteoennetuslikest meetmetest ja nende rakendamisevõimalustest, kuid mitmekesiseid teadmisi intervjuude puhul autor ei tähendanud. Keskkonna hindamisest, analüüsist, planeerimisest ja rakendamisest konkreetselt sellises järjekorras ei räägita. Kuna aga suurem osa eksperte hindab hetkeolukorda sobivaks siis suuremaid muudatusi antud vallas oodata ei ole. Siiski peavad julgeolekuga ja ennetustööga tegelevad ekspertid muudatusi väga oluliseks ning nende

hinnangul on Tallinna avalikus ruumis probleeme palju ning iga päevaga avastatakse neid rohkem. Koostöö Politsei ja Piirivalveameti ning Tallinna Linnavalituse vahel on kohati problemaatiline ning enamuse politsei poolt tõstatatud suuremaid probleeme ei ole lahendust leidnud. Igapäevast suhtlust asutuste vahel peetakse siiski suhteliselt heaks, kuid nähakse ka palju võimalusi paremaks ja tulemuslikumaks koostööks.

2.3. Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavate turvalisus

Käesolevas alapeatükis on otsitud vastust magistritöö teisele uurimisküsimusele, kasutades selleks kvantitatiivset andmeanalüüsi meetodit, et analüüsida Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosade avaliku ruumi turvalisust. Kvantitatiivse analüüsina on kasutatud kuritegevuse statistika analüüsi. Magistritöö autor kogus Politsei- ja Piirivalveameti analüüsiteenistusest informatsiooni Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosade kuritegude statistika ja ALIS kuumakaartide ja punktikaartide kohta. Pirita punktikaarte ei ole võimalik töös kasutada, kuna sündmuste kaardistamisel ei ole liiga väheste sündmuste tõttu võimalik tagada inimeste anonüümsust (PPA vastus päringule 04.05.2015), seetõttu on punktikaartidest töös kasutatud vaid Kesklinna kaarte.

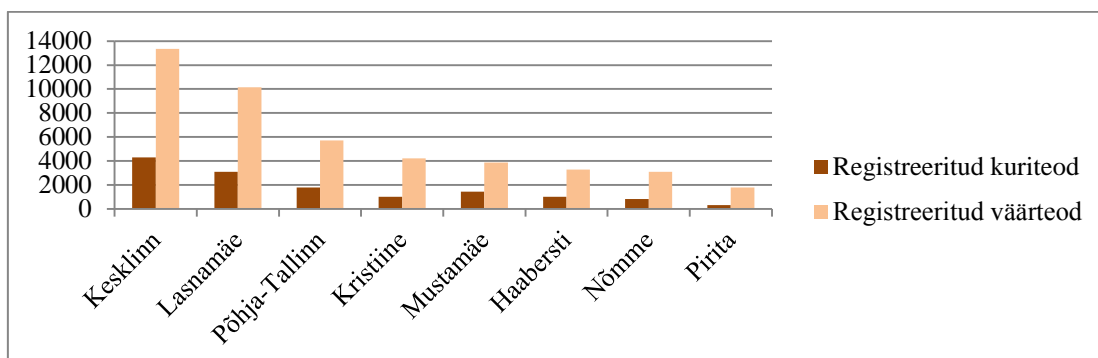
Teise kvalitatiivse analüüsi meetodina kasutas uurimistöö autor mitteosalevat vaatlust. Vastavalt eelnevalt kogutud intervjuude andmetele ja kuriteostatistikale viis autor läbi Kesklinna ja Pirita linnaosa avaliku ruumi turvalisuse hinnangu koos PPA konstaablite ja piirkonnavanematega. Vaatlus viidi läbi kahes linnaosas kahel korral: päevasel ajal PPA piirkonnavanematega ning õhtusel ajal piirkonna konstaablitega.

Hinnangute andmisel kasutati Carmona viietasemelist keskkonna kvaliteedi hindamise mudelit, mida uurimistöö autor täiendas Cozensi keskkonnakujundamise protsessi meetmetega (käesolev töö lk 36). Väljaprintitud hinnangu lehed (vt Lisa 5) täideti linnaosa mitteosaleva vaatluse ajal. Hinnangumudeli lehel on vaatluse lihtsustamiseks esitatud olulisemad CPTED valdkondade strateegiad ning nende sisu selgitati täpsemalt vaatluse käigus uurija poolt vaatluses olevatele PPA ametnikele. Mitteosaleva vaatluse hinnangu lehed on täidetud päevase vaatluse ajal protokollil kollasega ning õhtuse vaatluse tulemus on märgitud sinisega (vt Lisa 6; Lisa 7).

Tänavate turvalisuse hindamisel ei ole antud uurimistöös kajastatud avaliku ruumi kasutatavate inimeste emotsionaalset seisundit. Justiitsministeerium on 2014 aastal läbi viinud väikese

ohvriuringu. Selle tulemusena selgub, et pimedal ajal üksi oma kodukandis liigub täiesti julgelt Kesklinna linnaosas 30% ning Pirita linnaosas 66% inimestest. 5% Kesklinna linnaosa vastanutest ei käi pimedal ajal väljas põhiliselt hirmust langeda kuriteo ohvriks. (Justiitsministeerium, 2015) Antud uuringus ei ole aga kirjeldatud, kui suur oli Kesklinna ja Pirita linnaosade uuringu valim seetõttu ei ole võimalik teha ühest järeldust sealsete elanike turvatunde kohta.

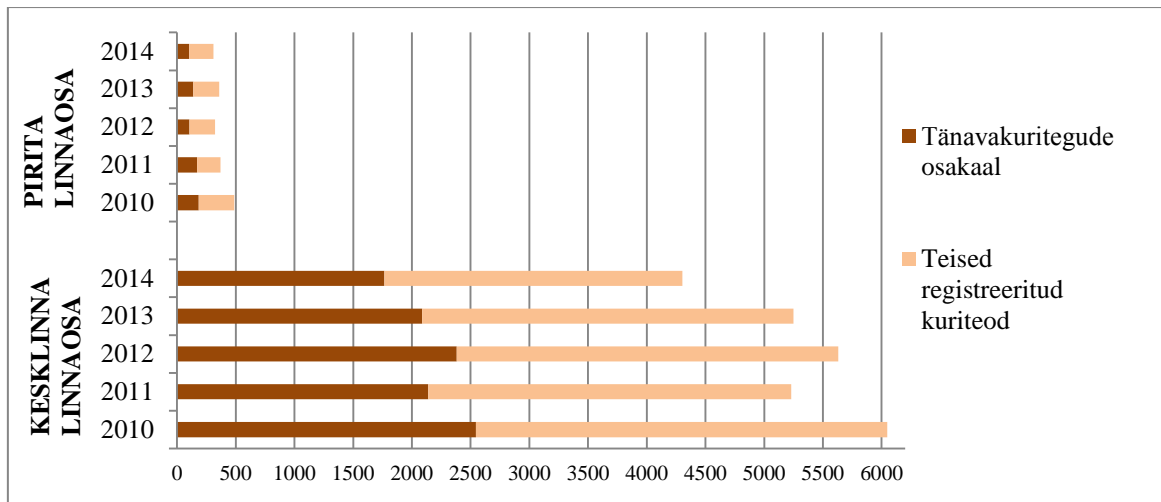
Saamaks terviklikumat ülevaadet avalike ruumide kuritegevusest, on analüüsimisel aluseks võetud vaid registreeritud tänavakuriteod. Andmeliste piirangute tõttu ei ole võimalik tuvastada registreeritud tänavakuriteo täpne asukoht (PPA vastus päringule 06.05.2015), mistõttu antud uurimustöös ei eristata parkides toimunud ja tänaval toimunud intsidente. 2014. aasta seisuga on tänavakuritegevuse poolest nii registreeritud kuritegusid kui ka väärtegusid Tallinna linnaosadest kõige rohkem Kesklinnas ning kõige vähem Pirita linnaosas (vt Joonis 10). Kesklinna linnaosas registreeriti 2014. aastal 4 302 kuritegu ning 13 341 väärtegu, samas kui Pirita linnaosas on vastavad näitajad 310 ja 102 (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015).

Joonis 10. 2014 aasta Tallinna registreeritud süütegude statistika (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) arvuliselt (autori koostatud).

Edaspidi on uurimustöös analüüsitud ja vaadeldud vaid äärmuslike näitajatega Kesklinna ja Pirita linnaosa. Tänavakuriteona on antud töös statistiliselt kajastatud kuritegusid järgnevate kohtades: bussijaam/bussiterminal, bussipeatus, jalakäijatunnel, kalmistu, kiosk, kõnnitee/teepeenar, maantee, park, parkimismaja, parkla, raudteejaam, sadam, staadion, supelrand, tankla, teeäärne puhkekoht, turg, õueala/lahtine hoov, tänav/väljak.

Antud uurimistöös ei ole analüüsitud teisi tänavate turvalisust mõjutavad faktoreid, nagu näiteks meedia kajastust, läbiviidavad kampaaniad või karistusseaduse muudatusi, kuna need ei pruugi anda adekvaatset ülevaadet tänavate turvalisusest. Põhjalike ja objektiivsete selgituste

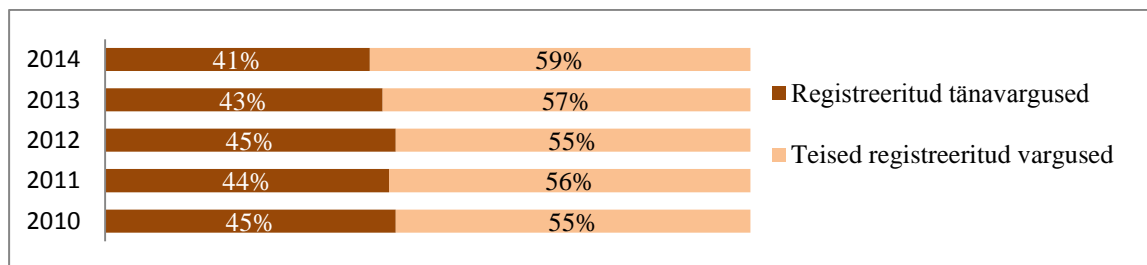

Joonis 11. Pirita ja Kesklinna linnaosa tänavakuritegude arvuline osakaal (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) aastatel 2010 – 2014 (autori koostatud)

Üldiselt ei ole registreeritud kuritegude ega tänavakuritegude arv läbi aastate Pirita linnaosas väga muutunud. Kõige suurem erinevus aastate lõikes on 2010. ja 2014. aasta vahel, kus 2010. aastal on toime pandud kõige rohkem kuritegusid. Pirita linnaosa PPA piirkonnavanem hindab (PPA vastus päringule 07.05.2015), et põhjuseks võib olla vähenenud vargused autodest, kuna inimesed on teadlikumad ega jäta autodesse lihtsalt varastatavaid asju. Statistika toetab, et 2010. aastal teostati Pirita linnaosas sõidukitest 70 vargust ning aastal 2014. vaid 22. Vaatlejad (PL01, PL02) tõdesid, et Pirita linnaosas on tänavavalgustus enamuses kohtades piisav. Valgustuse suhtes probleemseteks kohtadeks pidas PL02 Kose põiku (PVP02, 2015), Padriku tänavat (PVP04, 2015) ja Regati puiestees (PVP08, 2015). Padriku uuslamurajoonis tuvastas PL02 valgustamata autoparkla ning koht on ka 2014. aasta statistikas tänavavarguste poolest teisel kohal (koos Pirita teega).

Tänavakuritegude suur statistiline erinevus Pirita ja Kesklinna linnaosa vahel võib olla osaliselt tingitud linnaosa elanike arvust. Statistikaameti andmete alusel elab Pirital 2013. aasta seisuga kolm korda vähem registreeritud elanikke kui Kesklinna linnaosas (Statistikaamet, 2014). KL01 ja KL02 hindasid Kesklinna linnaosas liiklevat rahvaarvu üsna suureks, samas kui PL01 ja PL02 hindasid Pirita linnaosas liiklevat rahvaarvu suuremaks vaid suvel rannas käivate inimeste arvelt (PVP03 ja PVP05). PL01 tõi välja ka asjaolu, et Pirita elanikud eelistavad pigem sõita autoga kui tänavatel jalutada. Teooriast lähtuvalt on seaduserikkumise tõenäosus suurem kui tänaval on rohkem inimesi (käesolev töö lk 21). Seega suurem kuritegude arv Kesklinna linnaosas võib osaliselt olla tingitud suuremast elanikkonnast ja rohkemast tänaval liiklevast rahvast.

Väga suur osakaal Kesklinna ja Pirita linnaosas teostatud tänavakuritegudest läbi aastate on vargusel. Kesklinna linnaosas on 2010. – 2014. aastal toime pandud keskmiselt 44% kõigist registreeritud vargustest avalikus ruumis. 2014. aastal on see Kesklinna linnaosas kõige suuremate tänavavarguste osakaaluga aastatega 2010. ja 2012. võrreldes vähenenud vaid 4% (vt Joonis 12). Kesklinna linnaosas on KL01 ja KL02 hinnangul väga suur osa Kesklinna taskuvargustest teostatud inimeste liikumisteede ristumiskohtades: suurtel ristmikel (KVP02, 2015; KVP03, 2015; KVP05, 2015; KVP08, 2015), turistide liikumisteel (KVP12,2015), pubide ja klubide ees (KVP01, 2015; KVP02, 2015; KVP12, 2015), ühistranspordi peatustes (KVP03, 2015). Suurema rahvamass piirkondades on varaste tegutsemine anonüümsem ning rikkumisi toimub rohkem (käesolev töö lk 21).

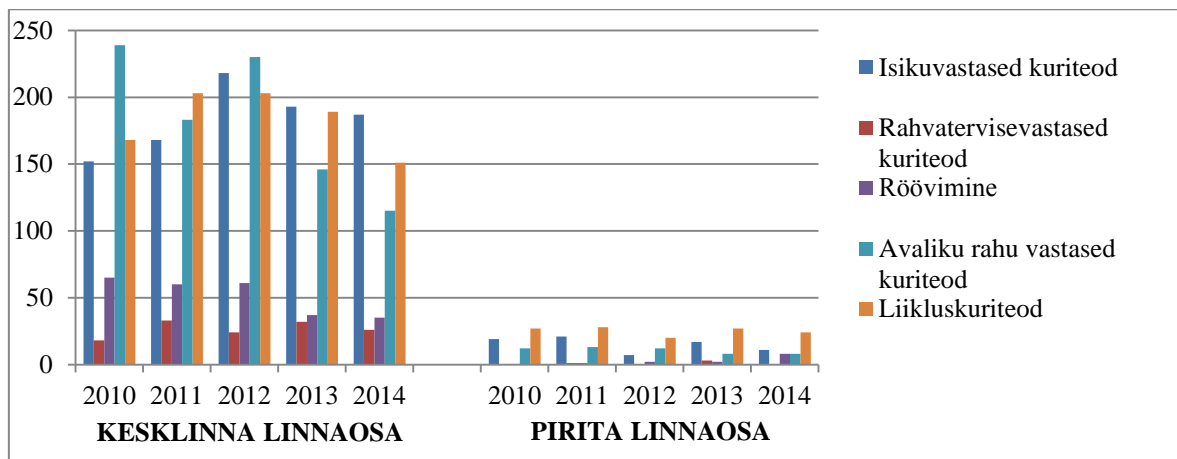

Joonis 12. Kesklinna linnaosa avalikus ruumis registreeritud varguste (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) jaotus aastal 2010 - 2014 (autori koostatud)

Pirita linnaosa puhul on tänaval teostatud varguste erinevus eelneva nelja aastaga suurem kui Kesklinna linnaosas. Avalikus ruumis teostatud registreeritud vargustest tänavavarguste osakaal oli seal 2014. aastal 25%. Võrdluseks aastal 2011 oli vastav näitaja 45%, seega on tänavavarguste osakaal vähenenud 20%. Kui teostatud varguseid avalikul alal vähenes siis röövimiste osakaal tõusis. 2014 aastal teostati 8 röövimist, mis oli 3 röövi rohkem kui eelneva nelja aastaga kokku. PL01 ja PL02 selgitusel toimusid röövimised enamjaolt ühistranspordi peatuste lähedal, kus naissoost ohvrid liikusid üksi kitsaste tänavate vahel kodu poole (PVP07, 2015). Enamus röövides teostati PL01 ja PL02 hinnangul kohtades, kus kurjategijal oli lihtne põgeneda (PVP07, 2015). Kesklinna linnaosas paiknevad röövimised hajusalt, millest suur osakaal on siiski vanalinnas, kuid väljapool seda on need viidud toime enamasti vähema liiklusega tänavatel (vt Kaart 6). Kuritegusid pannakse lihtsamini toime kui on võimalik kergelt põgeneda sündmuskohalt (käesolev töö lk 31).

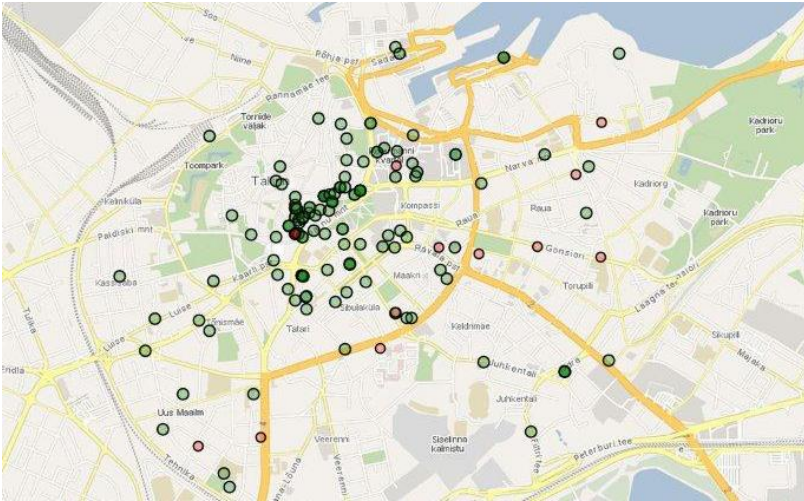
Nagu eelnevalt kirjeldatud on tänavakuritegevusel liigiti suur ülekaal vargustel. Statistiliselt järgneval kohal on nii isikuvastased-, liiklus- kui ka avaliku rahu vastased kuriteod (vt Joonis 13). Antud joonisel ei ole kajastatud varguseid, kuna neid on teistest tänavakuritegudest

ülekaalukalt rohkem ning seeläbi ei võimalda joonisel teisi kuritegevuse liike võrrelda. Tõsisemaid kuritegusid nagu näiteks röövimisi ja rahvatervisevastaseid ehk narkootikumidega seotud kuritegusid on toime pandud vähem. Kesklinna linnaosas on 2014 aastal toime pandud kolm kuritegu, mis on lõppenud kannatanud surmaga. Üks nendes kuritegudest pandi toime meelelahutusasutuse läheduses. Teised kaks viidi läbi Kesklinna linnaosa väiksema liiklusega tänavatel. Ükski juhtumitest ei olnud teostatud kaameravalve läheduses. Pirita linnaosa avalikus ruumis ei toimunud ühtki surmaga lõppenud isikuvastast kuritegu.

Joonis 13. Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavakuritegevuse liikide (va vargused) arvuline võrdlus (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) aastatel 2010 – 2014 (autori koostatud).

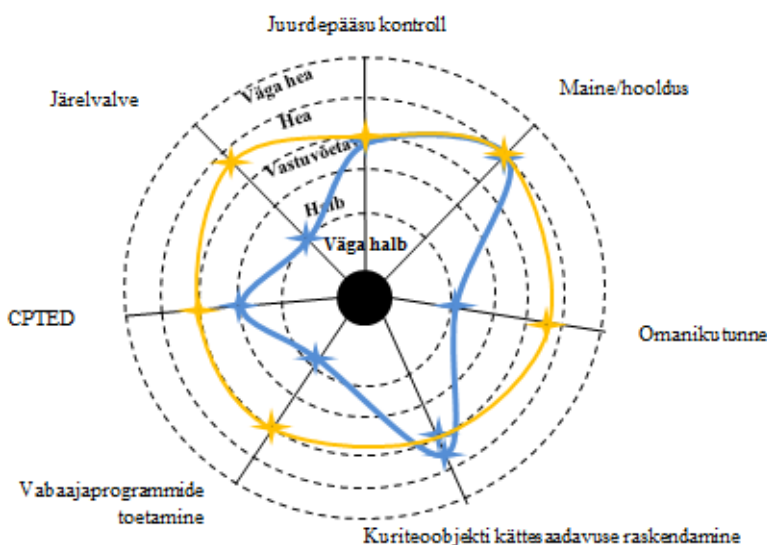
Vaadates 2014. aasta ALIS punktikaarte (vt LISA 4. ALIS PUNKTIKAARDID) järeldub, et Kesklinna linnaosas on tänavakuritegevuse paiknemine kontsentreeritud vanalinnas, kus asub ka rohkelt vaba aja veetmise võimalusi. ALISe kaart kehaliste väärkohtlemiste ja teiste isikuvastaste kuritegude kohta näitab, et ka nendest suurem osa viiakse toime vanalinna lähistel (vt **Error! Reference source not found.**). KL01 hinnangul külastatakse päeval rohkelt vanalinna söögikohti (KVP01; KVP04; KVP12, 2015) ning vaatamisväärusi (KVP11, 2015). KL02 selgib, et õhtul ja nädalavahetustel veedetakse aega baarides ja klubides (KVP01; KVP12, 2015). Probleemseteks piirkondadeks peavad KL01 ja KL02 veel Vanalinna ja Pärnu mnt vahelist ala (KVP05, 2015) ning sadama ümbrust (KVP08, 2015). Pirita linnaosas on PL01 ja PL02 hinnangul sarnaselt Kesklinnaga kuriteod kontsentreeritud Merivälja tee (PVP03, 2015) ja Pirita tee (PVP05, 2015) liitumiskohale, kus samuti liigub rohkem inimesi. Nii varaku kui ka isikuvastased kuriteod toimuvad sihtkohtade lähedal, kus on palju külastajaid. Isikuvastased süüteod on üldiselt seostatud alkoholimüügiga. (käesolev töö lk 12)

Kaart 2. ALIS punktikaart 2014 aasta kehalise väärkohtlemise (roheline) ja teiste isikuvastaste kuritegude (kaardil punane) kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)

Kõigist tänaval toime pandud Kesklinna linnaosa kehalisest väärkohtlemistest toimus 18% Bermuda kolmnurgas, ning 15% Viru tänava ümbruses. KL02 hindas Bermuda kolmnurgas keskkonna olukorda üsna halvaks (vt Joonis 14, sinine joon). KVP01 vaatlusprotokolli põhjal oli asukohas tähendatud palju joores ja lärmavaid isikuid tänaval ning pidevalt kutsuti sinna politseipatrull olukorda lahendama. KL01 ja KL02 pidasid probleemiks liiga kaua lahti olevaid pubisid (KVP01, 2015). KL02 tähendab, et päevasel ajal ei ole Bermuda kolmnurgas suuri probleeme ning isegi õhtul kogunenud praht ja mustus on hommikuks ära koristatud (KVP01, 2015).

BERMUDA KOLMNURK

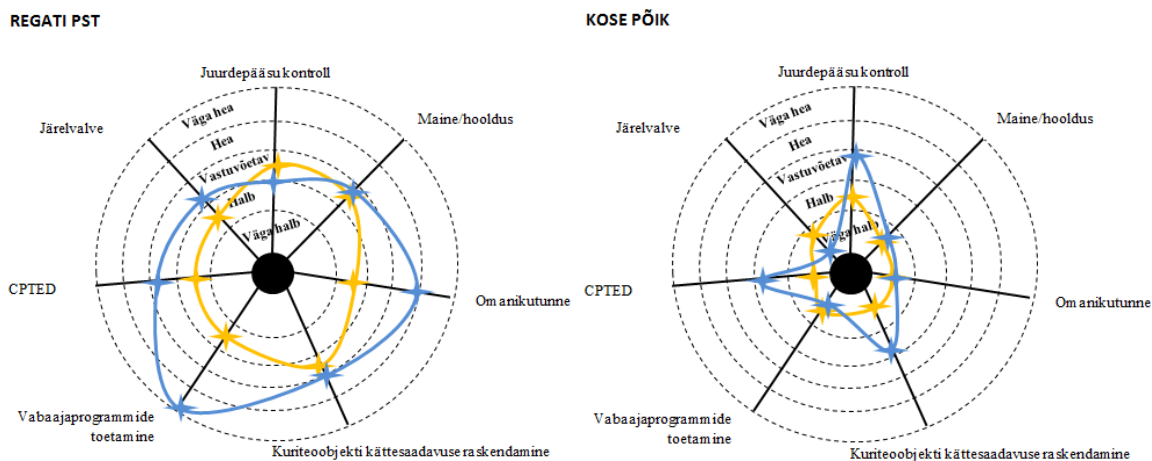

Joonis 14. Bermuda kolmnurgas läbi viidud vaatlustulemused. Joonisel on KL01 tulemused märgitud kollasena ning KL02 sinisena. (autori koostatud vaatlusprotokolli KVP01 põhjal)

patrullimise asemel eksinud inimeste juhatamisega (KVP01; KVP04; KVP11; KVP12, 2015). KL01 vaatlusel oli märgata, et põõsastik ei võimaldanud politseipatrullil tuvastada parkides toimuvat (KVP09; KVP10; KVP02, 2015). KL01 hinnangul läheb parkide olukord suvel vaid halvemaks ning seda kasutavad ära nii narkootikume tarbivad isikud, asotsiaalid kui ka muud anonüümsust vajavad seltskonnad (KVP10, 2015).

Pirita linnaosas olid üldiselt vaatlustulemused paremad kui Kesklinna linnaosas (vt Lisa 6 ja Lisa 7). PL02 hinnangul on Pirita linnaosas üldiselt valgustus hea ning vabaaja tegevusi toetatakse ja arendatakse (PVP01; PVP05; PVP06; PVP09, 2015). Politsei on paigaldanud strateegilisematesse kohtadesse informatiivseid märke meenutamaks autodesse sissemurdumise võimalust (PL01, PVP01, 2015). KL01 ja KL02 peavad Randvere teel negatiivseks kohatist kitsast või olematut kõnniteed ning peateega ristnevate teede korral hinnatakse ülereguleeritud liiklussüsteemi ebamõistlikuks, mida keegi ei järgi ning mis võib tekitada jalutavates inimestes võltsturvatuunde (PVP07, 2015).

Suurimaks probleemiks pidasid PL01 ja PL02 omanikuvaidlusi, mistõttu on sellised piirkonnad nagu Regati puiestee (PVP08, 2015) ja Kose põik (PVP02, 2015) on hooldamata (vt Joonis 16). Kose põigu (PVP02, 2015) PL01 ja PL02 hinnang oli väga halb peaaegu igas valdkonnas, sest seal on ohtralt ladestatud prügi, esineb palju grafitit, teed ja haljastki on hooldatama. Regati puiesteel (PVP08, 2015) nii suurt probleemi PL01 hinnangul ei ole kui Kose põigul, kuid teed on väga halvas seisus, PL02 vaatlusel tänavavalgustid ei tööta, on katki või roostetavad.

Joonis 16. Regati puiesteel ja Kose põigus läbi viidud vaatlustulemused Joonisel on PL01 tulemused märgitud kollasena ning PL02 sinisena. (autori koostatud vaatlusprotokollide PVP08 ja PVP02 põhjal)

Vaatlusel osalenud PPA ametnikud arvasid üheselt, et kui probleemide tuvastamisel ei ole neid võimalik lihtsalt lahendada, sest puuduvad kontaktisikud Tallinna Linnavalitsuses kellega koostöös seda teha. Samuti nähakse vajadust PPA ametnike kaasamist linnaosade avaliku ruumi planeerimisse ning suuremate detailplaneeringute ja liikluskorralduse kooskõlastamist PPAGA.

Kokkuvõtvalt on Kesklinna linnaosa teostatud kuritegude koguarvu ja tänavakuritegude taseme suhtes kõige halvemas seisus. Enamus kuritegusid viiakse toime vanalinnas ja selle ümbruses. Vanalinnas liigub ringi palju inimesi ning lõbustusasutuste sulgemise ajad ei ole reguleeritud. Samuti leiab Kesklinna linnaosas palju probleeme valgustuse, pimedate kohtade ja haljastusega. Andud kohtades esineb tänavakuritegevust ohtralt. Pirita linnaosas on vastupidiselt olukord pigem hea. Seal on rõhku on pandud korralikule valgustusele, inimeste liiklemisele ja vabaajaprogrammide edendamisele. Probleemsemad kohad on seal tulenenud pigem maa-ala omanikuvaidlustest kui halvast planeeringust. Kesklinna ja Pirita linnaosa ühiseks probleemiks peavad PPA vaatlejad toimiva kontakti puudust Tallinna Linnavalitsusega.

2.4. Järeldused ning ettepanekud CPTEDI protsessi kasutamiseks Tallinna avalikus ruumis

Kuritegevus ennetamine keskkonna kujunduse kaudu on enamasti ekspertidele üsna uus mõiste. Siiski kirjeldavad kõik intervjueeritavad vastavalt oma tööülesannetele osaliselt elemente antud protsessist. Magistr töö teoreetilises osas analüüsiti inimeste turvatunnet ja hirmu kuritegevuse ees, kuritegevuse ennetamist keskkonna planeerimise kaudu ning selle kasutusvõimalusi avaliku ruumi kujundamises. Töö empiirilises osas viidi läbi ekspertintervjuude analüüs turvalise linnaruumi iseloomulike näitajate, edukate ja ebaedukate Tallinna avalike ruumide turvalise tõstmise meetodite, Tallinna avalike ruumide turvalisuse eest vastutuse ning CPTEDI kasutusvõimaluste ja seda soodustavate koostöövõimaluste selgitamiseks.

Esimese uurimisküsimuse, **kes vastutab Tallinna avaliku ruumi turvalisuse eest**, vastused leiti intervjuude vastustes (käesolev töö lk 45-46, Tabel 4). Arvamused olid siin ekspertidel väga erinevad. Osa TLV eksperte oli arvamusel, et PPA on vastutav ning PPA omad jagunesid kaheks osutades TLV ja ka igäihe vastutusele. Siiski arvas suuremal või vähemal määral, et Tallinna Linnavalitsus on vastutav Tallinna avalike alade turvalisuse eest. Selgusetu vastutusala võib tekitada olukorra, kus turvalisuse eest ei vastuta keegi.

Turvalise linnaruumi iseloomulikud näitajad ja edukad näited turvalisuse tagamisel ning turvatunde suurendamisel leiti samuti vastused ekspertintervjuudega. CPTEDI protsessi teooriast lähtudes hõlmab turvaline linnaruum: (1) juurdepääsu kontrolli, (2) hooldust, (3) omanikutunnet, (4) kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamist, (5) vabaajaprogrammide toetamist, (6) järelevalvet ja (7) CPTED disaini meetmeid (käesolev töö lk 27). Neid meetmeid rakendades on võimalik rajada turvatunnet suurendavat ning kuriteohirmu vähendavat keskkonda (käesolev töö lk 17, 23). Eeltoodust tulenevalt on võimalik rajada avalikku keskkonda, mis kujunduslikke meetmeid kasutades vähendab nii tänavakuritegevust kui ka inimeste kuriteohirmu.

Intervjuude tulemusena kogutud arvamused **turvalise linnaruumi iseloomulike näitajate kohta esitavad** eksperdid vaid üksikuid elemente keskkonna kujundamise protsessi meetmetest (käesolev töö lk 27, Tabel 5).

Tabel 5. Teooriast tulenevate turvalisele linnaruumile iseloomulike näitajate koodide esinemise sagedus intervjuudes (autori koostatud).

Valdkond	Koodid esinemise sagedus	Palju	Keskmiselt	Vähe	Teorias esinevad koodid, mida intervjuudes ei kajastatud	Selgitus	Koodide esinemise sagedus organisatsiooniti		
							5 PPA ekspert	4 TLV ekspert	SMITOI, RPOI, PÄOI
CPTED			Planeerimine Statistika	Analüüs Koostöö PPAGA Normid		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	3	3	3
							Koodide esinemise arv	10	5
Juurdepääsu kontroll			Ajaline piirang Turvasüsteemid	Füüsilised turvameetmed		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	4	4	0
							Koodide esinemise arv	19	20
Järelevalve	Valgustus Nähtavus Liiklussüsteem	Politsei tänaval		Avatud ruum Maastikuarhitektuur		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	5	4	3
							Koodide esinemise arv	39	18
Keskkonna hooldus	Taimestiku hooldus	Koristus Teehooldus Maine				Koodi kajastanud intervjueritavate arv	5	4	3
							Koodide esinemise arv	14	8
Kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamine		Lukustus/kinnituste paigaldus Kasutatavad materjalid		Ebaturvaliste elementide eemaldamine Turvameetmed		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	2	1	2
							Koodide esinemise arv	2	4
Omanikutunnetus			Naabrivalve Kogukonnatunnetus	Isikupärastamine Informatiivsed märgid Teadetetahvlid Territooriumi tähistamine		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	0	1	2
							Koodide esinemise arv	0	2
Vabaaja-programmide edendamine		Kogunemise kohad	Projektid Ühistranspordi ja kergliiklustee edendamine	Hädaabivõimalused		Koodi kajastanud intervjueritavate arv	1	4	3
							Koodide esinemise arv	1	9

Tabeli vasakul poolel on esitatud kõige enam intervjuudes esinevad koodid ning paremal pool kajastatud teooriast välja tulnud koodid, mida ei ole ühelgi korral viidatud. Tabeli parempoolsel

küljel on esitatud intervjuudes koodide esinemise sagedus kui ka koodi maininud ekspertide arv. Kõige rohkem avaldati arvamusi järelevalve valdkonna kohta, mis hõlmab nii valgustust, sobiva taimestiku kui ka liiklussüsteemi kasutust. Oluliseks peeti keskkonnanahoolust ning vähem räägiti juurdepääsukontrollist, vabaajaprogrammide edendamisest. Ülejäänud valdkondi mainiti vaid vähestel kordadel. Mitteamalvat vaatlust läbi viies esitati probleemina ka neid teemasid, mida ekspertintervjuudes ei kajastatud (käesolev töö lk 57). Sellisteks näideteks on informatiivsete märkide ja teadetetahvlite puudulikkus ning hädaabivõimaluste raskendamine ning üleüldine omanikuvaidluse probleem.

Intervjuudega koguti arvamusi kategooria kohta, mis käsitles **koostöövõimalusi Tallinna avalikus ruumis** (käesolev töö lk 47-50). Intervjuudest selgus, et palju on tehtud ja tehakse koostööd Tallinna Linnavalitsusega. Samas tuvastati sealses suhtluses ka rohkelt probleeme ja vajakajäämisi (vt Joonis 9). Intervjuudes mainiti koostöö teemal kokku kahtekümmet erinevat asutust. Kõige suuremaks probleemiks peetakse Tallinna Linnavalitsuse koostööd Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti ning Siseministeeriumi vahel. Koostöö probleemid tõstatati PPA ametnike poolt ka vaatlust läbi viies. Koostööpiirangutena tajutakse ka üle- või alareguleeritud seaduseid, kuid seaduseid ei saa enne reguleerima hakata, kui ei ole paika pandud nende täpsed vajadused. Enne peab olema tahtmine ja valmisolek tegutseda ning alles siis on võimalik regulatsioone muuta.

Intervjuudes on võimalik järeldada vajadust infomaterjalidele ja mitmekülgsel koolitusele. Nähakse vajadust detailplaneeringute PPA poolsele kooskõlastamisele, kuid puuduvad oskused neid lugeda. Vastavalt intervjuudele ja vaatlusest tulnud informatsioonile ei ole hetkel detailplaneeringute koostamisel arvestatud julgeoleku aspektidega. Samuti ei ole neid intervjuueeritavatele teadaolevalt turvalisusspetsialist üle vaadanud nagu soovitab teooria (käesolev töö lk 32). PPAs on läbi viidud kuriteoennetus läbi keskkonna kujundamise koolitus, kuid EKAs on teema kajastatud osaliselt teistes põhiainetes (käesolev töö lk 7).

Turvalise ja eduka projekti läbiviimiseks teostatakse kuritegevuse ennetuse kvaliteedi haldusprotsess, mis hõlmab endas nii hindamist, analüüsi, planeerimist kui ka rakendamist (käesolev töö lk 32-33). Selleks, et luua sobiv keskkond CPTED protsessi rakendamiseks on vaja kõigi osapoolte ühine arusaam ja koostöö.

Eeltoodust lähtuvalt teeb töö autor järgnevad ettepanekud:

1. Määrata CPTEDi valdkonda juhtivad ametnikud nii PPA kui ka TLV poolt, kes koostöös loovad ühtse valdkonna arendamise programmi, mis sisaldab:
 - ametkondadevahelise koostöö puudujääkide kaardistust;
 - kaardistuse tulemusel puudujääkide likvideerimise kava koostamist;
 - ametkondadevahelise koostöövõrgustiku loomist;
 - olemasolevate keskkonnaprobleemide kaardistust;
 - süütegude statistika koostamist ja analüüsi;
 - keskkonnaprobleemide lahendamiseks ettepanekute tegemist;
 - erinevate ametkondade ja osakondade vastutusalade fikseerimist;
 - asutuste vaheliste koolituste ja parimate praktikate tutvustamise läbiviimist;
 - diskussioonide läbiviimist, kuna arutelu kaudu võib üksteisest aru saada.
2. Eesti Kunstiakadeemias lisada arhitektidele koolituse baasprogrammi 40 tunnine CPTED protsessi seminar.

Turvalise avaliku ruumi planeerimine saab toimuva vaid erinevate osapoolte ühises arusaamises, mis on turvaline ning kuidas seda saavutada (käesolev töö lk 34). Newman ja Cozens kirjeldavad, et kui kõik valdkonnad on rakendatud, on võimalik saavutada edukas lahendus. Üksikuid meetmeid rakendades ei anna muudatused rahuldavat tulemust (käesolev töö lk 24, 27).

Eeltoodust lähtuvalt teeb töö autor ettepaneku:

3. Siseministeriumi eestvedamisel läbi viia Sisekaitseakadeemias järjepidev koolitusprogramm avaliku ala turvalisust tagavate asutuste PPA ja TLV ametnikele, et tekitada ühtne infotsoon. Koolitus sisaldab:
 - erinevaid kuriteoennetuslikke meetmeid;
 - keskkonna planeerimise kasutamist kui kuriteoennetuslikku meetet;
 - välislektorite koolitusi;
 - CPTED teemalisi eesti-, vene- ja inglisekeelseid infomaterjale.

Intervjuude tulemusena kogutud informatsiooni kategooria all, mis käsitles **edukaid kuriteoennetuslikke ja turvatunnet suurendavaid meetmeid Tallinna avalikus ruumis**

(käesolev töö lk 43-45) rääkisid eksperdid erinevatest rakendatud näidetest. Enamasti siiski ei osatud esitada rohkem kui ühte positiivset meetet. Positiivsed näited esitati üldjuhul vaid oma tööülesannetest lähtuvalt ning teistest valdkondadest ei osatud väga näiteid tuua. Intervjuudes selgusid vaid mõned üksikud erinevate asutuste vahelise koostööprojektina läbi viidud kuriteoennetuslikud ja turvatunnet suurendavad meetmed. Pigem selgitati, miks ei ole võimalik plaane ellu viia.

Eeltoodust lähtuvalt teeb töö autor järgnevad ettepanekud:

4. Kogukonnatunde tekitamine läbi informatsiooni jagamise ja elanike planeerimis- ja otsustusprotsessi kaasamise. Selleks tuleb:
 - Tallinna Linnavalitusel avaldada ja ajakohastada avalikku ala mõjutavad detailplaneeringud ning anda võimalus elanikel arvamust avaldada;
 - Tallinna Linnavalitusel paigaldada linna informatiivseid tähiseid ja teadetetahvleid, et abistada elanikel vajalikku infot kiiremini kätte saada;
 - Politsei ja Piirivalveametil läbi viia teavituskampaaniad elanikkonna koolitamiseks, kuidas nad saavad ise oma turvalisust tõsta ja teisi abistada;
 - asutused jagavad meediakanalites tehtud positiivseid keskkonna muudatusi.
5. Justiitsministeeriumil analüüsida seaduslikke piiranguid ja vajadusi kasutamaks kuriteoennetust keskkonna planeerimise kaudu ning vajadusel täiendada reguleerivaid õigusakte selliselt, mis võimaldaksid rakendada ja edendada CPTEDi protsessi kasutust.

Kuriteohirmu aspektideks peetakse nii füüsilise kui ka sotsiaalse keskkonna probleeme, naabruskonna probleeme, ohvriks langemise kogemust kui ka demograafilisi näitajaid (käesolev töö lk 13-17). Intervjuudest kui ka vaatlustulemustest selgub, et **probleemideks Tallinna avalikus ruumis** peetakse nii füüsilist kui ka sotsiaalset keskkonda. Samuti tuuakse esile nii rahalise kui ka inimressursi puudust ja sellega kaasnevat ennetustöö vähesust. Sotsiaalse keskkonna probleemidest kõige tõsisemaks peetakse Bermuda kolmnurka ning sealset kuritegude rohkust.

Eeltoodust lähtuvalt teeb töö autor ettepaneku:

6. Justiitsministeeriumil ja Sisekaitseakadeemial viia läbi uurimus Tallinna elanike kuriteohirmu ja turvatunde kohta linnaosa täpsusega. Uuringusse annavad läbimõeldud sisendeid PPA ja TLV CPTED valdkonna juhid, et tuvastada avaliku ruumi arendamise vajadused.

Statistika analüüsis oli raskusi PPA programmist ALIS saada analüüsivat informatsiooni tänavakuritegevuse kohta (käesolev töö lk 49). Sellest lähtuvalt teeb töö autor ettepaneku:

7. Politsei- ja Piirivalveametis välja töötada kuritegude registreerimise süsteem, kuhu on võimalik kirjeldada asukohatäpsusega toimunud intsident selliselt, et hiljem on võimalik neid sündmusi programmis ALIS taasesitada ja nende põhjal järeltõlki teha. Sündmuse info peaks lisaks olemasolevale sisaldama järgnevat:

- tänavasüütegude paiknemine asukoha-, mitte vaid tänavatäpsusega, et oleks võimalik tuvastada ka parkides teostatud süüteod;
- tänaval teostatud süüteo kellaaeg;
- võimaldada ALIS kuumakaardil vaid tänavakuritegude päringuvõimalus.

Kuna uuringu tulemustest selgus vastus uurimisprobleemile, kuidas kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu võimaldab luua turvalisemat avaliku ruumi, aitab eeltoodud ettepanekute rakendamine kaasa CPTED protsessi arendamisele ja parandab asutuste omavahelist suhtlust. Ekspertintervjuude ja vaatluse vastuste tulemuse näitab, et eksperdid tunnevad huvi keskkonna planeerimise võimalustest ennetada kuritegusid ja vähendada inimeste kuriteokartust. Väljatoodud ettepanekute rakendamise tulemusena on võimalik protsessi põhjalikumalt tutvustada ekspertidele ning seeläbi arendada CPTED protsessi.

KOKKUVÕTE

Keskkonna planeerimisel kasutatakse üha keerulisemaid lahendusi, kuid turvalisuse aspektidele ei ole alati planeeringu algetappidel mõeldud. Turvalisusele hakatakse tihtipeale mõtlema alles siis, kui on tuvastatud probleem, mis vajab reageerimist. (Atlas, 2013, pp. 35-41) Hilisemad projektimuudatuse on aga kallid ning tulemusena ei pruugi olla ei mugav ega kasutajasõbralik (Kasemets & Oppi, 2013). Turvalisi ja turvatunnet suurendavaid avalikke alasid on võimalik rajada läbi koolituste, koostöö ja läbimõeldud planeerimisprotsessi.

Magistritöö **eesmärgiks** oli välja selgitada kuriteoennetuse võimalused keskkonna planeerimise kaudu Tallinna avalikus ruumis ning esitada ettepanekud turvalisema avaliku ruumi planeerimiseks. Eesmärgi täitmiseks kasutati nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid andmekogumise meetodeid. Uurimistöös kasutatav juhtumiuuringu uurimismeetod sobis töö eesmärgi saavutamiseks, sest see võimaldas täna korraldatavat Tallinna avaliku ruumi turvalisuse tagamist võrrelda teoreetiliste aluste, avaliku ala turvalisust korraldavate ekspertide seisukohtade, kuriteostatistika analüüsi ja Kesklinna ja Piritä linnaosa mitteosaleva vaatlustulemuste järel jõuda ettepanekute esitamiseni turvalisema Tallinna avaliku ruumi planeerimiseks. Magistritöös kasutatud uurimismeetodite abil kogutud andmete analüüsi tulemusena jõuti järelduste ja ettepanekuteni, seeläbi on töö eesmärk täidetud.

Eelnevast lähtuvalt leiti magistritöös vastus **uurimisprobleemile**, kuidas aitab kuriteoennetus keskkonna planeerimise kaudu luua turvalisemat ja samas kasutajasõbralikku avalikku ruumi. Uuringu tulemustest selgus, et kuriteoennetuse keskkonna planeerimise kaudu protsessi rakendamine parandab asutuste vahelist koostööd ning võimaldab efektiivsemalt ja turvalisemalt planeerida Tallinna avaliku ruumi selliselt, et vähendada nii kuritegusid kui ka inimeste hirmu kuritegevuse ees.

Magistritöö eesmärgini jõudmiseks püstitati neli kolm uurimisülesannet. Esimeseks uurimisülesande täitmiseks anti töö esimeses peatükis ülevaade inimeste kuriteohirmust ja turvatundest ning kuriteoennetusest keskkonna planeerimise kaudu, toodi välja nende seos uurimisprobleemiga ning analüüsi tulemusena leiti kaks põhiseisukohta - turvatunne ja hirm kuritegevuse ees omavad inimese käitumisele väga suurt mõju ning seda hirmu on võimalik vähendada muutes ümbritsevat keskkonda turvalisemaks. Lisaks kirjeldati avalikus ruumis inimestes hirmu tekitavaid ja kuritegusid hõlbustavaid elemente ning analüüsiti CPTEDi nende elementide eemaldamiseks. Samuti analüüsiti töö uurimisprobleemile toetudes keskkonna

planeerimise kaudu kuriteoennetuse protsessi põhimõtteid ja strateegiaid, et saada teoreetiline alus avaliku ruumi turvalisemaks planeerimiseks.

Teise uurimisülesande täitmiseks võeti töö empiirilises osas andmete kogumise meetodite puhul aluseks teooriast selgunud Cozensi keskkonnakujundamise protsessi meetmed ekspertintervjuude kodeerimiseks ja vaatlusprotokollide vormistamiseks. Empiiriline osa tugines autori koostatud poolstruktureeritud intervjuude, mitteosaleva vaatluse kuriteostatistika analüüsi läbiviimise tulemusena saadud andmetel. Magistritöö uurimisstrateegiaks oli juhtumiuuring, mis võimaldab uurida naabruskonna kuritegevuse trendide muutusi või kuriteoennetuslikke hinnanguid. Ekspertintervjuu valim moodustati eesmärgistatud valmi meetodil, kuhu kuulusid Tallinna avaliku ruumi turvalisusega ja kuriteoennetusega seotud eksperdid. Intervjuud kodeeriti vastavalt intervjuus teemade esinemise sagedusele ja Cozensi keskkonnakujundamise protsessi meetmetele ning jagati kategooriatesse. Kvantitatiivne analüüs teostati kirjeldavalt ja üldistavalt ning andmed edastati graafiliselt nii jooniste kui ka kaartide kaudu. Mitteosalev vaatlus viidi koos linnaosade piirkonnavanemate ja konstaablitega läbi kuriteostatistika analüüsi tulemusena kõige kõrgema ja kõige madalama tänavakuritegude arvuga linnaosades. Analüüsi tulemuseks osutusid nendeks Kesklinna ja Pirita linnaosa. Empiirilise uuringuga analüüsiti Tallinna avaliku ruumi planeerimisega seotud asutuste kogemust, ekspertide seisukohti ja Tallinna Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavate turvalisust, et saada sisendeid avaliku ruumi turvalisemaks planeerimiseks.

Empiirilise uuringu peamiste tulemustena selgus, et CPTEDi protsessi valdkondadest ja nende strateegiatest teavad eksperdid vaid olulisemaid nagu valgustus, nähtavus, haljastus ja liiklusohutus ning pööravad ülejäänud valdkondadele vähe või üldse mitte tähelepanu. Autor toob esile, et vastavalt ekspertintervjuude ja vaatlusprotokollide tulemusele soovivad Politsei ja Piirivalveametnikud osaleda rohkem avaliku ruumi planeerimisprotsessis. Peaaegu kõik eksperdid näevad võimalusi paremaks koostööks ning vajadusi mitmekülgsemaks koolituseks. Käesolevas töös läbiviidud ekspertintervjuude tulemuste analüüsi üks huvitavamaid järeldusi autori arvates on see, et puudub ühtne arusaam, kes on Tallinna avaliku ruumi turvalisuse eest vastutav ning sealt võivad osad koostööprobleemid ka alguse saada. Kesklinna ja Pirita linnaosa vaatlustulemused toovad esile probleemsed kohad, milleks üldiselt on Kesklinna linnaosa puhul valgustus, haljastus, liigne alkoholi tarbimine, infomaterjali puudus. Pirita linnaosas tulenevad enamus probleeme omanikuvaidluse tulemusena, kus maa-ala on pikalt hooldamata. Saadud tulemused annavad vastuse magistritöö uurimisprobleemile ning tõestavad, et on vajadus organiseeritumale planeerimisele ja ametiasutuste vahelisele koostööle.

Lisaks selgitati välja CPTEDI protsessi rakendamise võimalused Tallinna avaliku ruumi probleemide likvideerimiseks. Intervjueeritavatest pooled eksperdid peavad hetkeolukoda pigem heaks ning suuri muudatusvajadusi ei nähta. Positiivne on asjaolu, et teine osa intervjueeritavatest (eelkõige PPA eksperdid) näeb suuri muudatusvajadusi ning toob välja keskkonna- ja koostööprobleemid. Lisaks hindasid nii intervjueeritavad kui ka vaatlusprotokolle koostanud eksperdid, et kuriteoennetust keskkonna planeerimise kaudu on vaja edendada.

Poolstruktureeritud ekspertintervjuu vastuste, mitteosaleva vaatlusprotokollide ja magistritöö teoreetilistele alustele tuginedes koostati kolmanda uurimisülesande täitmiseks ettepanekud vastavalt teoreetilistele lähtekohtadele, ekspertide seisukohtadele ja vaatlustulemustele selgitati välja CPTEDI kasutusvõimalused Tallinna avalikus ruumis ning töötati välja ettepanekud Tallinna linna avaliku ruumi turvalisust tagavatele ametiasutustele. Kokku tehti seitse ettepanekut Politsei- ja Piirivalveametile, Tallinna Linnavalitsusele, Siseministeeriumile ja Justiitsministeeriumile CPTED protsessi kasutamiseks ja arendamiseks.

1. Määrata CPTED valdkonda juhtiv ametnik nii PPA kui ka TLV poolt, kes koostöös loovad ühtse valdkonna arendamise programmi.
2. Eesti Kunstiakadeemias lisada arhitektidele koolituse baasprogrammi 40 tunnine CPTED praktiku protsessi seminar.
3. Siseministeeriumi eestvedamisel läbi viia Sisekaitseakadeemias järjepidev koolitusprogramm avaliku ala turvalisust tagavate asutuste PPA ja TLV ametnikele, et tekitada ühtne infotsoon.
4. Kogukonnatunde tekitamine läbi informatsiooni jagamise ja elanike planeerimis- ja otsustusprotsessi kaasamise.
5. Justiitsministeeriumil analüüsida seaduslikke piiranguid ja vajadusi kasutamaks kuriteoennetust keskkonna planeerimise kaudu ning vajadusel täiendada reguleerivaid õigusakte selliselt, mis võimaldaksid rakendada ja edendada CPTED protsessi kasutust.
6. Justiitsministeeriumil ja Sisekaitseakadeemial viia läbi uurimus Tallinna elanike kuriteohirmu ja turvatunde kohta elanike linnaosa täpsusega.
7. Politsei- ja Piirivalveametis välja töötada kuritegude registreerimise süsteem, kuhu on võimalik kirjeldada asukohatäpsusega toimunud intsident selliselt, et hiljem on võimalik neid sündmusi programmis ALIS taasesitleda ja nende põhjal järeldusi teha.

Empiirilises osas tuleb välja mitmeid asutusevahelisi koostööprobleeme, mille analüüsimine sobiks edaspidiseks teaduslikuks uurimiseks näiteks võrdleva juhtumiuuringuna, kuidas mõjutab koostöö avaliku ruumi turvalisust. Kuna ka arhitektid tegelevad keskkonna planeerimisega võiks uurida nende teadlikkust kuriteoennetusest keskkonna planeerimise kaudu.

SUMMARY

Increasingly complicated and thought-through solutions are used when planning the environment, however, at the early stages of planning the aspects of safety are not always thought of. Thoughts do not often turn to safety until a problem that needs solving has been detected. Later project alterations are expensive and the result may not be convenient or user-friendly. The outcome of a project that is thought through and valued by specialists may contain several hidden safety elements, which are gladly used.

This thesis sought an answer to the research problem of how crime prevention helps create a safer and more user-friendly public space via environmental planning. The purpose of the Master's thesis is to find out the options for crime prevention via environmental planning in the public space of Tallinn and to give recommendations for planning of safer public spaces. Four questions were posed for solving the research problem which were answered by carrying out the empirical research, statistical data and non-participant observation.

Four research tasks were set to achieve the objective of the Master's thesis. The first task was to analyse people's fear for crime and the theoretic handling of the CPTED. The author of the thesis came to the understanding that safety and fear for crime have a very great effect on the behaviour of people. The Master's thesis focused on aspects which influence a person's fear for crime. These can be indicators of physical and social environment, problems in the neighbourhood, the experience of having fallen victim as well as demographic indicators. People modify their behaviour in two ways in order to alleviate their fear: they restrict their movement or perfect the safety methods around them. Excessive restriction of movement and shutting oneself in one's home may affect a person's physical as well as mental health. Reducing people's fear of moving in a public space can result in decreasing their restriction of movement. This fear can be alleviated by making the surrounding environment safer, encouraging people to visit public spaces and removing elements that cause fear from the environment. People would prefer to spend time in a cared-for and clean public space with suitable elements of environmental design.

Such elements of environmental design are open spaces and good visibility, lighting fitting the environment, elements of landscape and design, safe traffic systems, installed physical methods of safety and complicated accessibility to the object of crime. The environment requires constant greenery maintenance, road work, cleaning, fixing of lighting and removal

of graffiti. The public space must create the feeling of ownership for people through informative signs, notice boards, marking of territory which help to create the feeling of community. It is also important to support recreational programmes by creating opportunities for sitting down and gathering in the environment, by promoting public transport and light traffic roads and facilitating the access for emergency services. All of the above can be combined with the process of environmental planning via crime prevention, which enables us to evaluate, analyse and plan the measures to be implemented in order to preclude the controversial users of the environment and provide people a safer living environment.

The purpose of the first part of the second research task in the empirical part of the thesis was to find out and analyse what the experience of establishments concerned with planning public spaces of Tallinn, and the viewpoints of the experts are. The analysis revealed that only the main fields of the CPTED process and their strategies, such as lighting, visibility, greenery and traffic safety, are known. However, partly the current situation is considered to be rather good and there is not much need for change. The other part of interviewees points out environmental and cooperation problems and sees the need for great changes. Primarily, there is a wish that detail plans would be also reviewed by safety experts (for example, the police). At the moment, appraisals are being asked from the Police and Border Guard Board for a few projects. The problem is that many projects are discovered either when they have been approved by the Tallinn City Government and the changes cannot be demanded any more, or when they are already being built. There were a few positive examples of ensuring safety in Tallinn's public space as a result of cooperation between several institutions. Neither were there many examples of negative solutions. People had information based on their fields of work. In the opinion of the author, one of the most interesting conclusions of the analysis of expert interviews conducted for the thesis is that there is no consensus about who is responsible for the safety of the public spaces in Tallinn and this might be the genesis of problems with cooperation. At the same time it is clear that the interest of the officials is needed for development of the CPTED topic in order to train themselves in this field. In this instance very little is known of this topic and it may seem unfathomable.

Using quantitative analysis, the purpose of the second half of the second research task was to analyse the safety of streets in central Tallinn and in Pirita. Statistics of street crime for years 2010–2014 was analysed for this purpose, as well as ALIS heat and point charts and non-participant observation was carried out in cooperation with city district constables and district seniors in daytime as well as in the evenings. It can be evaluated statistically that the number

of street crimes has substantially decreased in 2014 in comparison to 2010. It can be somewhat influenced by amendments to the Penal Code, the weather conditions and the number of tourists visiting Tallinn.

The portion of street crime in the centre of Tallinn is larger in the Old Town and the surrounding areas. Offences against property as well as offences against persons take place near destinations with a lot of visitors. There are a lot of people moving about in the Old Town and the closing times of entertainment facilities are not regulated. Therefore, intoxicated people remain in the Old Town longer than would be reasonable. Offences against persons are usually associated with the sale of alcohol and its consumption. The results of the observation did indeed indicate a lot of loud drunk people in the Old Town in the evening. The observation in the centre also showed a lot of problems with lighting, dark areas and greenery. The same places also have an abundance of street crime. In the daytime the feeling of anonymity created by lush greenery has enticed controversial users to the parks. The situation is better in Pirita and there the attention has been placed on proper lighting, traffic of people and promotion of recreational programmes. The problems in the city district come about rather as a result of ownership debates, where it isn't clear who is responsible for the area in question.

The third research task, based on theoretical points of departure, the experts' views and observation results, was to work out the opportunities for using CPTED in public spaces in Tallinn and to come up with proposals for institutions responsible for safety of public spaces in Tallinn. A total of seven recommendations were made.

1. Appoint an official responsible for heading the field of CPTED at the Police and Border Guard Board as well as at the Tallinn City Government who would cooperate to create a common programme to develop the field.
2. Add a 40-hour seminar on CPTED practice process to architects' basic training programme at the Estonian Academy of Arts.
3. Carry out a consistent training programme at the Estonian Academy of Security Sciences, at the initiative of the Ministry of the Interior, for the officials responsible for safety in public spaces at the Police and Border Guard Board and at Tallinn City Government in order to create a unified information zone.

4. Analyse legal restrictions and needs for using crime prevention via environmental planning and, where necessary, complete the regulating legislation in ways that would make it possible to implement and facilitate the use of the CPTED process.
5. Create a feeling of community by giving out information and involving residents in planning and decision-making processes.
6. Have the Ministry of Justice carrying out a survey of residents of Tallinn on fear of crimes and feeling of safety with precision of city districts. The heads of the CPTED field from Police and Border Guard Board and Tallinn City Government are to make considered contributions to this survey in order to detect the needs for developing the public space.
7. Develop a system for registering criminal offences where it is possible to describe incidents in a location specific way so that it would be possible later to recreate the incidents in ALIS programme and to draw conclusions from it.

The research method of case studies used in the thesis was suitable for achieving the objective of the thesis as it allowed a flexible analysis of safety in the public spaces of Tallinn. The objective of the thesis to find out the opportunities for crime prevention by environmental planning in public spaces in Tallinn and to submit proposals for planning of safer public spaces has been achieved.

The empirical part exposes several cooperation problems between institutions, analysing of which would be suitable for a further scientific study, for example, as a comparative case study on how cooperation influences the safety of public spaces.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alfonzo, M. et al., 2008. The Relationship of Neighbourhood Built Environment Features and Adult Parents' Walking. *Journal Of Urban Design*, 13(1), pp. 29-51.

Anderson, J. M., McDonald, J. M., Bluthenthal, R. & Ashwood, J. S., 2013. Reducing Crime by Shaping the Built Environment with Zoning: An Empirical Study of Los Angeles. *University of Pennsylvania Law Review*, 161(699), pp. 699-756.

Angel, S., 1968. *Discouraging Crime Through City Planning*. Berkeley: University of California.

Appleton, J., 1975. *The experience of landscape*. New York: John Wiley.

Appleyard, D. & Lintell, M., 1986. The Environmental Quality of City Streets: The Residents' Viewpoint. *Transport Sociology*, p. 93–120.

Aru, K. & Sari, T., 2012. *Süütegude ajaloo kuumuskaardi rakenduse kasutusjuhend*. Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.

Atlas, R. I., 2013. *21st Century Security and CPTED*. 2 toim. New York: Taylor & Francis Group.

Austin, D. M., Furr, L. A. & Spine, M., 2002. The effects of neighborhood conditions on perceptions of safety. *Journal of Criminal Justice*, 30(5), pp. 417-427.

Banks, M., 2005. The Effects of Neighborhood Conditions on Perception of Safety. *Journal of Criminal Justice*, 1(2), pp. 169-187.

Banks, M., 2005. Spaces of (in) Security: Media and Fear of Crime in a Local Context. *Crime, Media, Culture*, 1(2), pp. 169-187.

Bannister, J. & Fyfe, N., 2001. Fear and the City. *Urban Studies*, Köide 38, pp. 807-813.

Beavon, D., Brantingham, P. & Brantingham, P., 1994. The influence of street networks on the patterning of property offenses. In: R. Clarke, ed. *Crime Prevention Studies*. New York: Criminal Justice Press.

Bowes, D., 2007. A two-stage model of the simultaneous relationship between retail development and crime. *Economic Development Quarterly*, 21(1), pp. 79-90.

Brantingham, P. & Brantingham, P., 1978. *A Theoretical Model of Crime Site Selection*. Beverly Hills: Sage Publications.

Brantingham, P. L. & Brantingham, P. J., 1993. Nodes, paths and edges: Considerations on the complexity of crime and the physical environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13(1), pp. 3-28.

- Bratton, W. W. & Knobler, P., 1998. *Turnaround: How America's Tio Cop Reversed the Crime Epidemic*. New York: Random House.
- BRE Environment, 2005. *Crime Opportunity Profiling of Streets (COPS)*, Watford: BRE Trust.
- Brennan, D. & Zelinka, A., 2001. *SafeScape: Creating Safer, More Livable Communities Through Planning and Design*. s.l.:Planners Press of The American Planning Associatio.
- Brown, B. B., Pekins, D. D. & Brown, G., 2004. Incivilities, place attachment and crime: Block and individual effects. *Journal of Environmental Psychology*, 24(3), pp. 359-371.
- Brown, B., Perkins, D. & Brown, G., 2004. Crime, new housing, and housing incivilities in a first-ring suburb: multilevel relationships across time. *Housing Policy Debate*, Kõide 15, pp. 301-345.
- Brown, M., 1982. Modelling the spatial distribution of suburban crime. *Economic Geography*, 58(3), pp. 247-261.
- Bursik, R. J. & Grasmic, J. H. G., 1993. Economic Depnvation and Neighborhood Cnme Rates, 196s1980. *Law & Society Review*, pp. 263-284.
- Carmona, M., 2007. Monitoring outcome quality in planning — challenges and possibilities. *Town and Country Planning Journal: Tomorrow Series Paper 8*, 76(6/7), pp. 1-12.
- Carver, A., Timperio, A., Hesketh, K. & Crawford, D., 2010. Are children and adolescents less active if parents restrict their physical activity and active transport due to perceived risk?. *Social Science and Medicine*, 70(11), pp. 1799-1805.
- Casteel, C. & Peek-Asa, C., 2000. Effectiveness of crime prevention through environmental design (CPTED) in reducing robberies. *American Journal of Preventive Medicine*, 18(4), pp. 99-115.
- Clarke, R., 2002. <http://www3.cutr.usf.edu/security/>. [Online]
Available at:
<http://www3.cutr.usf.edu/security/documents%5CCPTED%5CTheory%20of%20CPTED.pdf>
[Accessed 02 04 2015].
- Clarke, R. & Eck, J., 2005. *Center for Problem-Oriented Policing*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.cops.usdoj.gov/pdf/CrimeAnalysis60Steps.pdf>
[Kasutatud 21 02 2015].
- Clarke, R. & Felson, M., 1993. *Routine Activity and Rational Choice*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Clarke, R. V., 1995. Situational Crime Prevention. *Crime and Justice*, pp. 91-150.
- Clarke, R. V., 1997. *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2nd toim. New York: Harrow and Heston.

- Cohen, L. E. & Felson, M., 1979. Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44(4), pp. 588-608.
- Cozens, P., 2008. Crime prevention through environmental design in Western Australia: planning for sustainable urban futures. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 3(3), pp. 272-292.
- Cozens, P., 2008. New urbanism, crime and the suburbs: a review of the evidence. *Urban Policy & Research*, 26(4), pp. 429-444.
- Cozens, P. & Hillier, D., 2008. The Shape of Things to Come: New Urbanism, the Grid and the Cul-De-Sac. *International Planning Studies*, 13(1), pp. 51-73.
- Cozens, P., Hillier, D. & Prescott, G., 2001. Crime and the design of residential property - exploring the theoretical background. *Property Management*, pp. 136 - 164.
- Cozens, P. M., Saville, G. & Hillier, D., 2005. Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography. *Property Management*, 23(5), pp. 328-356.
- Cozens, P., Neale, R., Whitaker, J. & Hillier, D., 2003. Managing crime and the fear of crime at railway stations—a case study in South Wales (UK). *International Journal of Transport Management*, 1(3), pp. 121-132.
- Crank, J. P., Giacomazzi, A. & Heck, C., 2003. Fear of crime in a nonurban setting. *Journal of Criminal Justice*, Volume 31, pp. 249-263.
- Cranz, G., 1982. *The politics of park design: A history of urban parks in America..* Cambridge, MA: MIT Press.
- Crowe, T., 2000. *Crime Prevention through Environmental Design*. 2nd toim. Boston: Butterworth-Heinemann.
- Crowe, T. & Fennelly, L., 2013. *Crime Prevention Through Environmental Design*. s.l.:Elsevier.
- Day, K., Strump, C. & Carreon, D., 2003. Confrontation and loss of control: Masculinity and men's fear in public space. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), pp. 311-322.
- Demkin, J. A., 2003. *Security Planning and Design: A Guide for Architects and Building Design Professionals*. s.l.:John Wiley & Sons.
- Draper, R. & Cadzow, E., 2004. *Crime Prevention Through Environmental Design*. *PEB Exchange*, Köide 13.
- Durand, C. P. et al., 2011. A systematic review of built environment factors related to physical activity and obesity risk: implications for smart growth urban planning. *Obesity Reviews*, 12(5), pp. 173-182.

- Eesti Statistikaamet, 2015. *Eesti statistikaamet*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=JS009&lang=2>
[Kasutatud 05 05 2015].
- Ellaway, A., Macintyre, S. & Bonnefoy, X., 2005. Graffiti, greenery and obesity in adults: secondary analysis on European cross sectional survey. *British Medical Journal*, 331(7517), pp. 611-612.
- Engel, C. et al., 2014. First impressions are more important than early intervention: Qualifying broken windows theory in the lab. *International Review of Law and Economics*, pp. 126-136.
- Evans, D. J. & Fletcher, M., 2000. Fear of crime: testing alternative hypotheses. *Applied Geography*, 20(4), p. 395–411.
- Farrall, S., Bannister, J., Ditoon, J. & Gilchrist, E., 1997. Questioning the Measurement of the Fera of Crime: Findings from a Major Methodological Study. *British Journal of Criminology*, 37(4), pp. 658-679.
- Farrall, S. & Gadd, D., 2004. Evaluating Crime Fears: A Research Note on a Pilot Study to Improve the Measurement of the ‘Fear of Crime’ as a Performance Indicator. *Evaluation*, 10(4), pp. 493-502.
- Fennelly, L. J., 2012. *Handbook of Loss Prevention and Crime Prevention*. 5th ed. Waltham: Butterworth-Heinemann.
- Ferraro, K. F., 1996. Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault. *Social Forces*, 75(2), pp. 667-690.
- Fisher, B. S. & Nasar, J. L., 1992. Fear of crime in relation to three exterior site features: Prospect, refuge, and escape. *Environmental and Behavior*, 24(1), pp. 35-65.
- Flick, U., 2011. *Introducing Research Methodology: a Beginner`s Guide to Doing a Research Project*. London: SAGE Publications.
- Foster, S. & Giles-Corti, B., 2008. The built environment, neighborhood crime and constrained physical activity: An exploration of inconsistent findings. *Preventive Medicine*, 47(3), pp. 241-251.
- Foster, S., Giles-Corti, B. & Knuiman, M., 2010. Neighbourhood design and fear of crime: A social-ecological examination of the correlates of residents’ fear in new suburban housing developments. *Health & Place*, 16(6), pp. 1156-1165.
- Foster, S., Knuiman, M., Wood, L. & Giles-Corti, B., 2013. Suburban neighbourhood design: Associations with fear of crime versus perceived crime risk. *Journal of Environmental Psychology*, 36, pp. 112-117.

Foster, S. et al., 2013. Planning safer suburbs: Do changes in the built environment influence residents' perceptions of crime risk?. *Social Science & Medicine*, Kõide 97, pp. 87-94.

Franklin, C. A. & Franklin, T. W., 2009. Predicting Fear of Crime: Considering Differences Across Gender. *Feminist Criminology*, 4(1), pp. 83-106.

Gardiner, R. A., 1978. *Design for Safe neighborhoods*. Massachusetts: National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice.

Gibson, C. L., Zhao, J., Lovrich, N. P. & Gaffney, M. J., 2002. Social Integration, Individual Perceptions of Collective Efficacy and Fear of Crime in Three Cities. *Justice Quarterly*, Kõide 19, pp. 537-564.

Giles-Cortia, B. et al., 2013. The influence of urban design on neighbourhood walking following residential relocation: Longitudinal results from the RESIDE study. *Social Science & Medicine*, Kõide 77, pp. 20-30.

Gorman, D., Speer, P., Gruenewald, P. & Labouvie, E., 2001. Spatial dynamics of alcohol availability, neighborhood structure and violent crime. *Journal of Studies on Alcohol*, 62(5), pp. 628-636.

Greenberg, S. W., Rohe, W. M. & Williams, J. R., 1982. Safety in Urban Neighborhoods: A Comparison of Physical Characteristics and Informal Territorial Control in High and Low Crime Neighborhoods. *Population and Environment*, pp. 141-165.

Haigh, Y., 2006. *Promoting Safer Communities through Physical Design, Social Inclusion and Crime Prevention through Environmental Design*, Centre for Social and Community Research: Murdoch.

Hale, C., 1996. Fear of Crime: A Review of the Literature. *International Review of Victimology*, Kõide 4, pp. 79-150.

Hale, D. C., 1988. Fear of Crime and Quality of Life: a Test of Garofalo and laub's Model. *Criminal Justice Review*, 13(1), pp. 13-19.

Han, D. & Gorman, D. M., 2013. Exploring Spatial Associations between On-Sale Alcohol Availability, Neighborhood Population Characteristics, and Violent Crime in a Geographically Isolated City. *Journal of Addiction*, pp. 1-6.

Harcourt, B. E., 2001. *Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing*. s.l.:Harvard University Press.

Herbert, D. & Davison, N., 1995. Modifying the Built Environment: The Impact of Improve Street Lighting. *Geoforum*, Kõide 25, pp. 339-350.

Herzog, T. R. & Miller, E. J., 1998. The Role of Mystery in Perceived Danger and Environmental Preference. *Environment and Behavior*, 30(4), pp. 429-449.

Hilborn, J., 2007. *Ülevaade kuriteoennetuse planeerimisest*. Tallinn: Justiitsministeerium.

- Hillier, B., 2004. Can streets be made safe?. *Urban Design International*, 9(1), pp. 31-45.
- Hinkle, J. C. & Weisburd, D., 2008. The irony of broken windows policing: A micro-place study of the relationship between disorder, focused police crackdowns and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, pp. 503-512.
- Hollway, W. & Jefferson, T., 1997. The Risk Society in an Age of Anxiety: Situating Fear of Crime. *The British Journal of Sociology*, 48(2), pp. 255-266.
- Hunter, A., 1978. *Symbols of Incivility: Social Disorder and Fear of Crime in Urban Neighborhoods*, Dallas: American Society of Criminology.
- Jacobs, J., 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: s.n.
- Jang, H., Hoover, L. T. & Lawton, B. A., 2008. Effect of broken windows enforcement on clearance rates. *Journal of Criminal Justice*, p. 529–538.
- Jeffery, C. R., 1969. Crime Prevention and Control through Environmental Engineering. *Criminologica*, pp. 35-58.
- Jeffery, C. R., 1971. *Crime Prevention Through Environmental Design*. Beverly Hills: s.n.
- Johar, F. & Zulkarnain, P. M., 2013. *Crime Prevention through Environmental Design towards a Sustainable Community*. Kuala Lumpur, Universiti Teknologi Malaysia.
- Jorgensen, L. J., Ellis, G. D. & Ruddell, E., 2013. Fear Perceptions in Public Parks: Interactions of Environmental Concealment, the Presence of People Recreating, and Gender. *Environment and Behavior*, 45(7), pp. 803-820.
- Justiitsministeerium, 2010. *Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018*, s.l.: Justiitsministeerium.
- Justiitsministeerium, 2013. *Justiitsministeeriumi arengukava 2014-2017*, s.l.: Justiitsministeerium.
- Justiitsministeerium, 2014. *Justiitsministeeriumi arengukava tegevuste ja kulude tabel 2015*, s.l.: Justiitsministeerium.
- Justiitsministeerium, 2015. *Kriminaalpoliitika*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/uuringud-ja-analuusid/ohvriuurid>
[Kasutatud 11 04 2015].
- Justiitsministeerium, 2015. *Väike Ohvriuurid 2014* [Intervjuu] (21 04 2015).
- Kaplan, R., Kaplan, S. & Ryan, R., 1998. *With people in mind: Design and management of everyday nature*. Washington, DC: Island Press.
- Karistusseedustik, 2001. *Riigiteataja*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411?leiaKehtiv>
[Kasutatud 14 11 2014].

- Kasemets, A. & Oppi, T., 2013. *Sisekaitseakadeemia*. [Võrgumaterjal]
Available at:
http://www.sisekaitse.ee/public/SIKARO/SJV_juhtide_arengutoe_strateegilised_sisendid_AK_TO_030613-1.pdf
[Kasutatud 29 09 2014].
- Katyal, N. K., 2003. Digital Architecture as Crime Control. *The Yale Law Journal*, pp. 2261-2289.
- Kitchen, T. & Schneider, R., 2005. Crime and the Design of the Built Environment: Anglo-American Comparisons of Policy and Practice. *Hiller and E. Rooksby Habitus: A Sense of Place.*, pp. 258-282.
- Kitchen, T. & Schneider, R. H., 2002. *Planning for Crime Prevention: A Transatlantic Perspective*. London: Routledge.
- Korralaitseadus, 23.02.2011. *Riigiteataja*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/112072014084>
[Kasutatud 29 09 2014].
- Kuo, F. E., Bacaicoa, M. & Sullivan, W. C., 1998. Transforming inner-city landscapes. *Environment and Behavior*, 30(1), pp. 28-59.
- Kuo, F. E. & Sullivan, W. C., 2001. Environment and crime in the inner city. *Environment and Behavior*, 33(3), pp. 343-367.
- Kurtz, E. M., Koons, B. A. & Taylor, R. B., 1998. Land use, physical deterioration, resident-based control and calls for service on urban streetblocks. *Justice Quarterly*, 15(1), pp. 121-149.
- LaGrange, R. L. F. K. F. & S. M., 1992. Perceived Risk and Fear of Crime: Role of Social and Physical Incivilities. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 29(3), pp. 160-189.
- Laherand, M.-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Linnavalitsus, T., 2015. *Tallinna planeeringute register*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://tpr.tallinn.ee/>
[Kasutatud 05 05 2015].
- Lorenc, T. et al., 2012. Crime, fear of crime, environment, and mental health and wellbeing: mapping review of theories and causal pathways. *Health Place*, 18(4), pp. 757-765.
- Lorenc, T. et al., 2012. Crime, fear of crime, environment, and mental health and wellbeing: Mapping review of theories and causal pathways. *Health & Place*, 18(4), pp. 757-765.
- Loukaitou-Sideris, A., 1999. Hot Spots of Bus Stop Crime: The Importance of Environmental Attributes. *Journal of the American Planning Association*, 65(4), pp. 395-411.

- Loukaitou-Sideris, A. & Fink, C., 2009. Addressing Women's Fear of Victimization in Transportation Settings A Survey of U.S. Transit Agencies. *Urban Affairs Review*, 44(4), pp. 554-587.
- Lynch, P. G. & Atkins, S. T., 1988. The influence of personal security fears on women's travel patterns. *Transportation*, 15(3), pp. 257-277.
- M. Stafford, T. C. M. M., 2007. Association Between Fear of Crime and Mental Health and Physical Functioning. *American Journal of Public Health*, 97(11), pp. 2076-2081.
- Maas, J. et al., 2009. Is green space in the living environment associated with people's feelings of social safety?. *Environment and Planning*, 41(7), pp. 1763-1777.
- Marni White, S. V. K. G. E. P. Z. J. C. W., 1987. Perceived Crime in the Neighborhood and Mental Health of Women and Children. *Environment and Behavior*, 19(5), pp. 588-613.
- Marzbali, M. H., Abdullah, A., Razak, N. A. & Tilaki, M. J. M., 2012. Validating crime preventoin through environmental design consturct through checklist using structural equation modelling. *International Journal of Law, Crime and Justice*, Köide 40, pp. 82-99.
- Marzbali, M. H., Abdullah, A., Razak, N. & Tilaki, M. J. M., 2011. A Review of the Effectiveness of Crime Prevention by Design Approaches towards Sustainable Development. *Journal of Sustainable Development* , 4(1), pp. 160-172.
- Marzbali, M. H., Abdullah, A., Razak, N. & Tilaki, M. J. M., 2012. The influence of crime prevention through environmental design on victimisation and fear of crime. *Journal of Environmental Psychology*, 32(2), pp. 79-88.
- Maslow, A. H., 1954. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row Publishers Inc.
- Mawby, R., 1977. Defensible Space: A Theoretical and Empirical Appraisal. *Urban Studies*, 14(2), pp. 169-179.
- McCrea, R., Shyy, T.-K., Western, J. & Stimson, R., 2005. Fear of crime in Brisbane: Individual, social and neighbourhood factors in perspective. *Journal of Sociology*, 41(1), pp. 7-27.
- McEwen, B. S. & Gianaros, P. J., 2010. Central role of the brain in stress and adaptation: Links to socioeconomic status, health, and disease. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1186(1), pp. 190-222.
- McNeeley, S., 2015. Lifestyle-Routine Activities and Crime Events. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 31(1), pp. 30-52.
- Mendes de Leon, C. F. et al., 2009. Neighborhood social cohesion and disorder in relation to walking in community-dwelling older adults: a multilevel analysis. *Journal of Aging and Health*, 21(1), pp. 155-171.

- Miles, R., 2008. Neighborhood disorder, perceived safety, and readiness to encourage use of local playgrounds. *American Journal of Preventive Medicine*, 34(4), p. 275–281.
- Moffat, R. E., 1983. Crime Prevention Through Environmental Design - A Management Perspective. *Canadian Journal of Criminology*, pp. 19-32.
- Nagel, C., Carlson, N., Bosworth, M. & Michael, Y., 2008. The relation between neighborhood built environment and walking activity among older adults. *American Journal of Epidemiology*, 168(4), pp. 461 - 468.
- Nasar, J. L. & Fisher, B., 1993. 'Hot Spots' of Fear and Crime: A Multi-Method Investigation. *Journal of Environmental Psychology*, 13(3), pp. 187-206.
- Nasar, J. L., Fisher, B. & Grannis, M., 1993. Proximate physical cues to fear of crime. *Landscape and Urban Planning*, Volume 26, pp. 161-178.
- Nasar, J. L. & Jones, K. M., 1997. Landscapes of Fear and Stress. *Environment and Behavior*, 29(3), pp. 291-323.
- Newman, O., 1972. *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. Washington: s.n.
- Newman, O., 1996. *Creating Defensible Space*. New York: Institute for Community Design Analysis.
- Ogilvie, D. et al., 2011. An Applied Ecological Framework for Evaluating Infrastructure to Promote Walking and Cycling: The iConnect Study. *American Journal of Public Health*, 101(3), pp. 473-481.
- Olasky, P., 2004. Crime Impact Statements. *Columbia Journal of Law and Social Problems*, pp. 329-358.
- Owen, N. et al., 2004. Understanding environmental influences on walking: Review and research agenda. *American Journal Of Preventive Medicine*, 27(1), pp. 67-76.
- Pain, R., 2000. Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 24(3), pp. 365-387.
- Painter, K., 1996. The influence of street lighting improvements on crime, fear and pedestrian street use, after dark. *Landscape and Urban Planning*, 35(2-3), pp. 193-201.
- Painter, K. & Farrington, D. P., 1999. Street lighting and crime: Diffusion of benefits in the Stoke-on-Trent project. *Crime Prevention Studies*, Köide 10, pp. 77-122.
- Parker, J., 2000. *Safer Spaces & Places: Reducing Crime By Urban Design*. Szczecin, Poola, Conference of the Congress of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) from the Council of Europe 2000..
- Patricia Mayhew, R. V. C. M. H. A. S., 1976. *Crime as Opportunity*. London: H.M.S.O.

- Peterson, R. D., Krivo, L. J. & Harris, M. A., 2000. Disadvantage and neighborhood violent crime: do local institutions matter?. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37(1), pp. 31-63.
- Pitner, R. O., Yu, M. & Brown, E., 2012. Making neighborhoods safer: Examining predictors of residents' concerns about neighborhood safety. *Journal of Environmental Psychology*, Kõide 32, pp. 43-49.
- Politsei- ja Piiirivalveamet, 2015. *Kuritegevuse statistika*. Tallinn: s.n.
- Pontrelli, A., 2001. Crime Solutions Through Planning and Zoning. *State and Local Law News*, 24(2).
- Popova, S., Giesbrecht, N., Bekmuradov, D. & Patra, J., 2009. Hours and Days of Sale and Density of Alcohol Outlets: Impacts on Alcohol Consumption and Damage: A Systematic Review. *Alcohol & Alcoholism*, 44(5), pp. 500-516.
- Ralph, T. B. & Harrell, A. V., 1996. Physical Environment and Crime. *Social Problems*, 40(3), pp. 374-395.
- Ramos, J. & Torgler, B., 2013. Are Academics Messy? Testing the Broken Windows Theory with a Field Experiment in the Work Environment. *REVIEW OF LAW AND ECONOMICS*, pp. 563-577.
- Raudenbush, R., Sampson, J. & W., S., 1999. Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, pp. 603-651.
- Reid, S. T., 2000. *Crime and Criminology*. USA: McGraw-Hill Higher Education.
- Renauer, B. C., 2007. Reducing Fear of Crime - Citizen, Police, or Government Responsibility?. *Police Quarterly*, 10(1), pp. 41-62.
- Repetto, T. A., 1976. Crime Prevention Through Environmental Policy: A Critique. *American Behavioral Scientist*, pp. 275-288.
- Riigikohus, 2011. *Kohtute aastaraamat*. [Võrgumaterjal]
Available at: http://www.riigikohus.ee/vfs/1345/Kohtute_aastaraamat2011_20apr.pdf
[Kasutatud 14 11 2014].
- Riigiteataja, 2008. *Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015 heakskiitmine*. [Võrgumaterjal]
Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12979629>
[Kasutatud 19 05 2014].
- Roberts, M., 2009. Planning, urban desing and the nigh-time city. *Criminology & Criminal Justice*, 9(4), pp. 487-506.

- Robinson, J. B., Lawton, B. A., Taylor, R. B. & Perkins, D. D., 2003. Multilevel Longitudinal Impacts of Incivilities: Fear of Crime, Expected Safety, and Block Satisfaction. *Journal of Quantitative Criminology*, 19(3), pp. 237-274.
- Roman, C. G. & Chalfin, A., 2008. Fear of Walking Outdoors: A Multilevel Ecologic Analysis of Crime and Disorder. *American Journal of Preventive Medicine*, 34(4), pp. 306-312.
- Ross, C. E., 1993. Fear of victimization and health. *Journal of Quantitative Criminology*, 9(2), pp. 159-175.
- Rudofsky, B., 1969. *Streets for People: A Primer for Americans*. New York: s.n.
- Sakip, S. R. & Abdullah, A., 2012. Measuring Crime Prevention through Environmental Design in a Gated Residential Area: A Pilot Survey. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, Kõide 42, pp. 340-349.
- Sakip, S. R., Johari, N. & Salleh, M. N. M., 2012. The Relationship between Crime Prevention through Environmental Design and Fear of Crime. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Kõide 68, pp. 628-636.
- Sakip, S. R. M., Akhir, N. M. & Omar, S. S., 2015. Determinant Factors of Successful Public Parks in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 170, pp. 422-432.
- Saldana, J., 2009. *The coding manual for qualitative researchers*. Los Angeles: SAGE.
- Scarborough, B. K. et al., 2010. Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 38(4), pp. 819-826.
- Scarborough, B. K. et al., 2010. Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, Kõide 38, pp. 819-826.
- Schweitzer, J., Kim, J. & Macklin, J., 1999. The impact of the built environment on crime and fear of crime in urban neighborhoods. *Journal of Urban Technology*, 6(3), pp. 59-73.
- Sepp, M. & Klein, M., 2010. Linnaruum ja kuritegevus. *Radar*, pp. 50-51.
- Shenassa, E., Leibhaber, A. & Ezeamama, A., 2006. Perceived safety of area of residence and exercise: a pan-European study. *American Journal of Epidemiology*, 163(11), p. 1012–1017.
- Shu, C., 1999. Housing layout and crime vulnerability. *Space Syntax Today*, Kõide 1, pp. 01.01-01.12.
- Simons, H., 2009. *Case Study Research in Practice*. 1st ed. London: SAGE Publications, Ltd.
- Sisekaitseakadeemia, 2015. *Sisekaitseakadeemia*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://www.sisekaitse.ee/ska/uudised/koolitus-politseiametnikele-suutegude-ennetamise-voimalustest-labi-turvalise-elukeskkonna/>
[Kasutatud 12 05 2015].

- Siseministeerium, 2013. *Siseministeeriumi valitsemisala arengukava 2014-2017*, s.l.: Siseministeerium.
- Siseministeerium, 2013. *Siseministeeriumi valitsemisala arengukava 2014-2017 hetkeolukorra analüüs*, s.l.: Siseministeerium.
- Siseministeerium, 2013. *Turvalisuspoliitika 2013*. [Võrgumaterjal]
Available at: http://issuu.com/siseministeerium/docs/turvalisuspoliitika_2013
[Kasutatud 19 05 2014].
- Siseministeerium, 2014. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020 koostamise ettepanek*, s.l.: Siseministeerium.
- Siseministeerium, 2015. *Turvalisuspoliitika 2015*, Tallinn: Siseministeerium.
- Skogan, W. G., 1990. *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. Berkeley: University of California Press.
- Skogan, W. G. & Maxfield, M. G., 1981. *Coping with crime: Individual and neighborhood differences*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Smith, C. L. & Brooks, D. J., 2013. *Security Science - The Theory and Practice of Security*. s.l.:Elsevier.
- Smith, C. L. & Brooks, D. J., 2013. *Security Science The Theory and Practice of Security*. 1st toim. Oxford: Elsevier Inc.
- Smith, C. L. & Brooks, D. J., 2013. *Security Science. The Theory and Practice of Security*. 1st ed. Waltham: Butterworth-Heinemann.
- Smith, S. J., 1987. Design Against Crime? Beyond the Rhetoric of Residential Crime Prevention. *Property Management*, pp. 146 - 150.
- Soomeren, P. v., 2013. Tackling Crime and Fear of Crime through Urban Planning and Architectual Design. In: B. Romer, ed. *Crime Prevention through Environmental Design*. Oxford: Butterworth-Heinemann, pp. 219-272.
- Sousa, W. H. & Kelling, G. L., 2009. Police and the reclamation of public places: a study of MacArthur Park in Los Angeles. *International Journal of Police Science & Management*, 12(1), pp. 41-54.
- Stamps, A. E., 2004. Mystery, complexity, legibility and coherence: A meta-analysis. *Institute of Environmental Quality*, Kõide 24, pp. 1-16.
- Stanko, E. A., 1995. Women, Crime, and Fear. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Kõide 539, pp. 46-58.
- Statistikaamet, 2014. *Statistikaamet*. [Võrgumaterjal]
Available at: <http://pub.stat.ee/px->

web.2001/Database/Rahvaloendus/REL2011/09Rahvastiku_paiknemine/04Elukoht_ja_soo-vanusjaotus/04Elukoht_ja_soo-vanusjaotus.asp
[Kasutatud 06 05 2015].

Sterk, S. E., 1992. Environmental Review in the Land Use Process: New York's Experience with SEQRA. *Cardozo Law Review*, pp. 2041-2096.

Stiles, B. L., Halim, S. & Kaplan, H. B., 2003. Fear of Crime among Individuals with Physical Limitations. *Criminal Justice Review*, 28(2), pp. 232-253.

Stummvoll, G., 2012. Governance through norms and standards: The normative force behind design-led crime prevention. *Criminology & Criminal Justice*, 12(4), p. 377–396.

Sugiyama, T. & Ward-Thompson, C., 2008. Associations between characteristics of neighbourhood open space and older people's walking. *Urban Forestry & Urban Greening*, 7(1), pp. 41-51.

Ziegler, E. H., 2007. American Cities, Urban Planning, and Place-Based Crime Prevention. *Urban Lawyer*, 39(4), pp. 859-875.

Tallinna Linnavolikogu, 2013. *Tallinna arengukava 2014-2020*, s.l.: Tallinna Linnavolikogu.

Taylor, R. B., 2002. Crime prevention through environmental design (CPTED): Yes, No, Maybe, Unknowable, and All of the Above. *Bechtel & Churchman*, pp. 413-439.

Taylor, R. B. & Hale, M., 1986. Testing Alternative Models of Fear of Crime. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 77(1), pp. 151-189.

Taylor, R. B. & Harrell, A. V., 1996. *Physical Environment and Crime*, Rockville, USA: National Institute of Justice.

Teddle, C. & Yu, F., 2007. Mixed Methods Sampling: A Typology With Examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), pp. 77-100.

Tooding, L.-M., 2007. *ndmete analüüs ja tõlgendamise sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Vabariigi Valitsus, 2011. *Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2011 - 2015*, s.l.: Vabariigi Valitsus.

Walsh, B., 1999. *Safety on public transport report*, South Australia: National Crime Prevention and the Crime Prevention Unit of the Attorney-General's Department.

Warr, M. & Stafford, M., 1983. Fear of Victimization: A Look at the Proximate Causes. *Social Forces*, 61(4), pp. 1033-1043.

Wattis, L., Green, E. & Radford, J., 2011. Women students' perceptions of crime and safety: negotiating fear and risk in an English post-industrial landscape. *Gender, Place & Culture: A Journal of Feminist Geography*, 18(6), pp. 749-767.

Wilson, J. Q. & Kelling, G. L., 1982. Broken Windows: The police and neighborhood safety. *Atlantic Monthly*, 249(3), pp. 29-38.

Wilson, J. Q. & Kelling, G. L., 1982. The police and neighborhood safety: Broken Windows. *The Atlantic Monthly*, pp. 29-35.

Wood, E., 1961. *Housing design : a social theory*. New York: Literary Licensing, LLC.

Wood, L. et al., 2008. The Anatomy of the Safe and Social Suburb: an Exploratory Study of the Built Environment, Social Capital and Residents Perceptions of Safety. *Health & Place*, 14(1), pp. 15-31.

Worrall, J. L., 2006. The discriminant validity of perceptual incivility measures. *Justice Quarterly*, 23(3), pp. 360-383.

Vrij, A. & Winkel, F., 1991. Characteristics of the built environment and fear of crime: a research note on interventions in unsafe locations. *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, Köide 12, p. 203–215.

Yavuz, N. & Welch, E. W., 2010. Addressing Fear of Crime in Public Space: Gender Differences in Reaction to Safety Measures in Train Transit. *Urban Studies*, 47(12), pp. 2491-2515.

Yin, R. K., 2003. *Case Study Research - Design and Methods*. 3rd ed. London: SAGE Publications.

Yin, R. K., 2014. *Case Study Research: Design and Methods*. 5th ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis 1. Kuriteosündmuse võimalikkuse struktuuri mudel (Clarke, 1995).	10
Joonis 2. Magistritöö autori edasiarendus Foster & Giles-Corti (2008) kuriteohirmu mõjutavate faktorite teoreetilisest mudelist. (Foster & Giles-Corti, 2008; autori edasiarendus)	14
Joonis 3. Maslow inimvajaduste hierarhia (Maslow, 1954).....	16
Joonis 4. CPTED teooria areng. Magistritöö autori edasiarendus Kitcheni ja Schneideri joonisest (Kitchen & Schneider, 2002, p. 115; autori edasiarendus)	21
Joonis 5. Protseduuriliste, mehhaaniliste ja loomulike meetmete klassifikatsioon (Crowe & Fennelly, 2013) täiendatud autori poolt Atlase ja Newmani informatsiooniga (Autori täiendatud; Crowe & Fennelly, 2013; Atlas, 2013, pp. 33-34; Newman, 1996).....	23
Joonis 6. Cozensi edasiarendus Moffati keskkonnakujundamise protsessi meetmetest (Cozens, et al., 2001; Moffat, 1983).....	25
Joonis 7. CPTEDi põhidimensioonid avalikus ruumis (Marzbali, <i>et al.</i> , 2012).....	26
Joonis 8. Kuritegevuse ennetuse kvaliteedi haldusprotsess (Soomeren, 2013) täiendatud autori poolt Demkini (2003) keskkonna turvalisuse integreerimise protsessiga (autori koostatud)...	31
Joonis 9. Magistritöö autori koostatud joonis olemasolevate ja probleemsete koostööde kaardistus vastavalt ekspertintervjuudele (autori koostatud).....	45
Joonis 10. 2014 aasta Tallinna registreeritud süütegude statistika (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) arvuliselt (autori koostatud).	49
Joonis 11. Pirita ja Kesklinna linnaosa tänavakuritegude arvuline osakaal (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) aastatel 2010 – 2014 (autori koostatud).....	51
Joonis 12. Kesklinna linnaosa avalikus ruumis registreeritud varguste (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) jaotus aastal 2010 - 2014 (autori koostatud).....	52
Joonis 13. Kesklinna ja Pirita linnaosa tänavakuritegevuse liikide (va vargused) arvuline võrdlus (Politsei- ja Piirivalveamet, 2015) aastatel 2010 – 2014 (autori koostatud).	53
Joonis 14. Bermuda kolmnurgas läbi viidud vaatlustulemused. Joonisel on KL01 tulemused märgitud kollasena ning KL02 sinisena. (autori koostatud vaatlusprotokolli KVP01 põhjal).54	
Joonis 15. Toome pargis ja Tornide väljakul läbi viidud vaatlustulemused. Joonisel on KL01 tulemused märgitud kollasena ning KL02 sinisena. (autori koostatud vaatlusprotokollide KVP09 ja KVP10 põhjal).....	55
Joonis 16. Regati puisteel ja Kose põigus läbi viidud vaatlustulemused Joonisel on PL01 tulemused märgitud kollasena ning PL02 sinisena. (autori koostatud vaatlusprotokollide PVP08 ja PVP02 põhjal)	56
Tabel 1. Planeeringuprotsessis esitatavad küsimused (Crowe & Fennelly, 2013).....	31
Tabel 2. Läbi viidud ekspertintervjuu ekspertide andmed (autori koostatud).....	34
Tabel 3. Läbi viidud vaatlusel osalenud ekspertide andmed (autori koostatud).	36
Tabel 3. Tallinna avaliku linnaruumi eest vastutav (autori koostatud).	37
Tabel 5. Teooriast tulenevate turvalisele linnaruumile iseloomulike näitajate koodide esinemise sagedus intervjuudes (autori koostatud).	58

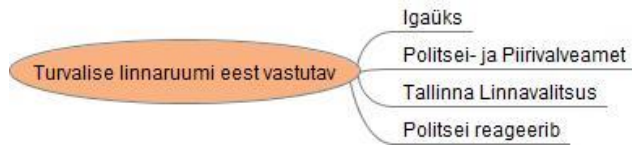
Tabel 6. Magistritöö autori koostatud NVivo kooditabel.	90
Tabel 7. Magistritöö autori koostatud NVivo kooditabel Turvalise linna iseloomustuslike näitajate kategooriale.	91
Kaart 1. Tänavakuritegevuse ajaloo kuumuskaart 2014 aasta juuni (vasakul) ja september (paremal) kuu kohta (PPA ALIS väljavõte 17.04.2015).....	50
Kaart 2. ALIS punktikaart 2014 aasta kehalise väärkohtlemise (roheline) ja teiste isikuvastaste kuritegude (kaardil punane) kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015).....	54
Kaart 3. 2014. aasta tänavakuritegude ALIS punktikaart. Kaardil on vargused ülejäänud kuritegudest eristatud rohelise värviga. (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015).....	92
Kaart 4. 2014. aasta tänavakuritegude ALIS punktikaart kesklinna väljavõte. Kaardil on vargused ülejäänud kuritegudest eristatud rohelise värviga. (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)	92
Kaart 5. ALIS punktikaart 2014. aasta kehalise väärkohtlemise (roheline) ja teiste isikuvastaste kuritegude (kaardil punane) kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)	93
Kaart 6. ALIS punktikaart 2014. aasta röövimiste kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015) .	93
Pilt 1. Soo tänav 2011 aastal (üleval) ja 2014 aastal (all). Laiendati vasakpoolset kõnniteed, parandati valgustust ja vähendati liikluskiirust, mille abil on suurendatud inimeste turvatunnet (pildid salvestatud Google Maps rakenduse abil)	101

LISA 1. EKSPERTINTERVJUUDE KÜSIMUSTIK

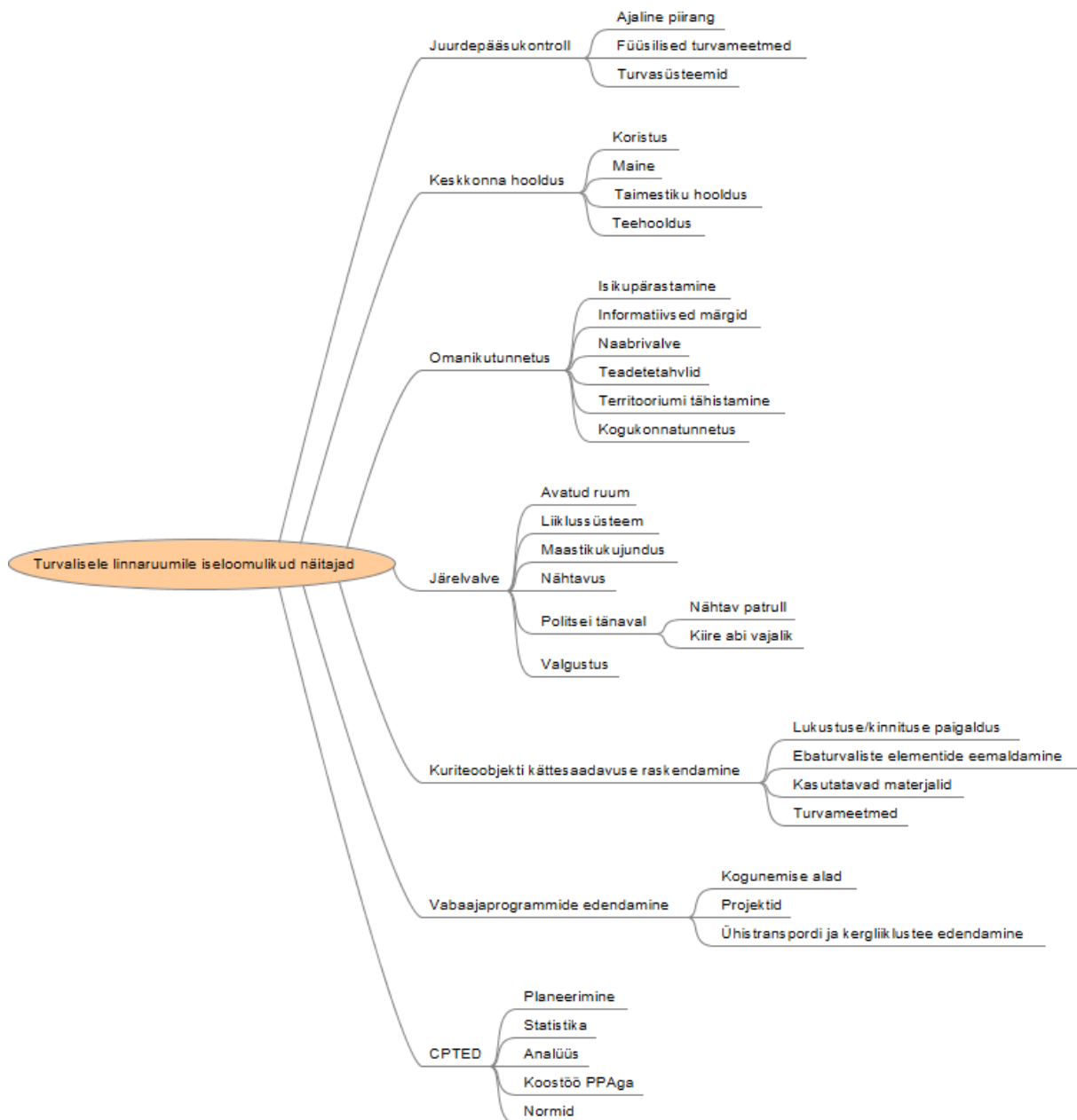
1. Millega Te tegelete ja kuidas olete kokku puutunud Tallinnas avalikus ruumis korra tagamisega?
2. Millised komponendid avalikul alal vähendavad inimeste hirmu kuritegevuse ees ning suurendavad inimeste turvatunnet?
 - Kuidas võiks inimeste turvatunnet avalikul alal tõsta?
3. Millised on edukad ja positiivsed lahendused Tallinna avalike ruumide turvalisuse tagamisel ja turvatunde suurendamisel?
4. Millised probleemi lahendused ei ole toimunud ega täitnud oma eesmärki?
5. Millised asutused peaksid omavahel koostööd tegema eesmärgiga tagada Tallinna avalike ruumide turvalisus?
 - Kuidas senine koostöö erinevate asutuste vahel on toimunud?
6. Kes peaks vastutama Tallinna avaliku ala turvalisuse eest või kes võiks seda korraldada?
7. Ameerikas esitavad riigiasutused ja erasektori arendajad enne uue arenduse alustamist keskkonnamõtjude hinnangu aruande, milles on kajastatud ka kuritegevuse mõjude hinnang. See julgustab nii kohalikke omavalitsusi kui ka erasektori ehitajaid kaaluma nende hoone planeeringu mõju kuritegevusele. Kas Eestis oleks vaja sarnast lähenemist? Palun põhjendada.
8. Kuidas Teie aru saate mõistest kuriteoennetus läbi keskkonna kujunduse?
9. Kes peaks läbi keskkonna kujundamise kuriteoennetuse teemal on koolitus saama?
10. Kas soovite midagi lisada?

LISA 2. KODEERIMISJUHEND

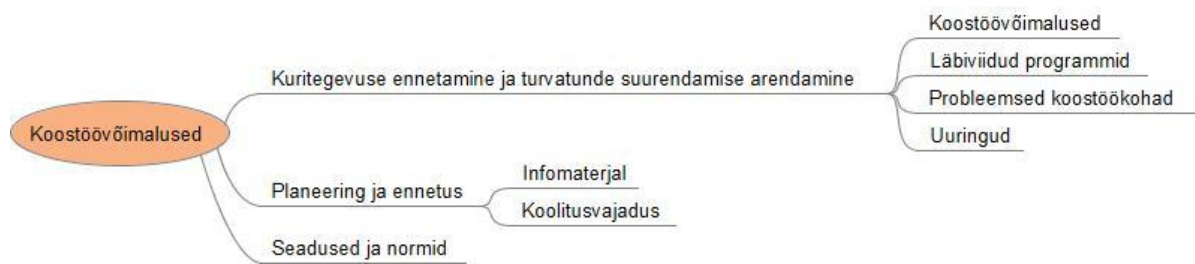
Kategooria „Turvalise linnaruumi eest vastutav“

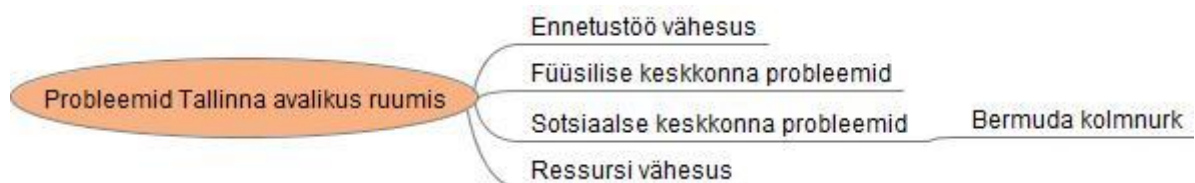
Kategooria „Turvalisele linnaruumile iseloomulikud näitajad“

Kategooria „Koostöövõimalused Tallinna turvalise linnaruumi tagamiseks“

Kategooria „Probleemid Tallinna avalikus ruumis“

LISA 3. NVIVO KOODITABEL

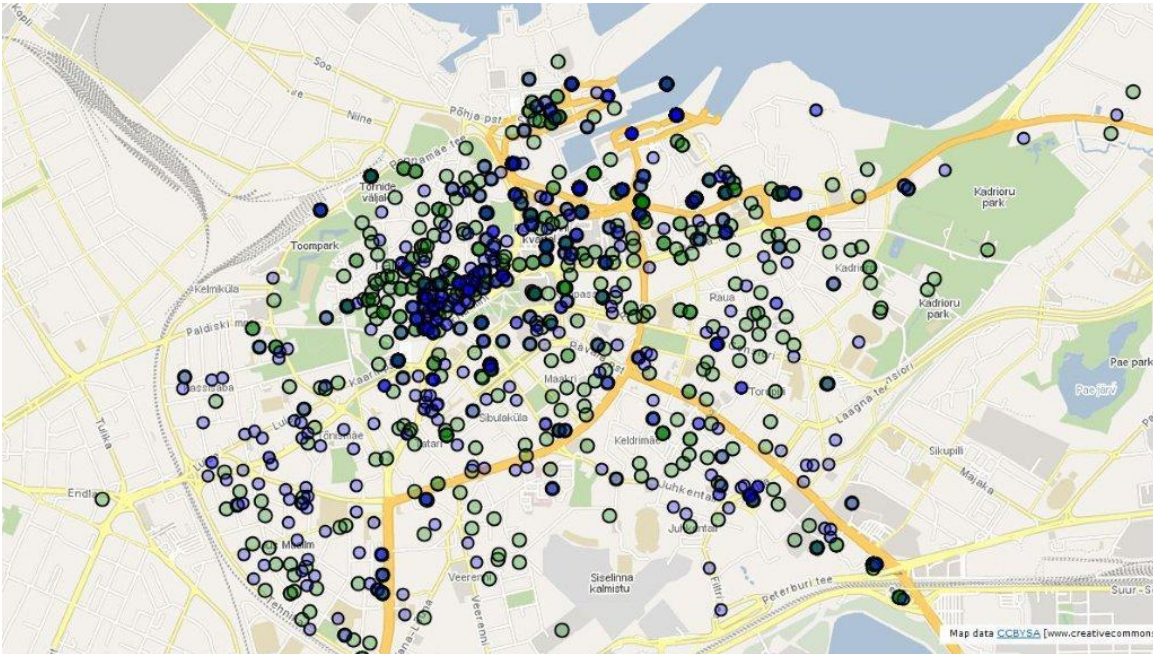
Tabel 6. Magistritöö autori koostatud NVivo kooditabel.

Nimetus	Allikad	Viited
Arusaam kuriteoennetusest läbi keskkonna kujunduse	11	15
Eelnev CPTED koolitus	7	14
Edukad kuriteoennetuslikud meetmed Tallinna avalikus ruumis	9	19
Konfliktsete meetmed	6	12
Koostöövõimalused Tallinna linnas	0	0
Avaliku ruumi planeerimine	12	42
Infomaterjal	2	2
Koolitusvajadus	10	18
Kuritegevuse ennetamine ja turvatunde suurendamise arendamine	0	0
Koostöö hetkel	10	55
Koostöö probleemid	11	35
Koostöö võimalused	9	27
Läbiviidavad programmid	7	7
uuringud	3	5
Seadused ja normid	12	30
Probleemid Tallinna avalikus ruumis	1	1
Ennetustöö vähesus	7	19
Füüsilise keskkonna probleemid	10	38
Ressurssi vähe	8	16
Sotsiaalse keskkonna probleemid	10	31
Bermuda	5	6
Turvalise linna iseloomustuslikud näitajad	12	205
Turvalise linnaruumi eest vastutav	12	23
Igäüks	6	9
Politsei reageerib	5	6
PPA	2	2

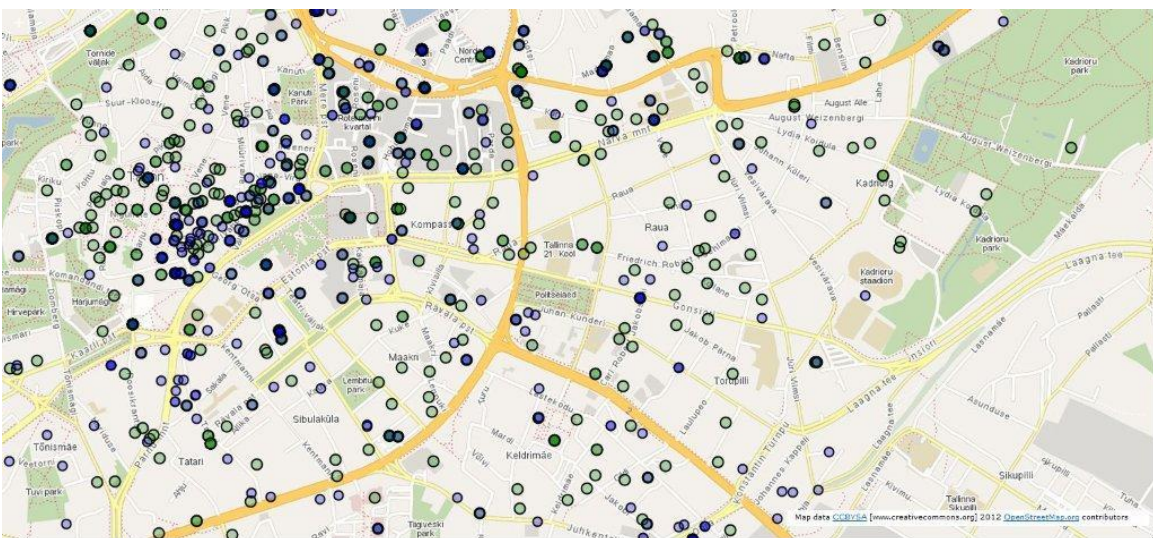
Tabel 7. Magistritöö autori koostatud NVivo kooditabel Turvalise linna iseloomustuslike näitajate kategooriale.

Nimetus		Allikad	Viited
Turvalisele linnaruumile iseloomulikud näitajad	Kokku	12	205
CPTED		10	23
Juurdepääsukontroll	Viiteid kokku sh	8	28
Ajaline piirang		5	9
Füüsilised turvameetmed		5	8
Kaameravalve (turvasüsteemid)		8	12
Järevalve	Viiteid kokku sh	12	108
Avatud ruum		3	3
Liiklussüsteem		10	25
Maastikuarhitektuur		4	4
Nähtavus		10	21
Politsei tänaval		10	18
Kiire abi vajalik		6	7
Nähtav patrull		6	10
Valgustus		12	38
2008 aasta		3	3
Keskkonna hooldus	Viiteid kokku sh	12	44
Koristus		5	11
Maine		6	14
Taimestiku hooldus		9	21
Teehooldus		4	5
Kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamine		6	13
Lukustuse/kinnituse paigaldus		5	6
Ebaturvaliste elementide eemaldamine		0	0
Kasutatavad materjalid		2	5
Turvameetmed		0	0
Omanikutunnetus	Viiteid kokku sh	4	4
Informatiivsed märgid		0	0
Isikupärastamine		0	0
Naabrivalve		1	1
Teadetetahvlid		0	0
Territooriumi tähistamine		0	0
Kogukonnatunnetus		3	3
Vabaajaprogrammide edendamine	Viiteid kokku sh	7	17
Kogunemise alad		6	11
Projektid		2	3
Ühistranspordi ja kergliiklustee edendamine		2	3
Hädaabi võimalused		0	0

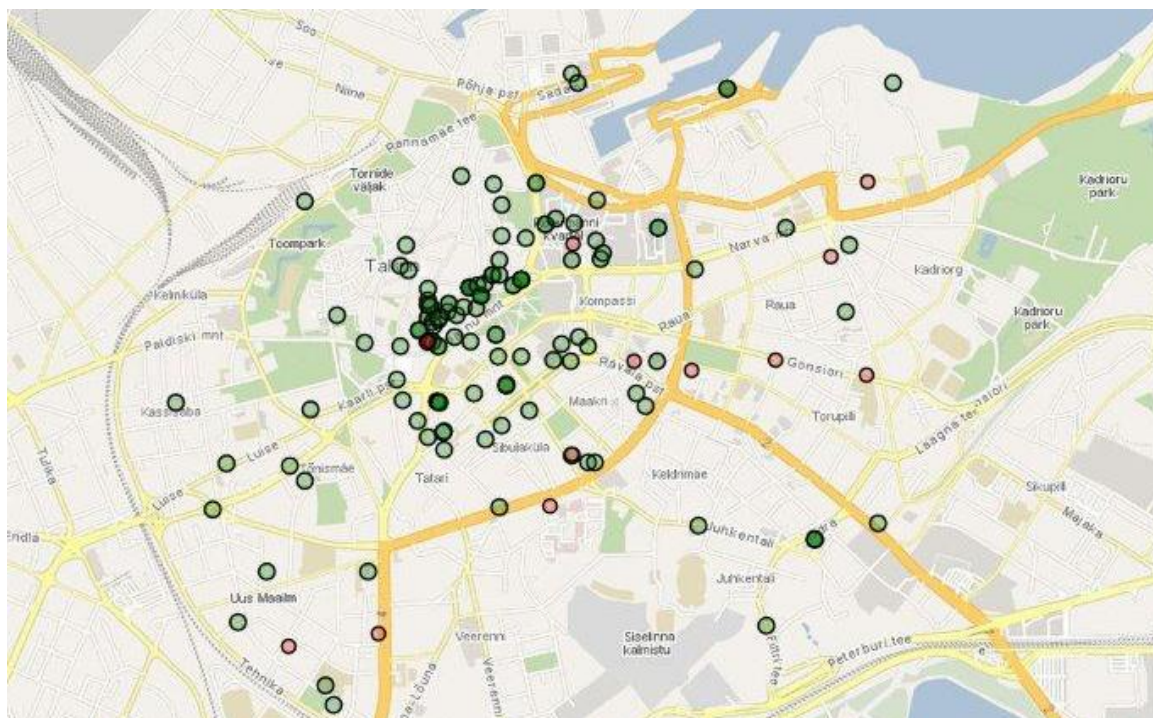
LISA 4. ALIS PUNKTIKAARDID

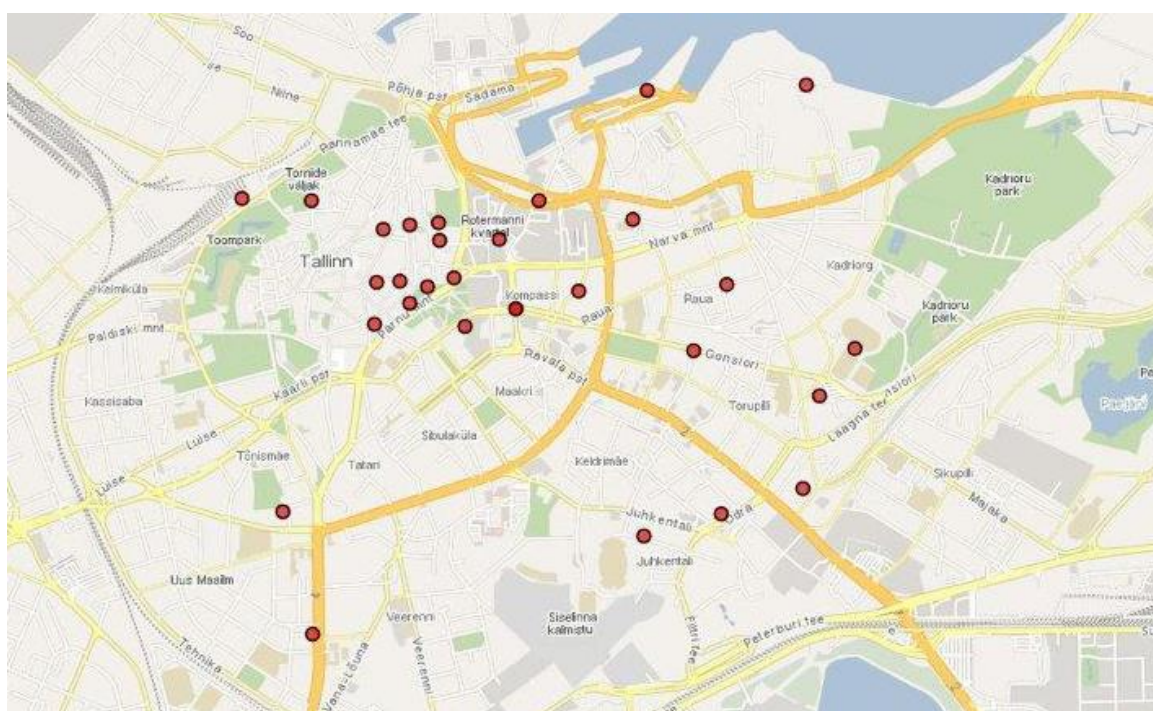
Kaart 3. 2014. aasta tänavakuritegude ALIS punktikaart. Kaardil on vargused ülejäänud kuritegudest eristatud rohelise värviga. (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)

Kaart 4. 2014. aasta tänavakuritegude ALIS punktikaart kesklinna väljavõte. Kaardil on vargused ülejäänud kuritegudest eristatud rohelise värviga. (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)

Kaart 5. ALIS punktikaart 2014. aasta kehalise väärkohtlemise (roheline) ja teiste isikuvastaste kuritegude (kaardil punane) kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)

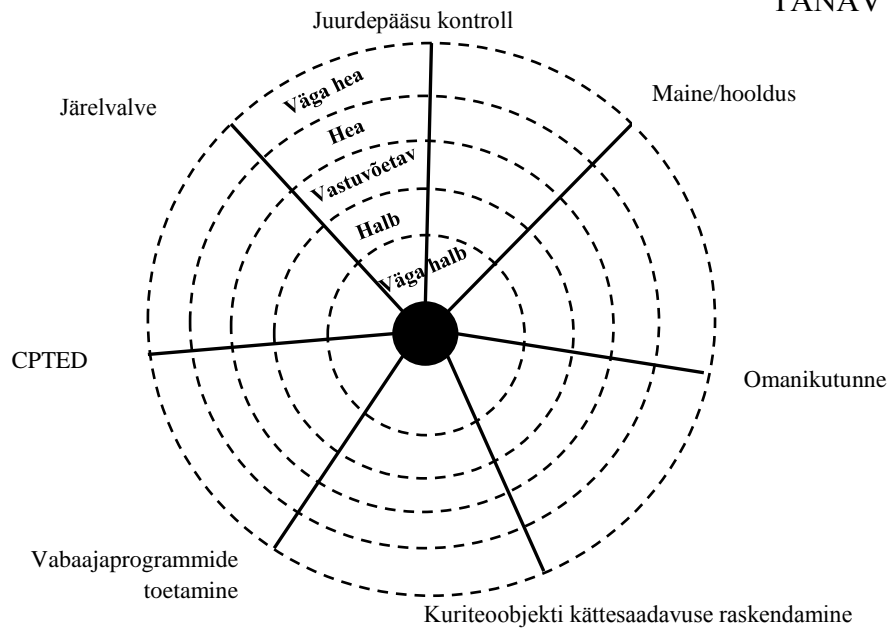

Kaart 6. ALIS punktikaart 2014. aasta röövimiste kohta (PPA ALIS väljavõte 30.04.2015)

LISA 5. AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISVORM

Strateegia	Valdkonna meetodid	Täpsustus
Järelevalve	Haljastus Taimestik Valgustus Avatud ruum Liiklussüsteem Maastikuarhitektuur Nähtavus Politsei tänaval	Pimedad kohad
Juurdepääsukontroll	Füüsilised turvameetmed Turvasüsteemid Ajalised piirangud	Aiad Videosüsteem
Maine/hooldus	Haldamine ja hooldus Koristus Teehooldus Taimestiku hooldus Valgustuse parandus Grafiti eemaldus	
Omanikutunne	Informatiivsed märgid Teadetetahvlid Territooriumi tähistamine Isikupärastamine Kogukond	Pargile nime andmine
Kuriteoobjekti kättesaadavuse raskendamine	Turvameetmed Lukustuse/kinnituse paigaldus Kasutatavad materjalid Ebaturvaliste elementide eemaldamine	
Vabaajaprogrammide toetamine	Hädaabi võimalused Istumisvõimalused Kogunemise alad Ühistranspordi ja kergliiklustee edendamine	
CPTED	Vastuolulised kasutajad Maakasutuse segunemine Üksteisele lähedalasuvad tegevused Riskide hindamine Kasutajate liikumise ennetamine	Tee pargi, puhkeala või mänguväljakuni Teed pargi sees

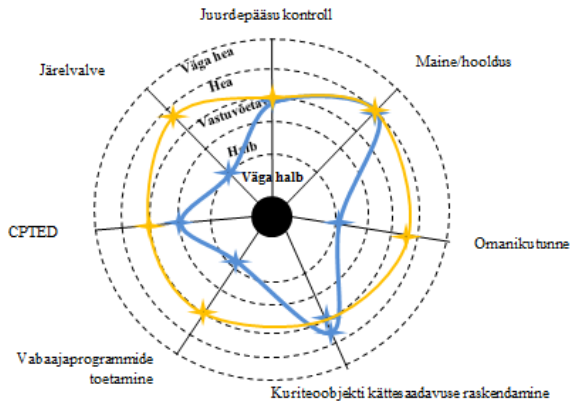
TÄNAV / KOHT

LISA 6. KESKLINNA LINNAOSA AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISPROTOKOLLI KOKKUVÕTE

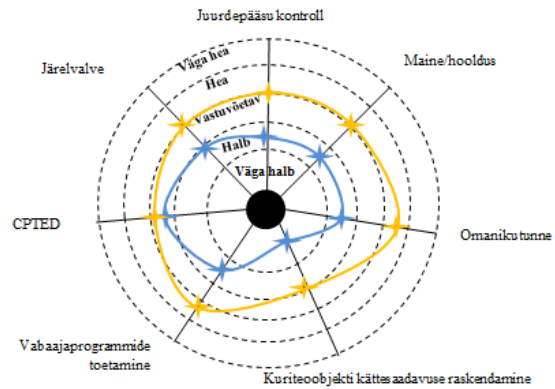
Vaatlusprotokoll KVP01

BERMUDA KOLMNURK

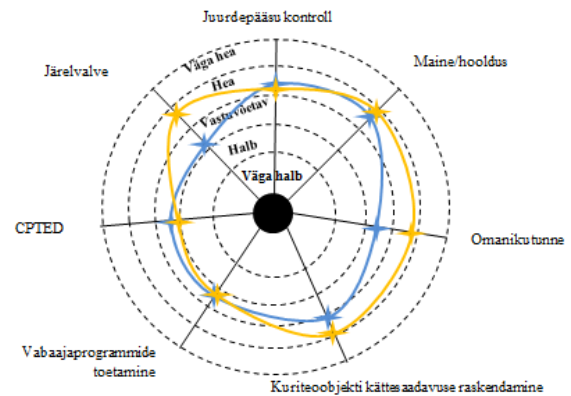
Vaatlusprotokoll KVP02

MERE PST

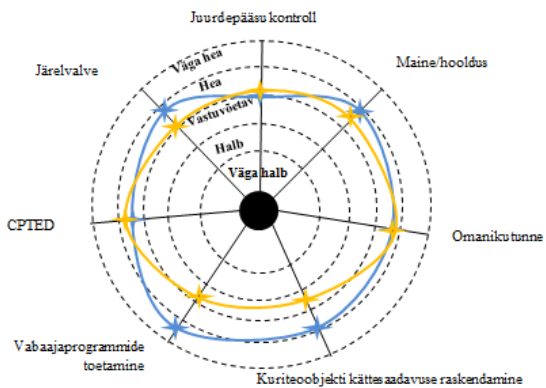
Vaatlusprotokoll KVP03

NARVA MNT, LAIKMAA, HOBUSAAMA

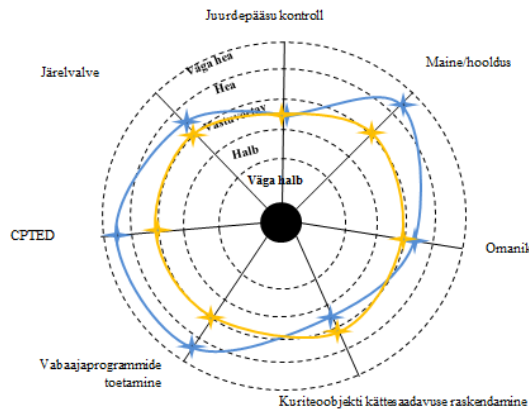
Vaatlusprotokoll KVP04

PIKK TN, NUNNE TN

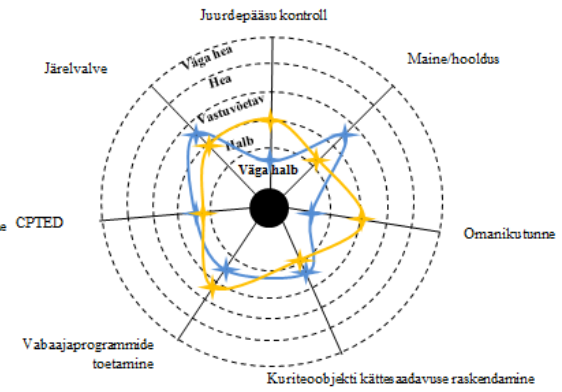
Vaatlusprotokoll KVP05

PÄRNU MNT

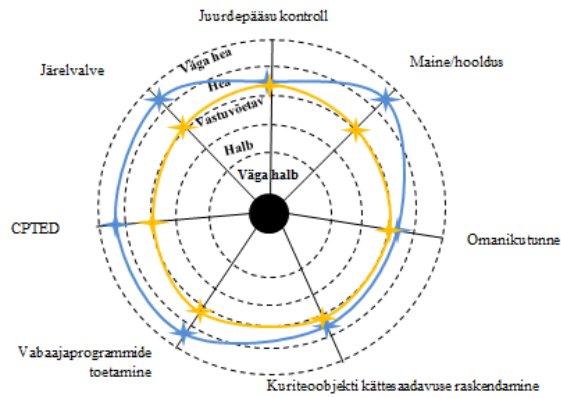
Vaatlusprotokoll KVP06

RANNAMÄE TEE

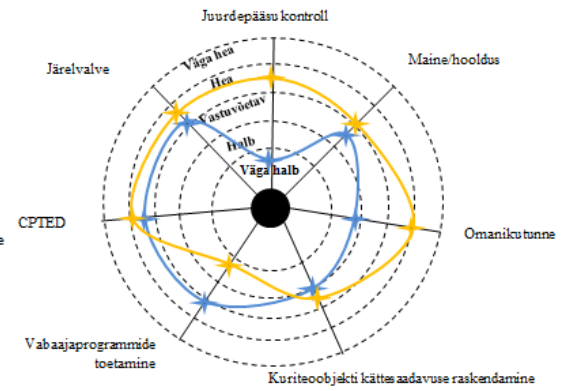
Vaatlusprotokoll KVP07

RÄVALA PST

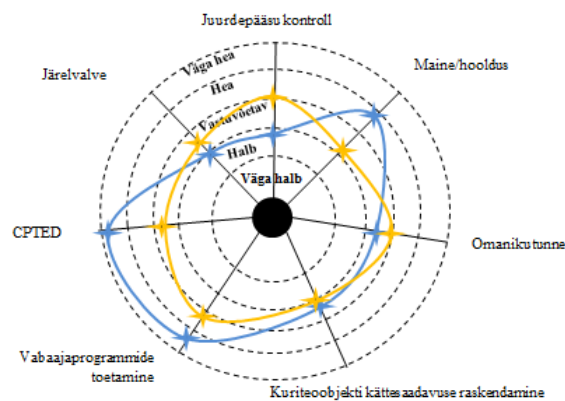
Vaatlusprotokoll KVP08

TALLINNA SADAM

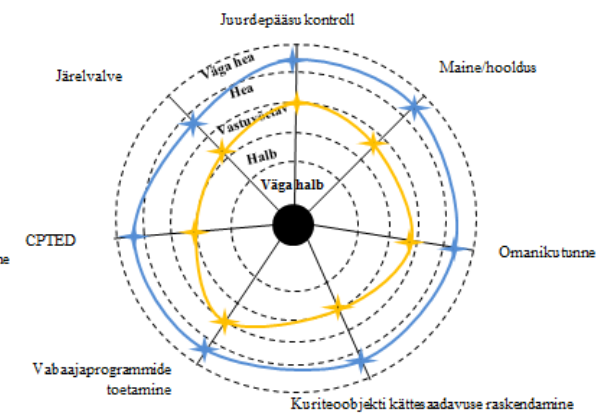
Vaatlusprotokoll KVP09

TOOME PARK

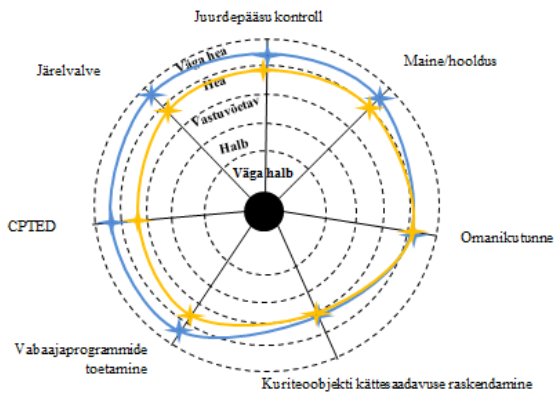

Vaatlusprotokoll KVP10

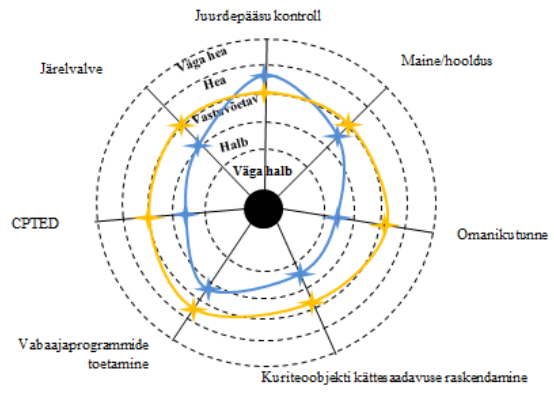
TORNIDE VÄLJAK

Vaatlusprotokoll KVP11
 VABADUSE VÄLJAK

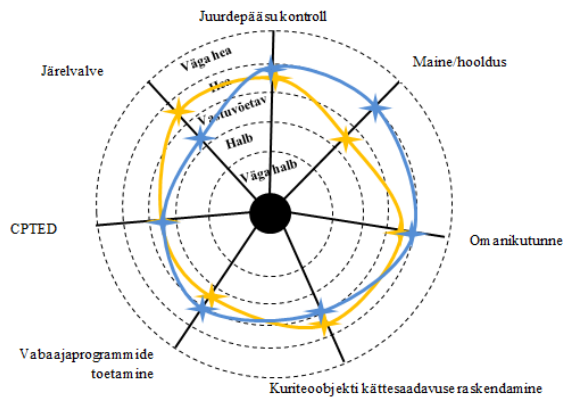
Vaatlusprotokoll KVP12
 VIRU TN

LISA 7. PIRITA LINNAOSA AVALIKU RUUMI TURVALISUSE HINDAMISPROTOKOLLI KOKKUVÕTE

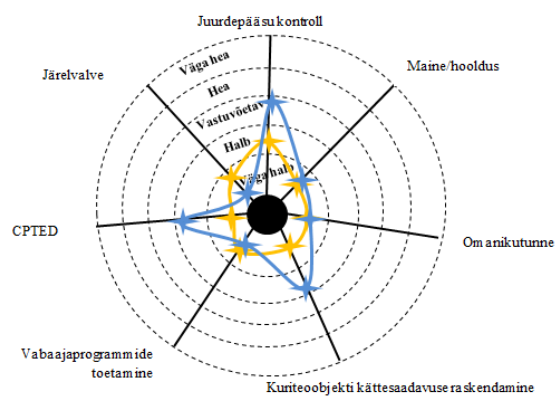
Vaatlusprotokoll PVP01

KLOOSTRIMETSA TEE

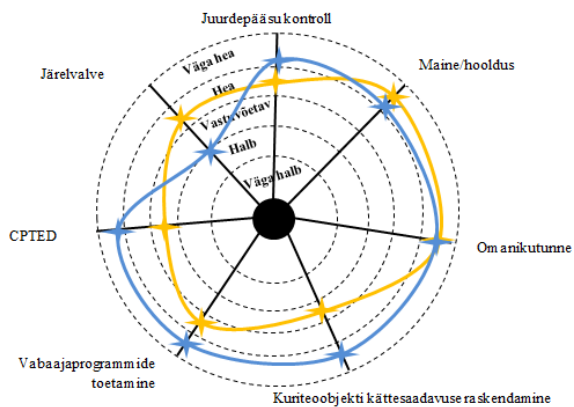
Vaatlusprotokoll PVP02

KOSE PÕIK

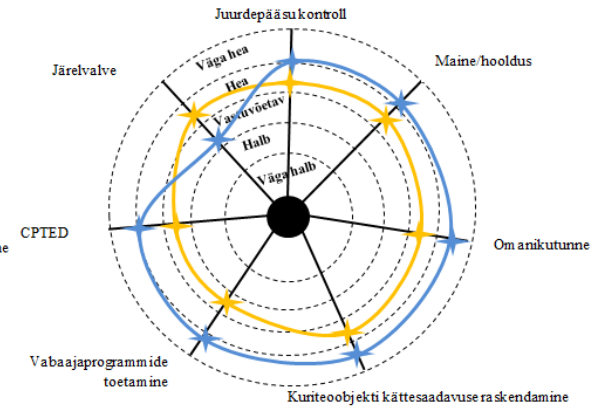
Vaatlusprotokoll PVP03

MERIVÄLJA TEE

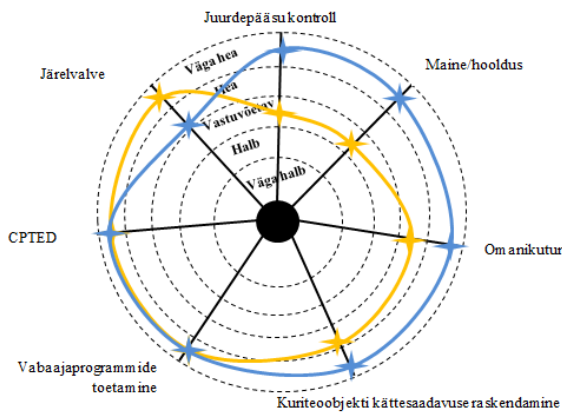
Vaatlusprotokoll PVP04

PADRIKU ELURAJOON

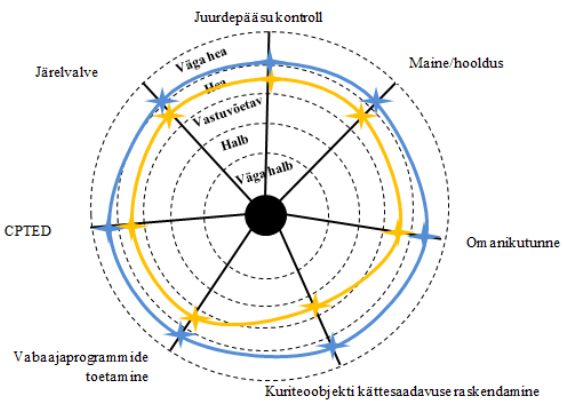
Vaatlusprotokoll PVP05

PIRITA TEE

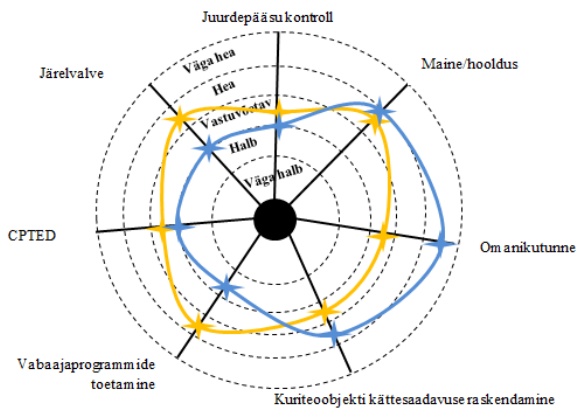
Vaatlusprotokoll PVP06

PÄRNAMÄE TEE

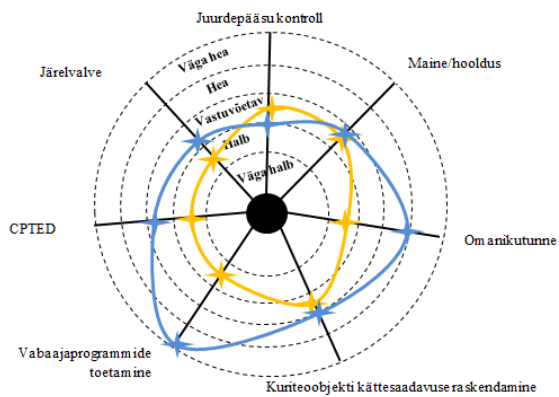
Vaatlusprotokoll PVP07

RANDVERE TEE

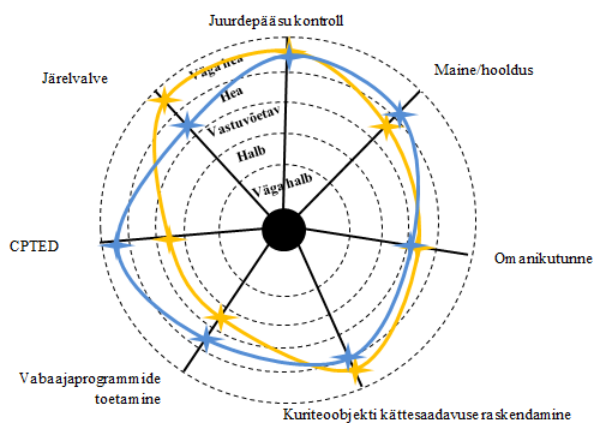
Vaatlusprotokoll PVP08

REGATI PST

Vaatlusprotokoll PVP09

RUMMU TEE

LISA 8. AVALIKU RUUMI PLANEERIMISE PILDIMATERJAL

Pilt 1. Soo tänav 2011 aastal (üleval) ja 2014 aastal (all). Laiendati vasakpoolset kõnniteed, parandati valgustust ja vähendati liikluskiirust, mille abil on suurendatud inimeste turvatunnet (pildid salvestatud Google Maps rakenduse abil)